

MARIWEKA

PIAROA INDIÁN
MÍTOSZOK
ÉS MESÉK

MARIWEKA

PIAROA INDIÁN MÍTOSZOK ÉS MESÉK

Európa Könyvkiadó Budapest 1987

Népek meséi

Szerkeszti Karig Sára

Gyűjtötte, válogatta és fordította, az utószót és a jegyzeteket írta

Boglár Lajos

A válogatás és a fordítás az irodalomjegyzékben közölt művek
alapján történt

Hungarian translation © Boglár Lajos, 1987

BUÓKA TEREMTÉSE

Eleinte nem volt semmi; sem emberek, sem vizek, sem állatok, sem hegyek, sem földek. Azután megjelent az égbolt; megkezdődött a világ teremtése.

Humora uhkwoku nkereu uhkwoku... e szavakkal született Buóka! Neve emberi név: a szó előtt, magában a szóban teremtődött. Beszéltek róla, s előre meglátták, bár még nem növekedett – mert mind kimondták a teljes szavakat: *humora uhkwoku...* és magukban a szavakban nőtt nagyra...

Buóka előtt nem volt semmi, sem földek, sem fák, sem hegyek, sem vizek, sem állatok, semmi, semmi sem létezett. Csak a pusztaság semmi. Egyetlen lény született, nőtt, a szóval: Buóka, Aruttu-Buóka.

Az énekesek szavának szelével született...

S erről énekeltek: a szélről nevet kapott, Buóka a semmiből egésszé vált.

S ő fejében megszülte, gondolataiban meglátta fivérét, Waharit. Az asszony, mindkettőjük húga, akit Cseherunak neveztek, Wahari gondolata volt. Így történt Wahari teremtése.

Még nem voltak vizek, hegyek, gyümölcsök, de megjelent a föld. A föld teremtése előtt csak a szél, a levegő létezett. A szó meghozta Buókát, őt Wahari, végül Cseheru követte.

Mondják, hogy Buóka a szavakkal, az énekek szavával született, a szél hordozta gondolatok, látomások teremtették.

Azóta nekünk is megvan a képességünk, hogy valamit elképzeljünk. Egyebünk sincs, csak a gondolatok. Ahova indulok, tudom: kunyhó áll, bárhova megyek, tudom, mi vár ott.

Elmélkedtek a teremtetők: elképzelték Buókát, és nekifogtak, hogy megalkossák!

Utána jött Wahari. Egyik szó a másikat követte – és előttünk állt, megszületett Buóka. Azután Wahari, majd Cseheru. *Enemej ereuke thuruode* – e nevekkal érkezett, valaminek a teljes gondolatával jött létre. Azóta gondolkodunk, azóta van tudásunk.

Puthadiarimando – és megszületett Buóka. Íme a teljes neve: Aruttu-Buóka.

Buóka lassan testet öltött: törzse, feje, karja nőtt. Így mondjuk: *thaszarine*. Azóta van nekünk is testünk, karunk – minden a helyén. Így mondjuk: *thaszarine*. Teremtés, növekedés – Buókához hasonlók vagyunk.

Nyuema-ának hívják a helyet, ahol a Piaroa-világ megszületett. Közel a Mariwekához, az innenső oldalon, tőlünk jobbra található. A Nyuema-ánál terült el a tó, egyre nőtt-növekedett. Ahol megteremtettek bennünket.

Óriási fa állt ott, négyágú, négykarú fa volt – ma is ennyien vagyunk: három indián törzs és a spanyolok. Minden ágra felült egy férfi és egy asszony, a fa ágaira támaszkodtak.

Számtalan a teremtés neve: nevezzük Nyuema-ának, Hahkwawa Meredjének is: utóbbi a sellő, robaja a földnek. Hiába keresnénk, nem találhatunk rá, csak a hangját hallhatjuk. Sellő: a hideg vizű patak sellője. Ha kuráre-méregért mentünk, át kellett kelnünk rajta. S mindig átkeltünk rajta. Manapság már nem kell a méreg, hiszen puskával vadászunk.

Kwawai, az óriásfa a Sipapo folyónál állt – mindez azután történt, hogy a három testvért megteremtették. A Kwawainál megalkották táplálékunkat, ahol megszületett minden ehető, ezt Kwawainak hívjuk, mi, piaroák. S a Kwawai Wahari műve.

A Cuao és az Autana folyók között látható manapság a magas hegy: ez lett a hatalmas fából, minden ehető növény megvolt rajta: manioka, kukorica, táró, jamsz, édes burgonya és sokféle gyümölcs. S Wahari teremtette mind.

Egyszer Wahari elhatározta: kidönti a fát, hogy mindenki hozzájusson a gyümölcsökhöz. Kidőlt a hatalmas fa, koronája arrafelé zuhant – ha erre dőlt volna, több magas hegy és kő lenne az őserdő innenső oldalán. Most odaát, a Felső-Cuaónál láthatók az őserdő borította dombok és hegyek. Mivel a fa koronája arrafelé dőlt, hát a föld is jobb. Ideát kevés gyümölcs terem.

Buóka azonban az első, mindenki előtt az első volt, a többiek csak utána érkeztek.

Buóka a szemével teremtett: egyiket kivette, meglátta benne az Embert, és nevet adott neki: Wahari!

Így szólt Buóka: – Kitéptem őt, aki testvérem, öcsém lesz. – S megalkotta testvérét. Másik szemét is kivette: Cseherut, a húgát. Mert hárman voltak ők testvérek: egyetlen család!

Tudod: szemed közepén apró fekete alak, kis bábu áll; ennek képét tépte ki szeméből, majd megnevezte. *Hiarea haanna*, a kis bábu a szemben, ember a szemben, a szem embere. Ez Wahari gondolata volt.

A történet mindig így hangzik: Buóka a szeméből alkotta meg testvéreit, elsőnek ők hárman születtek. Igen.

Buókáé volt a kis vaddisznó, a mekira. Ha felhangzik a mekiradal, amely elűzi a betegséget, Buókáról énekelünk. Ha a nagy vaddisznóról, az iméről éneklünk, Wahari teremtéséről szólnak a szavak...

HOGYAN SZÜLETETT BUÓKA?

Sötét volt. Nem látta a Napot. Nem látta a vizet. Nem látta az eget. Nem látta a hegyeket. Nem látta az embereket. Ez még Wahari előtt történt.

Megnevezett egy szép fát, a karerut. S ivott a fának a levéből, hogy meglássa jövőjét. Buóka azt mondta, Enemej Ofo'daától kapta a fának a levét.

– Ez a fa a nagy pekari apjának, a kis pekari apjának és az övesállat apjának a fája. Ez a fa apámé és nagyapámé volt.

Buóka ivott a fának a levéből. Látomásaiban meglátta jövőjét. S magában kérdezte: – „Merre szálltak a gondolataim? Milyen jövőt jósolnak nekem a látomásaim?”

Látomásaiban eljutott a pekari és más állatok föld alatti szent helyeihez: minden lenti állatot látott, és hallotta a pekari hangszereinek hangját is.

Egyetlen korty a kareru levéből kiváltotta az első látomást: és megjelent a pekari hangszereinek képe. Belátott vízesések alá, belátott az égbe, belátott a hegyekbe. Látta az Alsó-Orinocót, a Felső-Orinocót, látta a Paria-hegyet, látta a Raya hegyeit. Látta Sipapo, a Felső-Cuao hegyeit, a hegyekben az állatok szent helyeit.

– A kareru-fa adja a nagy pekari, a kis pekari és az övesállat apjának hangját. Nagyapám hangja is benne van. Még medve kiáltását is hordozza.

Buóka ismét ivott a kareru levéből, látomásaiban meglátta és felismerte öccsét: – Ó, az öcsém, s ő lesz az Egész Világ Törzsfőnöke. Ó, nagyon szép cipője van, lába és keze. Magas ember, akárcsak én. öcsémmé teszem. Úgy dolgozik majd, akárcsak én. Öcsémet teszem a világ második főnökévé!

Buóka az öccsét jobb szeméből tépte ki. Aztán így szólt: – Öcsémnek világos szeme lesz, mint a tapírnak.

De Wahari vakon jött a világra: nem látott. Majd megszólalt: – Vak vagyok! Sosem múlik el ez a betegségem, ez hát átragad minden

állatra: tehenre, pekarira, disznóra. Minden állatnak lesz ilyen betegsége, és veszélyes lesz az emberre is.

Buóka hasonlóan mondott: – Wahari betegsége az állatokra száll, és veszélyt hoz az emberekre.

Megteremtése után Wahari nem látta a Napot, nem látta a földet, nem látta a vizet. Kérdezte Buókát: – Bátyám, hogyan élhetsz a Nap, a Föld és a Víz nélkül?

De Buóka számára volt elegendő Víz (Wahari teremtette a vizet az egész világ számára). Amikor Wahari kinyitotta a szemét, sötét volt. A Nap nem látszott. – Bátyám, hogyan tudsz így élni, fény nélkül?

Buóka így válaszolt: – Én fény nélkül is látok. Mindig így éltem, megszoktam már.

Wahari így szólt: – Azt mondtad nekem, hogy ittál a kareru levéből, és megláttad a jövőt. Mikor én ittam belőle, nem láttam semmit!

Wahari azt mondta: – Látomásaim nagyon közeli dolgokról szólnak. Olyan dolgokról, amelyeket később szemeddel is meglátsz. A víz, amelyet ittam, igaz gondolatokat adott, nem hazugságokat. Mert a kareru az Igazság Fája: a barna színű kareru leve a jövőről ad képeket.

Wahari megismételte: – Ez a folyadék látomásokat ad a jövőről. Látomásokat feleségedről, gyerekeidről, unokáidról.

Buóka így felelt: – Igen! Amikor ittam a folyadékból, a látomások megmutatták nekem, hogyan teremődik a Nap, teremődik a Föld, teremődik az emberek élelme, teremődnek a vízesések.

Wahari mondta: – Jól van! Ezek igaz képek! Kezdjünk el munkálkodni ezeken a dolgokon. A Napot, az eget, a csillagokat, a Földet, a vízeséseket – népünknek, a piaroáknak látniuk kell, de a baniváknak, a waikáknak, a jabaranáknak is.

A Napot Wahari emelte a magasba, miután megtisztította és felfelé fújta. Ő küldte fel az égboltot!

Még mindig sötétség uralkodott: Wahari nem látott fényt. Hát meglátogatott minden szent helyet a hegyek közelében, hogy megtalálja a Napot. Buóka számára megtalálta a fényt, a Holdat, ott, az egyik szent helyen. Később meglelte magának a Napot.

Wahari megragadta a Napot, jó magasra ugrott, és az égboltra akasztotta. Majd nagy hőt adott a Napnak. Utána Buóka próbálkozott, a Holdat akarta az égboltra helyezni. Nem tudott akkorát ugrani, mint Wahari. Ezért van a Holdnak gyengébb fénye, mint a Napnak.

Amikor Wahari felugrott, kezében a Nappal, mennydörgés hallatszott, a nagy pekari hangja. Wahari magasabbra emelte a Nap fényét, sugarai az egész világra eljutottak, minden ember láthatta.

Buóka ugyanígy tett a Holddal. De amikor a magasba ugrott, hogy megteremtse az éjszakát, akkorát huppant, hogy az égbolt behorpadt. Ennek nyomát viseli manapság is a Hold. Azt mondta Buóka: – A Hold az én népem, az én alakom!

Buóka visszatért a földre, s így szólt: – Szegény vagyok, semmim sem lehet. Nincsenek gondolataim, nincsenek maszkjaim: majd a kis pekarik viselik, és betegséget is hordoznak, ahogyan a nagy pekari hordozza Wahari betegségét. Ezek a betegségek sosem hagyják el a piaroákat!

Wahari beszélt ku-upáról, a villámról, amely égi kísérője volt, amikor a magasba ugrott: – Hangja sosem szűnik meg, és szellemünk később is hallhatja. Wahari a villám peremén ülve alkotta meg az embert. Minden részét elkészítette: bőrét, csontjait, szemét... – S közben folyton villámlott. Wahari különböző, lágy és kemény hangokat adott a villámnak.

Wahari felugrott a kukoritópálma tetejére, amely az égit ért, és minden ugrását villámlás-mennydörgés kísérte.

A pálmafán így beszélt: – Ki akarom festeni az égboltomat, bátyám, szeretném, ha hallgatnád a villámlás hangjait, amíg festek.

Buóka így válaszolt: – Nem hallottam a hangokat, mert a földön jártam a waika, a jabarana, a piaroa és aviru indiánoknál. Ott lent nagyon gyengén hallhatók az égi hangok. A te égboltod hangjai nem voltak túl erősek, nem gondoltam róluk semmit.

Buóka még hozzátette, hogy Waharihoz hasonlóan ő is megteremti az égi hangokat: – Saját villámom lesz! S hallgasd a villámomat, ahogyan én hallgattam a tiédet.

Buóka utánozta Waharit, megteremtette a villámember fülét, csontját, bőrét: – Villámot akarok teremteni égboltomnak, és azt akarom, öcsém, hogy hallgasd.

És felugrott a magasba, mint fivére, miközben Wahari a földön meglátogatta családjukat. Wahari a fehérek és a Felső-Orinoco népei között is járt. Amikor Buóka felugrott, olyan erős hangot adott, hogy valósággal szíven, testen, véren ütötte Waharit. Még a nagy pekarit, a disznót és a tehenet is meglepte. Wahari lepődött csak meg igazán.

Buóka visszatért a földre, és kérdezte Waharit: – Milyen volt a hangom, Hatalmas Testvérem? Az állatbetegségek hangját is megalkottam!

Wahari így válaszolt: – Igen! Hallottam a villámodat, mikor lent jártam népemnél. Megdöbbsentem az erős hangoktól. Jó volt a hang: a te egedből mindenhova elterjedt. Meglepte még az állatokat is. Így hát, idős testvérem, Buóka, cseréljük ki hangunkat!

Buóka azonban nem akart villámot cserélni. Így hát helyette szitkokat váltottak. Wahari végül megmondta Buókának: – Tartsd meg a hangjaidat. Most megteremtem az őserdő árváját, Redjót, aki majd megparancsolja az állatoknak: legyen betegségük, s azokat adják át a piaroáknak.

És Wahari megteremtette az árvát, Redjót, aki minden betegséget ellenőrzött: – Ha nem teremtem meg az árvát, az állatok nem továbbítanák a betegséget!

Leült az árvák zsámolyára, és nekifogott, hogy megalkossa az árva részeit: a vérét, a lábát, a bőrét, a csontjait és a hangját. Utána kimondta a betegséget hordozó állatok nevét, majd a szent helyek nevét, ahol az állatokat megteremtette. Hosszan sorolta a szent helyek nevét.

Wahari és Redjo gondolatai a szent helyek körül keringtek.

Wahari látása még mindig nem volt tökéletes: – Ebből sosem gyógyulok ki! Az állatoknak is lesz mindig betegségük, Redjo, az állatok nagyapja, az árva ellenőrzi majd, valóban megkapták-e az emberek az állatok betegségét!

Wahari később a piaroa csoportok és megteremtésük szent helyeinek nevét is felsorolta. Majd így szólt bátyjához: – Népünket sokféle, asszonyokra és gyerekekre egyaránt veszélyes betegség fenyegeti. A gyerekek nem ehetnek állatot! Ha iszol a keserű vízből, ne egyél állatot. Ha nyelved rájátüskével avatáskor átfúrják, ne egyél

állatot! Az állatbetegségek veszélyt jelenthetnek majd fiatalnak és öregnek!

Ezt mondta Wahari a bátyjának.

Wahari Törzsfőnök gyönyörű hangokat hallott: a piaroa csoportok hangjait. Gondolatai hallották meg ezeket a dolgokat, a warime, a maszktánc hangjait: azt mondja, ha ő majd eltávozik, a maszktánc megmarad a piaroáknak. Wahari gondolatai a piaroák teremtésének minden szent helyéhez ellátogattak, keresztül-kasul járták azokat. – Gondolataim világosak, mert jó ember vagyok. Minden gondolat, állat, ember, élelem ura vagyok!

Wahari látomásaiban megjelent az őserdő minden gyümölcse: ezért ura ő az őserdő minden gyümölcsének. Látomásaiban, a Kurej Mariweka alatt, meglátta hűgának, Cseherunak a gondolatait is. Azt is látta, hogy hűgának gondolataiban nyugati istenek vannak. Wahari meglátta hűga apjának és másoknak, Neja'wának, Mararedjónak, Enemejnek és Punmának a gondolatait is. Ezeknek a férfiaknak a gondolatai hasonlítottak Wahari gondolataihoz. Wahari egy kukoricacsővel ütögette magát, és így szólt: – Én jó ember vagyok. Ismerem ajövömet!

S Cseheru látomásai Wahariéhoz hasonlítottak. Cseheru gondolatai ellátogattak a Mariweka alá és a Mariweka fölé. Ahova a gondolatok eljutottak, ott nagy sámánok használták fel őket. Ezért van az, hogy manapság a törzsfőnökök taníthatnak, és az emberek tanulhatnak, mivel a látomások átjárták a törzsfőnököket is. A tanulás igen nehéz, s nagyon sokba kerül. És nem könnyű dolog a sámánok tanulása: hangyák csípi őket, nyelvüket rájatüskével fúrják át, keserű vizet kell inniuk. Ne félj, ha át kell esned a tanulás szertartásán! Ha nem félsz, gyorsabban tanulsz. Ha félsz, elmaradnak a gondolatok. Ha megfizetsz minden leckéért, nem vesztheted el gondolataidat! Halálodig kell tanulnod, és alá kell vetned magad a szertartásnak. S gyermekeidnek is így kell tenniük.

WAHARI MEGTEREMTI CSEHERUT

Wahari a húgát annak későbbi férje, Puruna ételéből teremtette, ami nem volt más, mint a fehérek tápláléka: kenyér, rizs, kakaó. Otthon ezeket összekeverte, majd letakarta. Két hónap sem telt el, máris készen állt Cseheru.

Wahari azért növesztette húgát, mivel sem neki, sem Purunának, sem pedig Buókának nem volt asszonya, aki gondoskodnék róluk, elkészítené ételüket.

Wahari megszólította Cseherut: húgának nevezte.

Cseheru otthona a Pedro-patak melletti hegynél volt, Wahari a helyet Mete'wa Ahinak nevezte. Punma házát pedig Pefu Ohunának hívták; egy kis dombon állt Puerto Ayacucho mellett. Ő a fehér emberekkel élt.

Wahari együtt élt húgával és unokaöccseivel. Egy napon Wahari így szólt: – Gyerünk, látogassuk meg Punmát, nézzük meg, hogyan él.

Cseheru még fiatal lánygyermek volt, amikor mindhárman elindultak, hogy meglátogassák Purunát Pefunál.

Wahari belépett családjával Puruna házába, akinek több doboza volt, bennük fehér holmi: harmonikák, horgok és még sok egyéb. Waharinak nagyon tetszettek a fehérek tárgyai.

Puruna kérdezte: – Szeretted ezeket a dolgokat?

Wahari így válaszolt: – Igen! Nagyon szeretem!

Puruna így szólt: – Van hat dobozom mindenféle „fehér holmival”, megkaphatod, ha akarod, de sokba kerülnek! Többe, mint egy ember. De egy emberért megkaphatod a holmikat.

Wahari így felelt: – Csak a felét vinném el, az egész túl sokba kerülne. – Mert hát Wahari nem akarta Cseherut vagy egyik unokaöccsét értük adni.

De Puruna azt mondta: – Nem, mindent el kell vinned. – A csinos Cseheru tetszett Purunának: – Add nekem egyik unokaöccsédet vagy Cseherut.

– Sokallom ezt az árat, nem tudok ennyit cserébe adni. Tetszenek a holmik, de kevés az emberem, és húgom többet ér hat doboznál – mondta Wahari.

Puruna azt mondta: – Figyelj ide, mi rokonok vagyunk. Legyünk barátok, és ne haragudjunk egymásra. Ha itt hagyod nekem a húgodat, többször is elengedem, hogy meglátogasson.

Így hát Wahari fogta a hat dobozt, és húgát Purunánál hagyta. Puruna és Cseheru összeházasodtak.

Ezek után Wahari gyakran meglátogatta húgát, hogy új darabokat szerezzen a fehérek holmijából. Hiszen húga többet ért hat doboznál!

KARERU

A világ közepe alatt volt egy őserdő, abban éltek a kábító növények: a dada, a tuminya, a kareru. Először persze meg kellett találni a fákat! Wahari megparancsolta: keressék meg a fákat, szerezzenek egy-egy darabot belőlük, reszeljék meg, majd öntsenek rá vizet, és igyák meg. Amikor megtalálták, Wahari valóban megitta a kareru-levet, s akárcsak a sámánoknak, megszülettek gondolatai. A kareru-ital segítette a gondolatot!

Ez még akkor történt, mielőtt bennünket megteremtettek volna. Amikor az égboltot felemelték. Mert Wahari felemelte az égboltot, de még nem volt világosság. Ezért küldte el Wahari Phephut, segítőtársát: keresse meg a varázserejű fákat. Mert csak azokkal szerezheti meg a fényt, a világosságot.

Wahari dolgozni akart, azért volt szüksége világosságra. S elküldte Phephut, keresse meg a fákat! Wahari megitta a karerut, és megszerezte a világosságot!

WAHARI EMBERT ALKOT

Wahari fekete hajat, majd szemeket alkotott, és azt mondta: sok veszély fenyegeti majd ezt az embert. Emberszagot is teremtett, majd azt a helyet, ahol az ember élhet. Földet alakított neki, és elkészítette a helyet, ahol minden embert megalkothatott.

Wahari alakot adott a csípőnek, utána kimondta az asszonyok betegségeit, a *hilicsi papuli*-t, a nehéz szülést.

Mert veszélyt jelentett minden emberre, nem szerette az asszonyok betegségét: Wahari azt mondta, hogy ének nélkül nehezen hagyja el a gyerek a méhet.

Mialatt Wahari szorgalmasan embert alkotott, bátyja, Buóka, állatmaszkban megjelent, hogy meglesse Waharit. Mindenféle állat – hol egy gyík, hol egy légy – alakjában rejtőzött. Wahari nem vette észre Buókát.

Leskelődés közben Buóka így gondolkodott: – „Megmondom Waharinak, teremtsen nekem is embereket.” Álarcban körüljárta Waharit, és figyelt. Majd körbe-körbe röpködött mindenféle madár alakjában. A négyágú szent fa, a Tianawa körül is elrepült. És Wahari nem tudta, hogy Buóka az, hiszen átváltozott. S amint a Nyuema-a fa körül repült, Wahari zajt hallott. „Miféle állat ez? – kérdezte magában. – Megyek, és megkeresem.” A piros bogár, a maszate wala Buóka volt!

Wahari azt hitte, embert hallott, de állatot látott. S azt mondta: – Csak egy bogarat látok.

A PIAROÁK TEREMTÉSE

Buóka látni akarta, hogyan teremti Wahari az embereket, és szerette volna, ha az ő számára fehér embereket alkotna.

– Meghagyom öcsémnek, a Nagy Törzsfőnöknek, hogy készítse számomra embereket, ő az egész Világ Törzsfőnöke. Szeretném, ha olyan embereket készítené nekem, mint ezek itt: tudom, hogy öcsém jó embereket alkot, olyanokat, mint a piaroák.

Wahari éppen elkészült az első emberpárral. Buóka keresztülment egy fatörzsen, a túloldalon ismét megjelent mint ember, és elindult, hogy hazatérjen.

Wahari húst készített elő a második emberpár részére. Wahari lepihent, közben nagy rákok jöttek, és megették az előkészített húst. Ezért Waharinak újabb halat kellett fognia az ember húsához. Megalkotta a második ember testét, torkát, végül a szívét. Készen állt a második emberpár.

A harmadik emberpárhoz a folyó túloldalára ment, és ott fogott halat. Ott, azon az oldalon teremtette a Sipapo, a Guayapo és az Autana folyók népeit. Wahari szólt a veszélyekről, amelyek a folyók népeit fenyegetik.

– Itt, ezen a helyen milyen gyümölcs legyen csalétke a halnak, melynek testéből megalkotom a Sipapo, a Guayapo és az Autana népeit? – Wahari úgy döntött, horgot használ a halfogáshoz. Várakozott, és haraptak a halak, de a horog kitépte a halak torkát. Így szólt hát: – Hogyan fogjam meg a halakat, hogy megalkossam a Sipapo, a Guayapo és az Autana népeit? Megpróbálkozom a fehérek horgaival.

De ugyanúgy járt. A horog kitépte a halak torkát. – Mit tegyek? A horgok nem jók.

Wahari maniokát, banánt, ananászt, édes burgonyát gyúrt össze, halászhorogot és zsinórt mintázott a masszából, és az egészet vízbe dobta. Ez használta: a halak jobban haraptak, mint előtte. – Hát ez legyen ennek a törzsnek, a piaroáknak a tápláléka.

Jól haraptak a halak a gyümölcsökre.

Wahari nevet adott a levegőnek és a szellőnek. Az embereknek teremtette ezeket a dolgokat, hogy ne égesse őket annyira a Nap.

A levegőből emelt épületet szél járja át, és lehűti a piaroákat: megvédi a piaroákat a Naptól. Ez a levegő a vízesés szellője.

Ha nincs szellő, nagyon erősen süt a Nap, kiszárad a bőr, és megkeményedik. A Nap meg is ölheti az embereket.

Wahari nekifogott, hogy ugyanabból a húsból a negyedik emberpárt is elkészítse. Szemet, hajat, fület, száját, orrot alakított. Majd beszélt a veszélyekről, amelyek erre a népre várnak. Az emberek szaga veszélyes lehet rájuk. S veszélyes lehet, ha rákiáltanak a főnökre. Wahari ezt az emberpárt a Guayapo és az Autana részére készítette. Csontot és körmöt is alakított számukra.

Az emberpárnak gyermekei születtek. A családnak és minden családnak Wahari teremtette az élelmet. Minden fajtából, maniókából, ananászból s a többiből készített egy keveset, és az emberek mindegyikből sokat ültettek, és élelmük szaporodott, akár a gyermekek. Wahari minden növényt megteremtett a piaroáknak: mindig volt élelmük. Különféle fatörzsek nőttek, és a néptörzsek is növekedtek, akárcsak táplálékuk. – A piaroák is sokasodnak majd, akárcsak élelmük – mondta Wahari.

Wahari törzsfőnök otthonában, Umonloha Ohunában, az Égi Házban élt. Az emberek nem tudták, hogy neki köszönhetik teremtésüket. A levegőben hallotta, hogy népe nagyon jó: szaporodnak az emberek, szaporodott élelmük is. Wahari ezért elhatározta, megnézi, milyen a nép, amelyet teremtett.

Közeledett kunyhójukhoz, és már messziről hallotta az emberek örömteli beszédét, kiáltozását. Ünnepeltek: két *warime*-maszk táncolt. Wahari hallotta, mit mondanak az emberek főnöküknek: – Sok az élelmünk, ünnepeljünk hát!

Amikor Wahari elhatározta, hogy elmegy népéhez, gondolatban sorra látogatta a Mariweka minden szent helyét.

A kis piros légy, és egy másik kis rovar alakjában haladt át ezeken a helyeken. Wahari megérkezett a kunyhóhoz, és elrejtőzött a pálmalevél tetőzetben, hogy leskelődjön. Gondolatai a földre szálltak egy másik apró rovar alakjában, hogy még közelebbről figyelhessen.

Wahari azután spanyolnak álcázta magát: fekete hajjal, vörös ruhában, késsel, cipőben állt ott. Magas, sovány és világos bőrű volt. De a piaroák megijedtek ettől az álcától. Ezért Wahari piaroává változtatta magát, sok ékszer rakott magára. Akkor rájött, hogy a piaroákat a sok ékszer is megijesztheti, hát levetette mindet, és így lépett a kunyhóba.

– Ki vagy? – kérdezték az emberek.

– Ne aggódjatok, ne féljetek. Én vagyok egyik teremttők, Wahari Főnök – válaszolta.

S az emberek így szóltak: – Nem vagyunk olyanok, mint te, mi másfajta emberek vagyunk.

Wahari Főnök szeretett volna enni az ételükből, hogy bizonyítsa: ő a piaroák barátja. Bár nem ízlett neki az étel, elhatározta, mégis megeszi. Majd így szólt: – Ettem ételetekből, hát barátotok vagyok. Csak azért jöttem, hogy üdvözljelek benneteket. – Wahari utána elhagyta a piaroákat.

Wahari Főnök azért teremttette a piaroákat, hogy egyetlen családot alkossanak: megadta nekik a jogot, hogy a föld szent helyein éljenek. S felsorolta a neveket. Ugyancsak megadta a piaroáknak a jogot, hogy nevet adjanak rokonaiknak, hogy családjuk legyen. Az élethez kaptak jogot.

Azután megérkezett Buóka, és undok megjegyzéseket tett Waharira. Megragadta a piaroák növényeit, kiásta őket a földből, és varázslatot mutatott be a piaroák ellen. Buóka kijelentette: – Ezek az emberek nem élhetnek! Primitívek, halottak szellemei, jaguárok gyilkolják meg őket. A piaroa nem mehet egyedül vadászatra, mert veszély leselkedik rá. Mindezek a dolgok lesznek a piaroák gyilkosai.

Ha a piaroák átkozódnak, meghalnak. Kitépik a szellemét, ha így tesznek. Fáról zuhannak le a piaroák, ez okozza halálukat.

Buóka mindezt öccse családja ellen tervelte ki; ha Buóka nem így tett volna, a piaroák olyan bőségben élnének, mint a spanyolok. Ha Buóka mindezt nem mondja, csak nagyon idős emberek halnának meg, gyerekek és fiatal felnőttek azonban nem. Buóka teremttette a piaroákra leselkedő veszélyeket.

Hasonló veszélyeket teremttett Wahari a fehérek, Puruna és Buóka családja számára.

Wahari akkor így szólt: – Most olyan a te családod, akár az enyém. A kard és a kés hoz veszélyt a fehérekre. Ezekkel ölik meg barátaikat. Börtönbe vetik barátaikat, családtagjaikat.

Buóka azt válaszolta: – Sok ember fog meghalni, de a spanyolok jobban szaporodnak, mint az indiánok.

Így szólt Buóka.

KÉT TEREMTŐ PÁRBESZÉDE

Buóka: – Öcsém, ittam a kareru levéből, de nem tudom miért, semmi sem jutott eszembe.

Wahari: – Pedig azt mondtad, többet gondolkodtál, mint én.

Buóka beszélt, de csak röviden.

Wahari annál többet: mesélt a helyekről, a növényekről, a Napról, az égboltról, csillagokról, a vizekről, a Földről, a kövekről.

Buóka így szólt: – Te többet álmodtál, mint én!

(Aki megissza a fűjt varázsvizet, már hallja a furcsa zajokat, és akkor hosszabban tud gondolkodni. A sámán lehunyja szemét és gondolkodik, álmodik.) Buóka ezért nevezte fivérét *Rua-Wahari*-nak: mert többet álmodott, mint ő. – Nagyobb sámán vagy nálam – mondta és Rua-Waharinak nevezlek, istennek.

– Miért? – kérdezte Wahari. – Te vagy a főnök, sokat álmodtál, többet, mint én.

(Az álom neve *maripa*. Aki álmodik, gondolkodik. Apámnak is van maripája: álmai és énekei. Mert ezek az ő gondolatai.)

– Most minden vízsodrás nevet kap – mondta Wahari Buókának. S azóta az énekekben minden fontos sellő neve elhangzik.

– Sokat álmodtunk együtt – mondta Wahari –, megálmodtam az Atures-vízesést, keressük meg, hol van.

– Hazugság az egész, be akarsz csapni, mindez csak álom – szólt a kételkedő Buóka. (De próbát tettek, és minden rendben ment. Szegény Buóka ott maradt magában, hitetlenül.)

Wahari így szólt: – Próbáljuk meg, emeljük fel együtt az égboltot!
– Wahari fel is emelte, úgy is maradt. Hát igaz az álom! (És ily módon próbára tették az egész megálmodott teremtet. Mert amit Wahari megálmodott, megvalósult. És minden sikerült.)

„Hazugság az egész – mondta Buóka –, Wahari biztosan becsap.” De mindent próbára tettek, helyére raktak, és teljessé vált minden. Mert Wahari isten!

– Próbáljunk ki mindent? Sok a teremtenivaló: az egész Föld, a Nap, a növények, a hegyek, a gyümölcsök, minden, minden...

– Mindent ki akarok próbálni, megtudjam, igaz-e, amit álmodtál – mondta Buóka.

(És próbára tették a sellőről, a Napról és az égboltról szóló álmot.)

Buóka vitatkozott Waharival. – Ne bánts – mondta Wahari –, sok a rokonom – megölnek téged. – Buóka csak vitatkozott, mert Wahari nem akart mindent bemutatni. Nem is tetszett Waharinak, hogy folyton bizonyítania kell. – Te nem csináltál semmit – mondta hát mit vitatkozol velem? Itt a családom, barátaim, a piaroák. Te pedig egyedül állsz. Ha veszekszel velem, biztosan megölnek.

(Buóka dühös lett, mert fivére nem tette próbára valamennyi álmát, s nem akarta álmai valóságát bizonyítani.)

Bár a rokonoktól megijedt, Buóka csak folytatta: – Hát hogy lesz akkor, megpróbáljuk vagy nem?

– Nem próbálunk – mondta Wahari túl sokat követelsz! Nem próbálhatunk ki mindent, maradjunk csendben, pihenjünk. Hogyan próbálhatjuk ki azt a sok mindent egyszerre?

Buóka dühösen kifakadt: – Ha nem próbálunk tovább, megverekszünk!

– Te nem verekszel velem – mondta Wahari hiszen annyi a rokonom, mindenkit én teremtettem. Hatalmas a családom.

Buóka elhallgatott, többé nem szólt, megijedt.

– Amikor az égboltot felemeltem – folytatta Wahari –, nem voltál sehol. Az égbolt az én művem, többet dolgoztam, mint te. Te csak nézted, amint a magasba emelem.

– Igaz, nem sokat segítettem – mondta Buóka –, te sokat tudsz, te sokat tettél. – És Buóka csendben maradt.

Az égboltot azóta mindenki mindenhol látja. Mert Buóka csak a köd, a harmat, a felhő teremtésére volt képes. Minden egyéb Wahari műve! Tudjuk: Buóka is alkotott valamit, nem sokat, mert teremtése igen rövid ideig tartott. Viszont Wahari sok mindent, hosszú időn keresztül teremtett.

Wahari alkotta az indiánok csoportjait is: jabarana, waika guaharibo, kuiva, guahibo a nevük. – Minden törzs az én teremtményem – mondta Wahari. – Te, Buóka, alig tettél valamit!

Fent az Orinocónál élnek az egyszerű indiánok, a jabara- nák, a viruk. Én teremtettem őket, napvilágra segítettém őket, nevet adtam nekik. És ők sokan vannak. Ha meg akarsz ölni, csak üzenek a népemnek, és megölnek téged.

Amikor Wahari felsorolta a népeket, Buóka megijedt, mert fivére a vadak nevét is említette. Pedig kár volt félnie, Wahari nem akarta bántani.

És Wahari felsorolta a helyeket, a Sipapót, a Guayapót meg az Autana folyót is, azoknak a nevét is, akik ott élnek. Ivott a fűjt vízből, megálmodta és ezáltal megteremtette őket. Amit belül álmodott, már kívül is meglátott, megalkotott. Amit a varázslók megálmodnak, kívül valóra válik. (Ha itt vagyok: valamit álmodom, ha máshova megyek: ugyanolyannak álmodom. A varázslók álmai ilyenek.)

Buóka az égbolt alatt vizet talált, beléreszelte a varázsfa kérgét, elkészítette a fűjt vizet. Felkötötte függőágyát, ivott a folyadékból, és gondolkodott, álmodott.

Buókának még nem volt asszonya. És megálmodta az asszonyt. Maga mellé tette a függőágyát. – így álmodtam – mondta. És az asszony ott volt, de amint felkelt a függőágyból, az asszony a függőággal együtt eltűnt. Sehol sem találta, pedig nővére, Cseheru volt.

Wahari kérdezte: – Hol az asszony? Csak igazi varázslók álmai válnak valóra. Miféle álmom az ilyen, hogy eltűnik, ha felébredsz?

Buóka csak mondta: – Asszonyom volt, a feleségem lett. Egy nagy fiam és nagy lányom is volt. Már nagyok voltak, amikor megismertem őket.

– Mi a nevük? – kérdezte Wahari. – Nincsen nevük, mert csak álmodtad őket. Álmodtad, de nem teremtetted meg őket.

Ha Wahari álmodja, megvalósul. Ahogyan megálmodta, megteremtette a növényeket, a világosságot. (Mert manapság úgy van: az emberek házasodnak, és gyerekek lesz. Mert ezt is megálmodta Wahari. Ha nem álmodja meg, nem létezne semmi és senki.)

– Hol az asszony, hol vannak a gyerekek? – kérdezte Wahari. – Megálmodtad, de nem jelentek meg! Amit én álmodtam, megjelent. Megálmodtam a növényeket, a Földet, a vizeket, az állatokat, magát a teremtést. Amit megálmodtam, késznek álmodtam! Amit te

álmodtál, nem jelent meg – folytatta Wahari. (Mert Buóka nem tudta, hogy az álmok megvalósulnak.)

Elhallgattak, és nekifogtak a munkának, a növényekkel dolgoztak, és sok mindent teremtettek. Igazság szerint Buóka nem akart dolgozni sem aznap, sem másnap. Mert Buóka keveset teremtett, hiába volt az égbolt, majd a sok csillag, majd maga a fény – Buóka csak a felhőket teremtette, az esőterhes felhőket.

Először a madár-csillagot helyezte fel Wahari, utána a többi.

A mi égboltunk kék színű, és mindenkinek kék az égbolt, nemcsak piaroáknak, guahibóknak, kurváknak, de másoknak is. Az égbolt mindenkié, mindenki megismerheti. A spanyolok is láthatják.

Wahari pihent egyet, majd felemelte az égboltot, azóta mindnyájan ott fent látjuk. Mert kezdetben nem volt fény, nem volt Nap, sem Hold. Csak az égbolt és sok felhő létezett.

S Wahari így szólt Buókához: – Azt mondtad, nagyobb varázsló vagy nálam, de nem tudtál segíteni, amikor az eget emeltem. Utána azt mondtad: asszonyról álmodtál, és hogy a varázslók álmai hamisak. Azt mondtad, az én művem csalás! Hát nézd: megálmodtam a csillagokat, s most megálmodom a Napot!

S Wahari nekifogott, felemelte a kerek Napot. Azóta is ott van, és ott a fény.

Buóka nagyon örült: – Igaz, igazak az álmaid! – És látta a kék égbolton a nagy fényt.

S Wahari hozzátette: – Hogy megtanuld, ki vagyok, felemeltem a Napot és a fénylő csillagokat. Hogy lásd, nem hazugság a teremtés.

Buóka így szólt: – Igaz, minden igaz! – Mert Buóka álmai hazugok voltak.

Wahari megálmodta a Napot, Buóka létrehozta az éjszakai napot, a Holdat. Teliholdkor a Hold közepén felhőszerű füst látható, mert Buóka ott van. A Holdat akkor látjuk, ha nem süt a Nap. Amikor jó meleg van, a Holdat nem látjuk. Mert a Hold hideg, mert a Hold gyenge.

Mindent Wahari teremtett, mert azt mondta, Buóka nem képes rá. Csak mondja, hogyan kell a dolgokat megteremteni.

De Wahari cselekedett: – így kell! – mondta, és máris megtette. – Mindent meg tudok teremteni, ahogyan a Napot is felemeltem.

Buóka két dolgot teremtett, a Holdat és a felhőket. Sok mindenről álmodott, de nem tudta megvalósítani. Buóka öreg volt.

Amikor a kis vaddisznót teremtették, Buóka még a nevét sem tudta: *mekira*. Wahari adott nevet az állatoknak. És azon a helyen, ahol a kis vaddisznók születtek, ott élt Buóka is. Több állat vigyázott rá, nehogy bántódása essék. Többek között a nagy övesállat is. Ezek az állatok mind betegségek hordozói. Számtalan az ilyen állatnak a neve, és számtalan ének szól az állatok betegsége ellen.

Mondják, hogy az állatok barlangokban születtek, ezeket ugyancsak Wahari alkotta. A kövek alatt, üregekben éltek az állatok.

És a Nap süttött rájuk, ezért erősek ezek az állatok. A Nap mindenhova eljutott. Az állandó napsütésben elfáradtak az állatok (az ember is beteg lesz, ha sokáig a napon marad). Ezért teremtette számukra Wahari a barlangokat. De már addig is eleget süttötte őket a Nap, hát betegek lettek. De a holdfényben ilyesmi nem történhet meg.

Wahari megálmodta a Napot, és rátalált. Először álmodott, csendben, utána nekifogott, és magasba emelte a kerek Napot. Nevet is adott a Nap-betegségnek: napláz: erősen fáj tőle a fejünk, egész testünk. Ha nem így lett volna, ma nem volna lázunk.

A Nap alatt éltek az *ímé*-k, a nagy vaddisznók is. A hely neve: Wanarive. Rájuk is süttött a Nap, ezért nekik is van betegségük.

A disznó, a tehén, a ló, minden szavannái állat bírja a Napot: a kerek Nap teremtményeinek nevezik őket. A Nap mindenfelé eljutott, oda is, ahol később a warime-táncot járták. Mindenfelé eljutott Wahari napja, minden helyet meglátogatott.

A Nap ment-mendegélt, egyik helyről a másikra, Wahari követte, megtalálta, majd felvitte az égboltra, és akkor megnyugodott. Wahari egy kunyhó szögletében talált a Napra. Ott álmodta meg.

Az lhure-pataknál is áll egy kőhegy, Maparaku a neve. Arrafelé is járt a Nap.

A kunyhókban minden családnak külön helye van, ezek is nevet kaptak Waharától. Mindennek van neve, azoknak is, akik itt vannak a Tembladomál. Minden helynek állatneve van.

A teremtés helyének is számtalan a neve. A hegyeknek néha két-három, sőt húsz nevük is van. A Maparakunak öt! A hegyek is a Nap

alatt álltak: a Gyaho, a hegy a Felső-Páriánál, az ihure-pataknál, mindenütt vannak hegyek, és mindnek számtalan a neve.

Ilyen helyen Wahari talált a Napra, és felemelte. Tuarike egy magas hegy, a legnagyobb a Páraké, mellette egy másik áll, a neve Woloy. Ennek a kőhegynek több neve van, mint a többinek. A hegy a Nap alatt áll.

Rengeteg helyen járt a kerek Nap. A Ventuarinál, a Cuaónál is vannak hegyek, mindnek van neve, mert mindet meglátogatta a Nap. Jött és látogatott. Ezért bukik le oly gyakran a Nap.

Mindenütt volt település, kunyhó. Wahari egy kunyhónál ismerte meg a Napot. Sok nálunk a magas hegy, a Ventuari forrásánál is van egy település. Ennek közelében van egy magas hegy. Feljebb, a Cuao forrásvidékén is, a Cataniapo közelében is. A Felső-Cataniapo vízesésnél is. Az Atures vízsodrásnál is van köszikla. Utóbbi tulajdonképpen víz alatti ház, sok helyiséggel. A Nap azt is megjárta. Annyi helyet látogatott meg, amikor nem az égben volt, mielőtt Wahari az égboltra helyezte volna.

Wahari követte a Napot, és így minden faluba eljutott. Óriási az Atures vízsodrása, mert Wahari ott is járt. A ház neve: *Ratuoda*, nagy ház, akár a fehéreké. Benne volt a Nap. Ott cserélte el Wahari. Thuawedja másik neve a háznak, ahol Wahari a Napot megtalálta és elcserélte.

Itt történt ez az Atures vízsodrásnál. Másutt hiába kereste, nem talált rá. Ha egy házba bement, a Nap továbbhaladt, már másik házban járt. Wahari csak követte, de a Nap folyton megelőzte. Mindenütt kereste, míg végül az Aturesnél rátalált. S a Nap után járva minden helyet megnevezett. Amint rábukkant, magával vitte a Napot, ráfűjt, és a magasba emelte.

Később a Holdat is megtalálták.

MARIWEKA

– *Hina-itszoma mariwekane pejenne Kuaomine...* – így mondta Nyemeh.

Lentről, jöttünk, leentről, a Mariweka alól. Onnan, ahol mi születtünk, ahol Wahari megteremtett bennünket. Ahol nevet adott nekünk.

Ott nőttünk, ott teremtettek bennünket, ott adott nevet nekünk Wahari.

Mariweka egy hely, egy név, már akkor így hívták, mielőtt bennünket megteremtettek. E névvel, e szóval akartak szólítani, hogy megalkossanak.

S a Mariweka alatt, ott középen Wahari kimondta a szót:

– *Hahkwawatamu!* – és lassan nőni kezdtünk. – *Hahkwawatamu!* – szólt, és megnevezte a piaroákat és a spanyolokat.

Wahari ilyen volt: ha nem ilyen lett volna, nem születünk meg! De itt vagyunk. Így kezdődött.

A Cuao és az Autana között áll a hegy, a Parake. Odavalósiak vagyunk mi, Pitah főnök rokonai. Így született, terebélyesedett a piaroák családja. Ez Wahari műve!

Általa lettünk testvérek, ezért vagyunk barátok.

Piahé buoca, „öreg sellő” a neve a régi vízsodrásnak. Mert így nevezték el. Arra járt Wahari, a betegségek ellen énekelt. Mi is énekelünk, ha arra járunk, a világ teremtésének színhelyén, mind a piaroa rokonok. Ha betegek, lázasak, énekelnek a piaroák.

Így szól az ének: *Parake nyuerike, urarike kwawatamu...* Nevek, a mi vidékünk nevei. Mert Wahari elnevezte, ezért ilyenek a neveink. Ő énekelte így.

Bent, abban a dobozban születtünk. A neve *Hahkwawalajentume*. Megnevezték, és így abban születtünk, ahogyan Buóka is. – *Thenemu tu-uridje* – mondta, és ezzel világra jött. – *Puhtedine* – mondta, és világra jöttünk valamennyien, abban a dologban, amit kigondolt, akárcsak a neveket.

Elsőnek a név hangzik el: ha gyerek születik, a hang hozza világra. Ha nem sovány, ha van melle, nem fog a láz rajta. Mindannyian tudjuk, hogy az éneken nem fog a láz. Wahari kimondta az állatok és betegségeik nevét, és az énekeket, amelyek átjárják a testet, és megtisztítják a betegségtől. Wahari megnevezte a könnyű és súlyos betegségeket.

Thurekje a légzés, a levegő, a szél. Wahari a vízbe fújta leheletét, és az énekek szavával szólt, ezzel teremtett bennünket. Iszunk a fűjt Vízből, eszünk az általunk leölt állatok húsból: nem fog a láz, ha iszunk a vízből.

Számtalan a neve a betegségeknek: *Viricsa*, *Tuarica*, *Enemej*... Az első maga a láz, a nagy betegség. A másik *Tuarica*, a harmadik *Enemej*. *Gyubeku* is betegség. Ha ezt a dalt éneklek, elkerül a láz, semmi bajom nem esik, s a gyerekek nem lesznek betegek. Lásd, most is láztalanok vagyunk.

Thamure ohkorua: egy élő ember neve. Ha van élő fivérünk, van halott fivérünk is, mindig így mondjuk: *Thamure ohkorua*. Így énekelünk mindig, hogy az élő ne vigye el a láz. Wahari a *hawapu*-ról, minden betegség orvosságáról is énekelt.

Az ének neveket sorol, ételeinkről szól, és ételeink énekeiről. Azok teremtéséről. Hogy ne legyen beteg a piaroa, ha eszik a húsból. A gyerekek betegségeiről is vannak énekeink, mert a kicsik könnyen megbetegsznek.

Wahari a *mekirá*-ról, a kis vaddisznóról is énekelt: betegsége súlyos, magas lázzal jár. De az övesállat és más állatok is veszélyesek lehetnek. Ezért énekel Wahari az állatokról. *Ware*: seb a húsban, a fehér rothadás, *ware* a neve. Ha nagyon súlyos, a neve *hura*, akkor erősen fáj. Mozog-sajog a seb, nem lehet aludni tőle, annyira fáj. S ha erről énekelünk, nem kap el a láz. Sem a gyerekeket, sem a férfiakat, sem az asszonyokat. Az egész családról éneklünk.

– *Peinede* – mondta Wahari, majd felfelé indult a Khorei-hegyre. Lentről indult, és míg felfelé haladt, énekelt. Ott fent kérte, előhívta, megteremtette a betegségeket. Azért teremtette a betegségeket, hogy ne felejtjük el őt, aki bennünket megalkotott! Ott, azon a helyen: *Khurei Mariweka Nea-a Layentume*, ahol megteremtette az

éneket, ahol meghallotta, ahol hallgatta az éneket. Sok éneket hallott.

Teremtésünk lent, a Mariwekánál történt, de a lelkek fel, a Tiannawa-hegyhez szállnak. Az is része a teremtésünknek. *Pennereü Tiannawa Mariweka Nyuema-a* is a mi teremtésünk. Mindez Wahari gondolataiban született.

– *Pennereü Tiannawa* – így mondta, amikor Buóka a dolgokat megalkotta. Ezért van nekünk is több nevünk. A nevek a semmiből keletkeztek. Mondják, akkoriban sok szó elhangzott: *Kwawaru ruare*, *Cseheru*, *Tiannawa*... S mindezeket kimondta Wahari, midőn bennünket alkotott.

Megszülettünk, és nőni kezdtünk!

Ebben az énekben tanította Wahari, hogy hirtelen megszületett a Nagy Szó. Wahari mindnyájunk Nagyapja. Ezért énekelt mindezekről a dolgokról. *Kwawa-hinyene*, *Kwawa-kwawatamu Rineruode*, ezek is nevek. Mert Wahari kimondta őket, amikor bennünket teremtett.

Mert történt, hogy Wahari a húgával, Cseheruval élt a kunyhóban. Cseheru reszelte a maniokát, előre-hátra hajlongott: zs, zs, zs, mondta a *haoda*, a maniokareszelő. Wahari a függőágyban feküdt, húgát, Cseherut nézte. A fonott gyékényen halomba gyűlt a fehér maniokaliszt.

S ekkor Wahari Cseheruhoz lépett, a háta mögé. S Wahari akkor megteremtette a furcsa lényeket! Megteremtett bennünket is, és közben énekelt, és mondta a szavakat: *Kwawa-hinyene*. Ezért éneklünk manapság is.

Ha egy piaroa lázas lesz, énekelnek a piaroák. Amikor nagyobbacska lettem, engem is megtanítottak a szavakra. Mert nem könnyűek Wahari szavai. Amit legelőször énekelt, átadta valakinek.

Kwawanyamu adta nekünk az ehetőt, a mi ételeinket, akár a vaddisznó húsa, akár valami más. De minden állattól betegséget kaphatunk, és bizony sok az állat az őserdőben.

Az ének először megalkotta a vizet, utána az élelmet, és még nem volt betegség benne. De most már van, lázasak lehetünk, ezért kell hát énekelnünk. És sorolhatjuk a betegségeket, kaukwát, a warét, a rothadó sebet. De az ének elűzheti a betegséget.

Thikedine: van, akinek rövid-kövér az arca, van, akinek hosszú-sovány. Sokféle arcú ember van. Wahari mondja: az ének az arcot is

megváltoztatja. Az embernek álarca, maszkja is lehet, és aki álarcban érkezik, nem foghatja láz. Ezért vannak különféle arcú emberek, és ezért vannak maszkjaink.

Uruwaca: virág, a betegség virága, ha kiver a verejték. Ha lázas vagy, és kiráz a hideg, iszol a fújt vízből, és megnyugszol. A neve *uruwaca*.

Ha közeleg a láz, reszketsz, valami megijeszt, akkor ragad meg a láz. Ha iszol a fújt vízből, nem lesz lázad. A *ruwaire* olyan, akár a gyógyszer, nekünk a fújt víz az orvosság, mert elviszi a betegséget. Az ének a mi gyógyszerünk, a mi orvoslásunk.

Sokféle a betegség, hát sokféle az ének. Mindet Wahari alkotta: az énekeket, a fújt vizet, amely megvédi a családot a betegségtől – nem lesz lázas sem öreg, sem fiatal. *Menye* az ének, s aki énekl: *menyerua*, az énekek embere. A gyógyító, a sámán.

Ha jön a láz, s elkapja a gyereket, jön a *menyerua*, ránéz a gyerekre, s mondja szüleinek: az énekkel meggyógyítom! Így van ez. Kiszedik a betegséget a testből, megtisztítják az ehetőt. S itatja a fújt vízzel, s nem fog rajta semmi. Ételt ad neki, és nem fog rajta semmi.

Wahari teremtetett mindent, és mindnyájan mondjuk: mindent Waharitól kaptunk. És újabb dolgokat és újabb énekeket!

BUÓKA ÉS WAHARI ELSŐ ÜNNEPE

Együtt üldögélt Wahari, Buóka, Iminya Enemej (a piaroák segítője, akit Wahari csuhorimunak nevezett) és Uhor Ruagyei (akit Wahari csuhorinak hívott), jopót szívtak, miközben ünnepségüket előkészítették. Mivelhogy együtt dolgoztak, segítettek Waharinak az ünnepadásban.

Sok maniokát ültettek a szertartáshoz. A jopo hatására megjelentek előttük az ünnep képei. Wahari és Buóka együtt énekeltek gondolataikról. Iminya Enemej és Uhor Ruagyei együtt nevettek Wahari és Buóka énekén, de azért kedvelték az éneket.

Az éneket Cseheru is hallotta, és azt akarta, hogy fivére neki rendezze meg a szertartást. (Manapság, ha nem látod előre a szertartás képeit egy nagy kunyhóval, nem adhatsz ünnepet.)

Másnap minden megismétlődött. Wahari és Buóka együtt énekeltek, és meglátták szertartásuk képeit. Buóka azt mondta Waharinak, hogy a képei nem jók, Wahari azt magyarázta, hogy az övéi igen szépek. Ezért Buóka azt mondta Waharinak, hogy ő képes lesz megrendezni a szertartást.

Így Wahari megkezdte az ünnepadást. S azt mondta Cseherunak: ha ő is akar egy szertartást magának, ültessen sok maniokát, s a termésből készítsen sok sört.

S Wahari nekifogott, hogy felépítse a kis kunyhót, ahol Buókával együtt majd elkészítik a szertartási maszkokat.

Az asszonyok szerették hallgatni a maszktánc zenéjét. Így hát dolgoztak az ültetvényen, majd eljöttek hallgatni.

Majdnem minden elő volt már készítve. Cseheru büszke volt fivérére. Azt mondta: – Igen, fivérem valóban nagy gondolkodó. – Kérdezte fivérétől, hogyan készítette ezeket a dolgokat a szertartáshoz. De Wahari megmondta: asszonyok sosem láthatják az előkészületeket.

Wahari rokonai, *csuhori*-ja és *csiminyá*-ja, és maga Wahari is felöltötték az *íme*, a nagy pekari maszkját. Három ember vigyázott a

maszkokra, amelyeket asszonyok nem láthatnak, és nem érthetnek meg. Az asszonyok kunyhójukban maradtak. A maszktáncosok elhagyták a kis szent kunyhót, körültáncolták a nagy kunyhót, ahol az asszonyok tartózkodtak, majd visszatértek a kis kunyhóhoz. Cseheru tüzet gyújtott a kunyhó előtt. S ennek a fűjt füstnek az illata a halottak szellemét fenn tartja az égből, és távol tartja a primitíveket is. A füst megvakítaná őket.

A táncosok vezetője, Wahari, középen táncolt, és húst helyezett egy gyékényre. Belépett a kunyhóba, míg a többiek kint maradtak. Énekelt néhány szót. Cseheru felemelte a maszkot, és meglátta fivérét.

Wahari visszatért a kis kunyhóhoz. Ott volt Buóka, a mekira, a kis pekari maszkjaival. Ekkor Buóka és Wahari, egyik a másik után elhagyta a kunyhót. A maszkos táncosok sorában lépdelt még *Redjo*, az árva, és *hiscsu*, a majom. Beléptek a házba. Wahari táncosai, az *imé-k*, elváltak Buóka táncosaitól, a mekiráktól. Cseheru válaszolt Wahari maszkjainak énekére. Kwawanyamu pedig Buóka táncosainak énekére. Ezután két órán át énekeltek: a *Tánc éneké-t*, *Buóka éneké-t* és *Wahari éneké-t*. Énekeltek teremtésükről és gondolataikról.

Az ének végén a táncosok visszatértek a kis kunyhóhoz.

A szertartás a Purejdo háznál csak négy napig tartott.

Kwojmoj nem tudta, hogy Wahariék megtartották az ünnepet. A szertartás utolsó napjaira megérkeztek a Wahari *csiszapó-i* (unokaöccsei, Kwojmoj fiai) is. Visszatérve otthonukba, elmondták apjuknak, milyen szép táncot láttak. S Kwojmoj azt mondta: – Még sosem láttam vejem táncát.

Wahari persze azért nem hívta meg, mert tudta, hogy apósa megenné a maszktáncosokat.

WAHARI ÉS A HANGSZEREK

Wahari hangja szól az orrfurulyából, mert ezt annak idején nem fedték fel. Cseheru akarta felfedni, Wahari nővére. Mert Wahari a kunyhón kívül játszott a *csuwó*-n; Cseheru benn feküdt a függőágyban, hallotta a hangját, és kíváncsi lett. – Érdekes dolog lehet. Mi az, ami kint beszél? – kérdezte.

Tetszett neki az orrfurulya hangja. – Ki játszhat rajta? – gondolta magában. S akkor félni kezdett.

Wahari óvatosan lépkedett, és játszott a *csuwón*. Ő a kunyhón kívül volt, nővére meg bent.

Amint felkelt a Nap, ő gondosan eldugta, elásta a hangszert. Nővére kijött, kereste a hangszert, szeretne volna tudni, honnan jött a hang.

– Mit keresel, nővérem? – kérdezte Wahari.

– Meg akarom tudni, kijátszott a hangszeren; szépen szólt, a függőágyban fekvé hallgattam.

– Ne foglalkozz vele – mondta Wahari –, ez titkos dolog.

– Miért? – kíváncsiskodott tovább Cseheru.

– Mert titkos – mondta Wahari –, nem szabad felfedni.

Cseheru mindenáron fel akarta fedni, de hasztalan kereste a *csuwót*, nem talált rá.

Mert elásták, mert elfedték a *csuwót*; ugyanolyan veszélyes, mint a *worrah*. Vagy a *da-a*, *agyaho* vagy a *muoca*. Ezek veszélyt hordoznak, mert amikor játszanak rajtuk, nincsenek elfedve, mint a maszk alatt a táncosok.

Cseheru azt hitte, ember játszik a hangszeren. De ő, Wahari játszott rajta. Cseheru akkor háromszor is kiosont, hogy megtudja, honnan jött a hang.

Az orrfurulya sok veszélyt hordoz: *csuwónak* hívják, Wahari adta a nevet. Nem mindenki tud rajta játszani. Apám játszik rajta, öcsém most tanulja. Amikor megszólal, azt mondják az asszonyok: *csuwo uhkwoku*, beszél a *csuwo*. Akárcsak a *gyaho* és a *muoca*.

Wahari fogta a hangszert és eldugta, mert ez az ő hangszere. Játszott rajta, próbálgatta, így, titokban. Mert Cseheru nemcsak hallani, de látni is akarta, sőt a warime-maszkot is, milyenek azok. Wahari megmondta neki: – Sem a hangszer, sem a warime-maszk nem való asszonyok tekintete elé.

Ő, Wahari készítette a maszkokat. Azután ő is felvette őket, és a kunyhóba lépett, ahogyan mi is teszünk. Wahari énekelt, rázta kis csörgőjét. Cseheru válaszolt neki, énekelt, és rájött, hogy bátyja hangját hallja a maszk alatt. A táncoshoz rohant, és elhúzta az arcát elfedő pálmalevél függönyt!

Wahari elfutott, otthagya nővérét, és a maszkot eldugta a kunyhójában. Mondta, hogy ez nem idevaló, nem az anyja házából hozta.

Cseheru tudni akarta, miért csak Wahari ismerheti a titkot. Egyszer már elhúzta a függönyt, és látta, ki van az álarc alatt. Cseheru nagyon kíváncsi volt, szeretne volna látni a tiltott dolgokat. De nem vitték oda, ahol a hangszerek megszólalnak. A warime-táncot láthatta, az nem annyira titkos. Mert amikor táncolnak, a pálma elfedi az arcot. Ha te húzol fejedre maszkot, nem tudja senki, ki van a warime alatt. Mert a hangod is megváltozik. Mikor arra táncoltam, én is más hangon énekeltem.

Néhai apámnak, Nyemehnek de szép hangja volt! Játszott a worrahon, játszott a csuwón, sőt a muocán is. A gyahót is megszólaltatta, minden hangszert ismert... Tőle tanultam én is, hogyan játsszam a csuwón, Wahari hangján.

KWOJMOJ FELFALJA A MASZKOKAT

Buóka azt magyarázta Waharinak, hogy ő mindenkit megelőzve, elsőként akar enni. Wahari így szólt: – Nem! Mi törzsfőnökök vagyunk. Mi eszünk utolsónak!

Buóka haragosan hazaindult, és becsmérő szavakat mondott Wahariról. Wahari is ezt tette. A rossz szavak haláluk után kígyókká váltak: mert a fivérek undok szavakat mondtak egymásról. Ezért kell most a piaroáknak a szertartások végén mindig a kígyóveszély ellen énekelniük.

Wahari és Buóka szerint ez a két kígyó Kwojmojnak, a Mérges Kígyónak a nagyapja: így hát ők Kwojmojt is kigúnyolják. A piaroák így mondják: ezek a kígyók Kwojmoj *dolgai*.

Kwojmoj kíváncsiskodott, többször is elment a Purejdónál levő házhoz, hogy megtudja: miként kell szertartást rendezni. Wahari azonban mindig megneszelte, mikor jön, mert gondolataiban látta őt közeledni. S akkor Buókával elindultak vadászatra, Cseheru pedig Kwawanyamuval az ültetvényre ment. Kwojmoj háromszor is eljött, de egyszer sem találta őket otthon. Végül kiment az ültetvényre, és megkérdezte az asszonyokat, miért tűnik el Wahari és Buóka is, amikor ő látogatóba jön. Lánya, Kwawanyamu így válaszolt neki: – Nem menekültek ők el! Éhesek és élelmet keresnek.

Kwojmoj: – Miért nem jöttök el a férjeddal látogatóba? Amióta férjhez mentél, nem láttalak!

Kwojmoj kérte lányát, küldje el egyszer hozzá Waharit, szeretne vele beszélgetni a szertartásról. Azt mondta: – Ha Wahari nem tudna eljönni, megyek én. De ne menjen el otthonról, mint máskor!

Az asszonyok azonban nem szóltak Waharinak Kwojmoj látogatásáról és meghívásáról. Kwawanyamu megmondta Cseherunak: – Apám gyilkos, egész biztosan meg akarja ölni Waharit. Apám rossz ember!

Egy napon Kwojmoj ismét beállított, de üresen találta a kunyhót.

Később megint eljött, és otthon találta Waharit. Közben az ültetvényen dolgozó asszonyok is visszatértek és hallgatództak.

Kwojmoj így szólt Waharihoz: – Fiaim elmondták nekem, milyen nagyszerű szertartást rendeztél; emiatt egész biztosan hosszú életű leszel!

Kwojmoj még hozzátette: ő is szeretne egy szertartást rendezni. Erre a célra van is egy kis maniokalepénye. Majd megkérdezte Waharit, nem kaphatna-e egy keveset az ő jopójából, cserébe pedig adna a sajátjából. Megtörtént a csere. De Wahari gondolatban másik anyaggá alakította saját jopóját, és azt cserélte el Kwojmoj erős jopójával.

Kwojmoj kérdezte Waharit: – Az asszonyok átadták-e az üzenetet?

– Nem hallottam semmit – válaszolta Wahari.

– Miért? – kérdezte Kwojmoj.

– Nem tudom. Én csendben élek, nem hallok semmit – hangzott Wahari válasza.

Kwojmoj azzal kezdte, hogy elmondja Waharinak: – Anyám és nagyanyám küldött, beszéljek veled, mert ők is akarják látni a szertartást. – Ez persze hazugság volt. – Miért nem jössz el a házamhoz, hogy erről beszélgessünk?

Wahari így válaszolt: – Nézd, apósom! Ez nem volt igazi szertartás, csak próba, de már tudjuk, hogy jó lesz. Előtte nem sejtettem semmit. Amikor Thenemu Ofo'daától kaptam a szent fa leveléből, még nem tudtam semmit, gyenge gondolkodó voltam: nem hallottam meg, mit hordoz a levegő, mit üzen víz. A szertartás neszeit sem fogtam fel. Tudatlan vagyok még most is!

Kwojmoj így felelt: – Jól van, akkor ne gyere hozzám, ha tudatlan vagy. Ha nem vagy képes szertartást adni, ne látogass meg!

Wahari így válaszolt: – Ugyan, apósom! Meghívásod becses számomra, hiszen nagy főnök vagy. Biztos lehetsz, hogy meglátogatlak. De tudnod kell, hogy amikor Thenemu Ofo'daa szent vizet adott nekem, még nem voltam látó-érző ember.

Kwojmoj bosszankodva távozott.

Wahari is elhagyta Purejdót, hogy másik, a világ közepén álló kunykójához, Umonloha Okunába menjen. Wakari különféle fákból

kérget vett magának, hogy elkészítse belőlük a *dada*-t, „a fának a levelét”. Mert ismét tanulni akart a szertartáshoz.

Wahari ivott a dadából, a varázssitalból: és gondolatban mindenféle állat alakját öltötte magára, így a kolibriét is, amely a fák virágaiból nektárt szed. Utána pedig kimondta az állatok szavait.

Wahari alaposan elbódult: számtalan varázshely varázsnevét meghallotta. Ezekről a helyekről is érkeztek a szertartásra. Mert tudni kell, hogy minden állat, amely betegséget hordoz, családjával a föld alatt él, a varázshelyeken. Waharihoz az alattunk levő varázshelyekről érkeztek a szertartás hangjai: könnyű szellő hordozta azokat a hangokat. S Wahari hallgatta a szellőt, és gondolatai kolibrivá alakulva a varázshelyek körül röpködtek.

Wahari meghallotta a pekari és a szertartás hangjait is. Wahari minden varázshely hangját meghallotta.

Wahari fel akart hozni néhány állatot a föld alól. Majd beszélt a pekari csontjáról, húsról, szeméről, szőréről, májáról, füléről, és megadta alakjukat. Az ének neve: *Gyahowej Ükempenyu*. S ezek után szavaival a föld felszínére hozta a tehenet, azután az imét, a nagy pekarit, majd a mekirát, a kis pekarit, végül a közönséges disznót. Az állatokért a föld alá lovon ment.

A földön helyet teremtett minden állatnak, és gondolatokat adott nekik: megtanította őket a rokonok nevére, és hogy minden állat más-más betegséget hordoz: nehogy az emberek, akik esznek az állatok húsból, elfeledkezzenek Wahariról. Naponta jelenik meg a betegséget hordozó állat, és énekelni kell a betegségek ellen, és így emlékezni Waharira.

Az első napon rájátüskével „tanította” őket. A második napon a varázsszivar füstjét fújta rájuk, majd varázsszavakat mondott nekik. Megtudták az állatok: ha Wahari nem tanítja őket, rossz élet vár rájuk a földön.

Végül, az ötödik napon olyan erős gondolatokat adott nekik, hogy majd megőrültek. Így szóltak: – Többet ne! – De Wahari nem hallgatott rájuk, még többet adott, és azt mondta: szükségük lesz az erős gondolatokra.

Wahari ezután minden állatnak, rovarnak és halnak nevet adott. (Majd minden gyümölcsnek is.) Azért tett így, mivel mindegyik hordozhatja a pekari, a tehen, a disznó, a ló és más állat betegségét,

és mert ezek mind átadhatják a betegségeket a piaroa indiánoknak. Ha egy madár fürdik egy folyóban, ahol pekari is megfordult, a madárnak pekari-szaga lesz, és átadhatja a pekari-lázat a piaroáknak.

Wahari a pekarival visszatért kunyhójához, a Purejdóhoz. Elmondta rokonainak, hogy ezúttal jó hangokat hallott. S mivel Kwojmoj meghívott bennünket magához: – Hát menjen Buóka látogatóba!

Buóka saját szertartása megszervezésén fáradozott, ő akarta elsőnek megülni az ünnepet, és nem ám egyszerre Waharival, ahogyan fivére kívánta. Pedig Wahari megmondta bátyjának, hogy igen veszélyes egyedül rendezni a szertartást.

– Ha Kwojmoj megeszi maszkjaidat, a te hibád! – De Buóka ragaszkodott tervéhez. Így hát Wahari neki adta a föld alól hozott kis pekarit, a mekirát, és Buóka megszervezhette ünnepét. A mekirák voltak hát Buóka szertartásának maszkjai.

Buóka nekivágott gyalog az ösvénynek öt mekira-maszkjával. Kwojmoj meglátta őt, előugrott rejtekhelyéről, és felfalta a maszkokat: Buóka csak egyetlenegyét tudott megmenteni.

Utána Wahari következett: először magához vette a szent hangszereket, a varázshelyeken hallott hangokat; a maszktáncosok elől haladtak az ösvényen, őket követték a hangszerek, és a hangok követték őt, és így haladt Kwojmoj háza felé a menet.

Kwojmoj meghallotta az egyre közeledő szertartási hangokat, és felkiáltott: – Végre! Itt jön vejem a szertartásával. – Közben Buóka elrejtőzött Kwojmoj odújában, és egyetlen megmaradt maszkját ölelgetve, siratta a többi.

Kwojmoj meghallotta, hogy Wahari közeledik, és ki akart menni, hogy megegye Wahari dolgait is.

Kwojmoj fiai azonban, akik Wahari pártján álltak, azt mondták apjuknak: – Veszély fenyeget, ha elhagyod a házad. Eljöttek a halottak szellemei is!

Kwojmoj gúnyosan nevetett (mindig így tett, ha valami gonoszságon törte a fejét).

Kint álltak az asszonyok a maniokasör mellett, s időnként odaléptek, hogy igyanak.

Közben Kwojmoj kijelentette: – Kész vagyok rá, hogy jopót szívjak, azután gondolataim megeszik a „dolgokat”.

De fia figyelmeztette: – Ne tedd, így még veszélyesebb!

Kwojmoj fiai elmondták Waharinak, hogyan járt Buóka a maszkjaival. Wahari azt felelte: – Nem az én hibám, hogy nem hallgatott rám.

Kwojmoj egyik fia azt mondta sógorának, Waharinak: – Van egy különös gyümölcsből készített porom, neked adom, és az megvéd apám ellen. Ha az amulett nálad lesz, apám nem győzhet ellened. Ettől megőrül majd – szólt, és hangosan felnevetett.

A fiú visszatért kunyhójához.

Wahari kérte a maszktáncosokat, haladjanak a menet végén, és előreküldte a zenészeket. A hangszeres indiánok közeledtek a kunyhóhoz, ahol Kwojmoj anyja és nagyanja lakott, és akik látni akarták a hangszereket, nem is beszélve Kwojmojról.

Kwojmoj fia azonban elmagyarázta apjának, milyen veszélyes az, ha valaki meglátja a hangszereket: – Ha rátekintesz, halálra mar egy kígyó!

Ezért rejtették el a kis szertartási kunyhóban a hangszereket.

Wahari megparancsolta hűgának, Cseherunak és Enemejnek, hogy a kunyhóban mindenki kapjon *fűjt* szivarokat. Cseheru adott az asszonyoknak, a férfiaknak pedig Enemej. Közben Wahari elmondtá Cseherunak: – Mondd meg mindenkinek, hogy a hangszerekre nem nézhetnek!

A táncosok élén haladt a *hiscsu*, a majom-maszkos, utána az imék, a pekari-maszkos, a sort pedig Redjo, az „árva” zárta. A maszkos menet elején Enemej, középen Wahari, a végén pedig egy sógora vigyázott arra, hogy a táncosok arcát fedő pálmalevelek szorosan zárjanak, és ne lássa senki, ki van a maszk alatt!

– Nagyszerű ez a szertartás! Ó, én vejem, Te, Világ Törzsfőnöke! Pompás kis ünnep ez! – mondta Kwojmoj, amint nevetve elhagyta kunyhóját, azzal a szándékkal, hogy felfalja a táncosokat.

A táncosok közben beléptek a kunyhóba. Kwojmoj eltervezte, hogyan ehetné meg a táncosokat. Levágott egy tüskés levelet, hogy azzal halálra sebezze a maszktáncosokat: beledöfte a tüskéket a táncosok bőrébe. A tüskék nem ölték meg a táncosokat, de azóta

van a pekarinak sertéje. Hozzájuk vágott egy mérges gyümölcsöt; a táncosok nem haltak meg, de azóta púpos a pekari.

„Hogyan öljem meg őket?” – kérdezte magában Kwojmoj. S akkor fogta a port, amelynek hangja megőrjíti az embert, és ráfújta a táncosokra, de azok megint csak nem haltak meg; ám emiatt okoznak lázt manapság a pekarik.

Wahari annak idején – hogy megóvják magukat Kwojmoj támadásaitól – gondolatokat adott a pekariknak.

A táncosok beléptek a kunyhóba, Kwojmoj gúnyosan felnevetett, fia hasztalan igyekezett apját visszatartani a támadástól.

Wahari így szólt Kwojmojhoz: – Tudom jól: eddig szép szavakat mondtál nekem, és most rossz dolgokat akarsz tenni. Gyerünk, szívjunk el egy szivart.

Wahari adott Kwojmojnak egy fűjt varázsszivart, hogy megszabadítsa gonosz gondolataitól. Kwojmoj átvette a szivart, szívott belőle. Csakhamar szelíden mosolygott – gonosz gondolatai elszálltak.

Kwojmoj kérdezte Waharit: – Lányom férje, hogyan tanultál meg ennyi mindent, hogy a Világ Törzsfőnöke lettél, ilyen nagy szertartás rendezője? Te sokkal többet tudsz, mint én!

Wahari kérdéssel felelt: – Hol van a fivérem? Jól van?

Buóka előbújt rejtekhelyéről, és siránkozva mondta: – Itt vagyok! De elvesztettem a szertartásomat, felfalták maszkjaimat!

– Te akartál elsőnek szertartást rendezni! S hova lettek táncosaid? Ugye megmondtam: elveszted a táncosaidat! Nem az én hibám! – mondta Wahari.

Buóka szótlánul zokogott, szorongatta egyetlen megmaradt maszkját. Kwojmoj sem szólt egy szót sem, csak magában mosolygott, hiszen ő falta fel a táncosokat.

Wahari még aznap visszatért Purejdóba Buókával a nyomában, kezében megmaradt maszkjával.

Purejdóban a maszkot a kis szertartási kunyhóba helyezték.

Wahari levette álarcát.

Buóka megmaradt maszkja felett sírdogált.

Wahari megígérte fivérének: szerez majd új mekira-maszkokat neki.

Buóka azt mondta: – Nem kell. Az én hibám, hogy elvesztettem maszkjaimat.

De Wahari megmondta: egészen biztosan szerezh újakat. És lentről valóban hozott Buókának újabb mekirákat.

Buóka az új maszkokkal beköltözött egy másik kunyhóba.

WAHARI, WAIKUNI ÉS A TERHESSÉG

Ezt a történetet minden állatbetegség elleni éneken elmondják, hogy a terhes asszonyok gyorsabban szüljenek.

Wahari gondolatai Mariwekában jártak, és számos alvilági helyet meglátogattak. S mit találtak ott?

Minden nőtény állat terhes volt, beteg. Azt is látták a gondolatok, hogy a majomanya, a pekari-anya, az övesállat-anya, és a többi, nagyon nehezen szül. Wahari azt mondta: – A piaroákat régen megteremtettem, mégis olyan betegek, ha szülnek, akár az állatok. S ha meghalok, a betegségek megmaradnak.

Wahari látta a waikunikat, akik olyan emberek, mint a piaroák – de a földön ők a Mariweka népe. Mintha ez a nép volna a piaroák anyja. A piaroák úgy mondják: – A waikunik a rokonaink. Esszük őket, madár alakjában. Mert a rokonaink húsától sosem leszünk betegek.

A waikunik így szóltak Waharihoz: – Mi vagyunk a Mariweka népe. Olyan éneket akarunk, amely megkönnyíti a gyerekek születését.

Wahari megmondta: – Tudok ilyen éneket!

Az ének használt is a waikuniknak: énekeltek, és asszonyaik azonnal világra hozták gyermeküket.

Mondták a waikunik: – Nekünk nem kell az ilyen betegség. Asszonyaink most már mindig ehetnek állathúst, és könnyen szülnek. Nem akarjuk ezt a betegséget! Mindenféle állatot ehetünk, és megvan az énekünk, asszonyainknak manapság kevés a bajuk.

A piaroák is énekelnek, s az asszonyok nem szenvednek többé. Ha támad a *marima*-szellem, akkor nem menthetsz meg beteg asszonyt.

De az állatoknak nincsen ilyen énekük, és gyakran meghalnak fiókájukkal a hasukban.

Az állatok anyja hozza világra fiókáit, és Wahari ad alakot a gyermekeknek: csontot, szemet, húst, körmöt, haját és sok minden

mást.

ÉNEK WAHARIRÓL, HÚGÁRÓL, CSEHERURÓL ÉS HUREWEIRŐL

Wahari jopót szívott, és gondolataiban meglátta hűgát, Cseherut. Egy napon Wahari szeretkezett a hűgával. Ettől a kapcsolattól Cseheru másállapotba került, de Wahari nem tudott róla. Miután várandóssá tette Cseherut, Wahari magára hagyta őt kunyhójában, Purejdóban, és más vidékek felé vette útját.

Nemsokára megszületett egy fiú, Hurewei, aki apjának pontos mása volt. A gyerek hétéves volt, amikor Wahari visszatért a Purejdóhoz.

Cseheru kérte Hureweit, játsszék a ház előtt, akkor előbb megláthatja, ha apja közeledik. Hiszen nem létezik más ember, csak Wahari. Cseheru játékszett adott a gyereknek, egy kobaktököt, benne néhány maggal.

Wahari a levegőben szállt hazafelé, majd a kunyhó közelében leszállt. A gyerek ahelyett, hogy üdvözlőné apját, megijedt, és kiabálva berohant a kunyhóba: – Idegen ember jön! – De Cseheru megnyugtatta, hogy nem idegen ember ez, hanem az apja, Wahari jön. Cseheru elrejtette a gyereket.

Wahari vadászfelszereléssel érkezett: volt fűvócsőve, íja és nyila. Fegyvereit a kunyhón kívül lerakta, majd belépett az ajtón. Wahari kérdezte hűgát: – Hogy vagy?

– Jól – válaszolta Cseheru.

Wahari elmondta, hogy nem maradhat éjszakára, mert még aznap továbbindul, hogy halat fogjon. Így szólt: – Halászni megyek, a nagy vízeséshez, ahol megteremtettem az embereket.

Cseheru kérte fivérét, maradjon éjszakára, másnap is mehet halászni, és magával viheti a fiát. Wahari beleegyezett.

A gyerek előjött rejtekhelyéről, és játszadoxni kezdett Wahari vadászeszközeivel, a fűvócsővel, az íjjal és nyíllal.

Wahari szólt Cseherunak, hogy a gyerek ne játsszon az eszközeivel: – Nem szabad – mondta –, mert ezek veszélyes dolgok, és a gyerek megbetegedhet.

A gyerek azonban tovább játszott a nyíllal és az íjjal, és az lett a vége, hogy elszakadt az íj húrja. Wahari magához vette eszközeit, és felöltöztött: sarut húzott, felkötötte ékszereit. Így tett a gyerek is, ő is sarut és ékszereket viselt.

Wahari elindult, hogy halat fogjon.

Cseheru később szólt Hureweinek, hogy kövesse az apját. – Ha enni akarsz, vele kell menned!

A gyerek zokogva követte apját. Wahari meghallotta a sírást, és megvárta a gyereket az ösvény közepén. – Apám, apám – mondta szipákolva a gyerek.

Wahari így szólt: – Engem ne szólíts apádnak, szólíts nagybácsidnak! – A gyerek azonban így válaszolt: – Anyám mondta, hogy te vagy az apám.

– Nem, te az egek, a föld és a vizek gyermeke vagy – mondta Wahari.

De a gyerek csak hajtogatta a magáét: – Anyám mindig azt magyarázta nekem, te vagy az apám, sose mondta nekem, hogy én az egek, a vizek vagy a föld gyermeke volnék. Én a te fiad vagyok!

– Nekem nincsen fiam! – vágott vissza Wahari.

A gyerek azonban csak erősködött.

Wahari így válaszolt: – Te nem ismered a különbséget *csiminya* (nagybácsi), *csao* (apám) és *csado* (nagyapám) között. Te túl fiatal vagy, hogy tudd és megértsd ezeket a dolgokat! Te a sógorom fia vagy!

Hurewei így válaszolt: – Nem! Anyám szerint te teremtetél engem gondolataiddal.

Wahari így válaszolt: – Honnan tudhatná anyád, hogy ezt tettem, ezt ő nem tudhatja!

De a gyerek ragaszkodott állításához. Wahari pedig így szólt: – Rendben. Ha igazat szólni akarsz, arcom az enyémhez kell hogy hasonlítson. – Kérte fiát, emelje fel az arcát, hogy jól szemügyre vehesse a vonásait. S Wahari meglátta saját arcát. Wahari elcsodálkozott: – Hogyan tehettem ilyesmit? Hogyan tehettem ilyen rosszat?

Wahari megmondta a gyerekeknek, fiának, hogy nem jöhet vele halászni, mert az veszélyes dolog. Ugrálni kell egyik kőről a másikra.

De a fiú azt mondta, hogy ráülne apja vállára. Erre Wahari hátat fordított, dühösen megrengette a földet, mire a gyerek az íjjal és a nyíllal együtt lezuhant, és a vízesésnél bukkant fel, amely Kolumbiában a szent hegy mögött van.

A fiú megszáritotta ágyékkötőjét, majd felment a szent hegyre, ahonnét körültekinthetett az egész világon. Meglátta apját, aki halászott. És Hurewei leugrott, egyenesen apja vállára.

– Hogy vagy, apám? – kérdezte.

De Wahari nem láthatta, ki ül a vállán. Wahari így szólt: – Ki beszél hozzám? Hiszen itt nincsenek emberek! Talán az eho, az erdei lény, aki madár vagy ember is lehet. Csak ilyenfajta lények élnek errefelé.

A fiú kérdezte: – Milyen halat fogtál?

Wahari megfordult, és meglátta a gyereket. Elcsodálkozott, mert azt hitte, hogy fia meghalt. Wahari leült, és így szólt fiához: – Én megöltelek! Miért élsz? Megint megöllek!

De a gyerek így beszélt: – Én is tudok annyit, mint te! Mialatt meg akartál ölni, sokat tanultam – és ugyanazt akarom én is tenni veled!

Wahari így szólt: – Itt jön egy csónak, tele fehér emberekkel! Ezek az emberek megölnék, megesznek vagy börtönbe zárnak bennünket! Ezeknek az embereknek adlak téged!

De a gyerek nem félt. Azt mondta, hogy ha ezt megteszi, megöli apját.

Wahari azt mondta: – Jól van, gyermek, maradj életben. Ne ölj meg engem.

Wahari ezután nekifogott, hogy megteremtse a szavannai őzt.

– Ne engem ölj meg – mondta Wahari –, hanem a szavannai állatokat.

Wahari azért kérte fiát erre, hogy megtudja, képes-e a gyerek ölni. A gyerek az égbe lőtt, s amikor a nyíl lefelé szállt, eltalálta az állatot.

Így tudta meg Wahari, hogy a fia tud ölni.

A megsebzett őz haldoklott, és Wahari beszélt az őzbetegségről (amely hasonló a tehénbetegséghez). Az állat nemsokára elpusztult.

Cseheru, Wahari húga Purejdóban élt Purunával. Egy napon Waikuni, az óriás, aki édes illatú szagosítót használt, és szép ékszereket viselt, eljött, és magával vitte Cseherut.

Wahari azt mondta Cseherunak, hogy Waikuni nem túl jó ember, mivel szagosítót használ. Ha ő is azt használna, beleőrülne. Emiatt Cseheru nem kedvelte Waikunit, és visszatért Purunához. De Puruna nem kívánta látni, mivel az asszony megőrült, és nyughatatlan vándorrá változott.

Puruna függőágyában heverészett. Cseheru belépett a konyhába, és a Purunáé alá helyezte függőágyát. – Nem! – mondta Puruna –, mert régen rosszat mondtál rólam: azt állítottad, hogy nem tudok vadászni.

Cseheru visszatért bátyjához, Waharihoz, hogy nála lakjon.

Wahari megmondta Cseherunak: – Waikuni rossz ember. Jó magas, szépen festi magát, és jó vadász, de nagyon sokat elkóborol. Puruna viszont jó ember, és nyugodtan él a településén.

Wahari arról énekelt Cseherunak, hogy Puruna visszafogadja őt, és újra házasság lesznek. Az ének nem használt, Puruna nem kívánta Cseherut, aki sírva fakadt.

Cseheru hát fivérénel maradt egy ideig, de csakhamar megőrült, és nyugtalan vándorrá lett.

Wahari hosszú ideig a Felső-Orinocónál, San Carlos környékén élt. Együtt élt húgával, s mindketten vándorokká váltak. Időközben Wahari meglátogatott sok fehér embert, és játszott a fehér asszonyokkal. Akárhová ment, játszott a fehér asszonyokkal, Cseheru pedig a fehér férfiakkal. De mindenhol el kellett távozniuk, mivel a fehér emberek megdühödtek Waharira, és börtönbe zárták.

Az utazás után házához visszatérve, Purejdóban nagy ünnepet tartottak.

Amíg Wahari vándorolt, és börtönben ült, Cseheru visszatért Buóka házához, a Purejdónál lévő hegyi hajlékához.

Wahari később, szegényen és ziláltan érkezett meg. Buóka megmondta neki, milyen rettenetesen néz ki. – Régen nagy főnök voltál! Most olyan vagy, akár egy őrült, örökké kóborló asszony! – Wahari nem tudta, mit válaszoljon.

Ezek után Wahari és Buóka fűjt vizet ittak, és jopót szívtak, hogy elmélkedjenek. Ezt a *Mohana ohuna* házukban tették. S nekifogtak a tanulásnak.

Kis idő elteltével Wahari az Orinoco nagy vízsodrásához, a mai Puerto Ayacuchohoz ment, hogy halat fogjon. Ám a zsákmányt Kwojmoj egyik embere ellopta.

Az ösvényen, ahol Kwojmoj lánya, Kwawanyamu is járt, Wahari maniokalepényt talált, amit jóízűen elfogyasztott. „Ki az, aki ilyen jót süt? – kérdezte magában. – Én mindig megbetegszem, mert folyton csak halat eszem. S itt élnek emberek, akik jóllakhatnak lepénnyel. Nagyon finom.” S Wahari akkor gondolataiban meglátta Kwawanyamut. S a vízparton várakozott rá. Kívánta, hogy Kwojmoj emberei jöjjenek és lopják el a halzsákmányt, melyet e célból a parton hagyott.

Kwojmoj jött a családjával, hogy halat szerezzen. Levetette ruháját, hogy megfürödjék. Közben Wahari elrejtőzött, magára öltötte a Nagy Vízikígyó alakját, és felfalta Kwojmoj ruháit, majd egy üregbe bújt, hogy felkutassa Kwojmoj embereit. A ruhák elvezették hozzájuk.

Utána Wahari vadpulykává változott, és énekelt, akár az *ihure* szokott.

Kwojmoj fia meghallotta az éneket, s szólt apjának. Azt mondta, a sógor lesz az, az a szép ember.

Közben, mivel Wahari ellopta ruháit, Kwojmoj majd megfagyott. Kwawanyamu elmondta apjának, hogy szeretné magának ezt a szép énekű, szép madarat. Kwojmoj azt mondta erre a lányának: – Nem ismerem ezt a madarat, s a madár sem ismer minket. S ha nincs a madárnak gyógyító éneke, meghalnak tőle az emberek.

De Kwawanyamu kívánta, látni akarta a madarat. Kwojmoj azt mondta: – Jól van, de előbb hozzál nekem száraz fát, nehogy halálra fagyjak. A madár egy magas, száraz fa tetején él. Menj, és hozzál nekem abból a fából. – Erre Kwawanyamu a fához szaladt.

Wahari látta a közeledőt, és gyorsan alakot változtatott: csúf arcú, ráncos bőrű, gyér hajú öregemberré vált. Kwawanyamu meglátta, megijedt tőle, és el akart rohanni, de Wahari a hajánál fogva megragadta, hogy kifaggassa: merre találhatók Kwojmoj emberei.

Wahari minden nyelven szólt hozzá, de a lány egyiket sem értette, nem ismerte ezeket a nyelveket. Wahari végre piaroául kérdezte, s ekkor a lány válaszolt, azt mondta, egyedül él. Értett egy keveset piaroául, és meg tudta mondani, hogy ő Kwojmoj gyermeke, és hogy menjen Kwojmojhoz, tőle érdeklődjön, merre vannak az emberei. Kwojmoj mindent tud!

Kwawanyamu azután visszatért apjához, és mesélt neki a csúf emberről. – Fivérem azt mondta, szép, pedig nagyon is csúnya.

Kwojmoj azt válaszolta: – Az az ember *gondolkodó*, de nem tudom megmondani neked, hogy jó vagy csúf ember-e.

Kwojmoj otthon maradt, mert ruhái nélkül még mindig nagyon fázott. Wahari szép emberré változtatta magát: pompásan kifestette magát, s beállított Kwojmojhoz. Wahari ismét azzal próbálkozott, hogy minden létező nyelven szólt Kwojmojhoz. Kwawanyamu meglátta Waharit, és igencsak zavarba jött: nagyon szép embert látott maga előtt, pedig az előbb csúnyának látta. Kwojmoj nem értett egyetlen kérdezett nyelven sem, csak piaroául. S azt mondta, hogy ő Kwojmoj, s azért jött ide, mert igen sok a hal a vízesésnél, és mielőtt meghalna, látni akarja a halakat.

Wahari így szólt: – Jól van, rokon. Ám az emberek csak mondják, hogy sok a hal, pedig kevés. Gyere, és nézd meg magad, ha akarod. Azonkívül ez itt veszélyes hely: ha a Nap magasan áll, csónak érkezik, tele fehér emberrel, és ők hozzák a veszélyt.

Kwojmoj azt mondta: – Addig nem mehetek, amíg nem kerülnek elő a ruháim! Fádom!

Wahari így válaszolt: – Igen, él errefelé egy állat, megette az én ruháimat is. Emelkedett a víz, mire a ruháim eltűntek. Hanem a te ruháiddal vajon mi történt?

Wahari kiemelt a folyóból egy óriási vízikígyót. Kwojmoj alaposan megijedt, és meztelenül körbe-körbe rohangászott. Kwojmoj kérdésére, hogyan ölhetné meg a kígyót, hogyan kaphatná vissza a ruháit, Wahari így válaszolt: – Ha megölöd ezt a kígyót, valaki meghal a családoból!

Kwojmoj erre azt kérdezte Waharitól: – Te hogyan szerezted vissza ruháidat? – Wahari azt felelte, hogy jopót adott a kígyónak, és az kihányta a ruhákat.

Kwojmoj jopót adott Waharinak, hogy használja fel, de túl erős volt, ezért Wahari eldobta, és inkább a saját szeréből adott neki. Wahari azután ráütött Pharapha, a kígyó hátára, s az tüstént kihányta a ruhákat. Nagyon örült Kwojmoj. A ruhákat megmosták, napon megszáráították, majd elindultak Kwojmoj házához.

Wahari azt mondta: – Ellopták tőlem az értékes halakat. Ha meg akarod tartani a tőlem lopott halakat, lányodat, Kwawanyamut kell hozzám adnod feleségül. Elraboltad a halaimat, hát fizess a lányoddal!

Kwojmoj egyetértett a javaslattal: Kwawanyamu Waharival ment.

Wahari visszatért Purejdóba a hűgához, aki azt kérdezte tőle: – Honnan szerezted ezt az asszonyt? Te mindig azt állítottad, hogy nincsenek emberek a vízesésnél! Ez fehér asszony?

– Nem – válaszolta Wahari –, ez a *csohijá*-d, a sógornőd. Apja pedig *csiminyá*-d, nagybácsid.

Cseheru meglepődött, és így szólt: – Ha nálad marad, az apja megöl, hiszen ő gyilkos!

Wahari azonban úgy vélte, emiatt nem halhat meg.

Cseheru megkedvelte az asszonyt, együtt dolgozott sógornőjével az ültetvényen.

Ezek után nagy ünnepet rendeztek.

CSEHERU MEGŐRÜL, ÉS A PIAROÁK ELVESZTIK A FEHÉR HOLMIKAT

Többen mesélték Waharinak, hogy a húga megőrült. Ezért elment Purunához, és megkérdezte tőle: – Igaz, hogy a húgom megőrült?

Puruna így felelt: – Igaz, láthatod, hogy nincs itthon. Folyton elkóborol, egyik kunyhóból a másikba tér be!

Wahari úgy találta: húgát biztosan Puruna őrijtette meg, talán sok gondot okoz neki, talán megcsalja egy másik asszonnyal.

De Puruna váltig állította: – Nem én vagyok a hibás, hanem Cseheru! Kérdezd meg őt magát, ő az őrült.

Wahari elindult, hogy megkeresse húgát, és kérdőre vonja. Rá is bukkant egy kunyhóban, ahol a húga függőágyban hintázva, jóképű férfiakkal folytatott szeretkezésekről énekelt. Wahari hozzá lépett, és kérdőre vonta: – Miért vagy ilyen? Miért hagytad el Purunát?

Cseheru így felelt: – Figyelj ide, azért akarsz megróni, mert elhagytam a férjemet? Azért tettem, mert te nála hagytál!

Wahari közbevágott: – Nem tetszik nekem, hogy elhagytad Purunát. Ha egy asszonynak férje és gyermeke van, nem tehet ilyet! És eltávozott.

Néhány év eltelt, és Puruna gondolatban meglátogatta Waharit. Elhatározta, hogy valóban elmegy hozzá, hátha nála találja a feleségét.

Wahari nem egyedül lakott, hanem Buókával és unokaöccseivel együtt. Puruna már messziről hallotta őket: énekeltek, jopót szívtak, és látomásaikról beszélgettek, nevetgéltek; és tudni kell, hogy Buóka gyakran mókázott.

Puruna belépett a kunyhóba, ránéztek, és nevetve kérdezték: – Miféle ember ez?

Hirtelen felismerték, és abbahagyták a nevetést. Buóka odalépett Waharihoz, és azt mondta neki: – Itt a sógorod!

A kunyhó lakói piaroa szokás szerint fogadták a látogatót. Wahari Purunát a maga lakrészébe hívta: – Itt egy függőágy számodra.

Az asszonyok friss jukutát hoztak a látogatónak, a férfiak pedig jopóval kínálták: – Vegyél magadnak a jopóból, később majd megint kapsz jukutát.

Azután Wahari megkérdezte Purunát: – Mi hírt hoztál a te főnöködnek? Talán fúvócsőért jöttél?

Puruna így válaszolt: – Nem, azért jöttem, hogy megtudjak valamit a feleségemről. Nálad van?

Wahari erre azt mondta: – Nem tudom, hol lehet. Hiszen nálad hagytam!

De azután eszébe jutott: – Nemrég hallottam, hogy egy másik kunyhóban látták. A település neve: Marajua K'ohuna. Menj oda, és érdeklődj. Én nem jártam sikerrel.

Puruna azt mondta, elmegy és érdeklődik az asszony felől, elbúcsúzott Waharitól, és hazafelé indult.

Wahari elképzelte, hogy Cseheru ismét együtt él Purunával, s boldogan mosolygott.

Wahari messzire utazott, hogy szerezzen a fehérék dolgaiból. Puruna régen azt mondta Waharinak, hogy amióta elvette Cseherut, nem kell többé annyit utaznia, majd küld ezt-azt Waharinak! De ez még azelőtt történt, hogy Cseheru megbolondult volna.

Hát ezért nem juthatnak a piaroák a fehér holmikhoz: mert Cseheru megőrült és elhagyta férjét. Ezért szegényebbek manapság is a piaroák, mint a fehérék.

Puruna azt is mondta Waharinak, hogy a piaroák házasodhatnak fehérékkel, és sok gyermekük születik. De a piaroák ezt a lehetőséget is elvesztették, amikor Cseheru megőrült.

A waikunik anyjuknak szólították Cseherut, ő pedig gyermekeinek nevezte a waikunikat. A waikunik azt kérdezték tőle: – Miért örültél meg? Miért hagytál el bennünket?

S elvitték magukkal haza, hogy meggyógyítsák: énekeltek érte, megfürdették a vízesésnél. Mindezt azért tették, hogy az örülete elmúljon. Cseheru meg is gyógyult, s akkor nagy ünnepet ültek. S manapság is így járnak el a piaroák az örült asszonyokkal.

Purunához eljutott a hír, hogy Cseheru ismét a régi, jól érzi magát, és fivéréknél lakik.

Puruna elhatározta, hogy meglátogatja Cseherut.

Cseheru azonban megmondta gyermekeinek: – Nem szeretem Puruna kunyhóját. – Mindennap kérte a waikunikat, akadályozzák meg varázslattal, hogy Puruna érte jöhessen.

Naponta eltervezte Puruna, hogy meglátogatja Waharit, de mindig fáradt volt – ez volt a waikunik varázslata, hogy megakadályozzák Puruna útját.

S a waikunik ünnepségére sem jött el Puruna. Hát ezért nincs maszktánca a fehér embernek.

REDJO, AZ EMBEREVŐ ÉS A TEKNŐS

Akkoriban még sok-sok piaroa élt az őserdőben. De nemcsak az indián, hanem Redjo is ott élt, aki mindig embert evett. Az őserdő lakója volt még az okos teknős.

Egyszer így szólt Redjo az indián asszonyhoz: – Gyere velem, menjünk ki az ültetvényre, szedjünk édes burgonyát!

– Jó, menjünk, de inkább széhe-pálmadiót szedjünk – felelte az asszony. Tudta: Redjónak az a szokása, hogy megöli az asszonyokat.

Az indián meg azzal volt tisztában, hogy a férfiakat Redjo felesége szokta megölni, és ezért a teknőstől kért tanácsot. A teknős a következőket ajánlotta: – Ha az erdőbe mész, vigyél magaddal egy kötelet liánból: jó előre készítsd el. Szaladj, siess a széhe-pálmaligethez, mert ha lassú vagy, megölnek.

– Jól van – válaszolta az indián, és nekivágott az erdőnek. A ligetben felmászott a pálmára, és várakozott. Nemsokára megérkezett Redjo felesége, és felhajított egy botot.

– Te meg akarsz ölni! – szólt az indián.

– Dehogy – felelte Redjo felesége –, csak azért hajítottam fel a botot, hogy a pálmafürtöket leverjem.

Az indián letépte a diófürtöt. – Dobd le! – mondta Redjo felesége. – És nehogy megkóstold ám, mert keserű!

„Jobb, ha lassan leeresztem” – gondolta az indián, és lehajolt. Az asszony, Redjo felesége azonban meg akarta fogni a férfit. Az indián – két-három méter magasan csüngött – egyszer csak elengedte a fürtöt, és az rázuhant Redjo feleségére, méghozzá pontosan a fejére.

Redjo felesége elvágódott, és szörnyethalt.

Az indián férfi megmenekült! Nem sokkal utána bement Kheni, a teknős odújába. A teknős így szólt: – Vágd ki a máját, főzd meg, hogy Redjo megehesse. Ő később, délután biztosan eljön.

Megfőzte a máját, sok borsot tett hozzá.

Redjo valóban jött, és megette a májat. – Én megettem a magam részét – mondta, majd nevetett: – Jaj, jaj, jaj! – így. Mert csípte a bors. Redjo vizet kért.

– Nem hoztam vizet – mondta az indián –, jobb, ha magad mész a patakhoz.

A teknős megszólalt: – Amint Redjo visszatér és belép az ajtón, kapd el, és törd ki a nyakát, különben megöl téged.

Így történt: Redjo belépett az ajtón, az indián elgáncsolta, és rávágott a tarkójára. Redjo meghalt, akárcsak a felesége. Hasát, lábát, karját átdöfték tüskés bottal. És még a rúd is rajta volt, amelyre a maniokaprést szokták felfüggeszteni.

– Én máris indulok – mondta az indián.

– Maradj még – kérte a teknős. – Ha most elmész, újabb Redjo jön és elkap. Jobb, ha egy ideig vársz. Majd szólok, mikor indulhatunk.

Később a teknős így szólt: – Vegyél a hátadra, és én majd mondom, merre menjünk.

Csakhamar a teknős ültetvényéhez értek, s az állat akkor így szólt: – Most ültess nekem egy tisztásra való tupirót, és a termést hozd majd az odúmba.

Eltelt egy kis idő, és az indián vitt a teknősnek vagy negyven tupirót. – Gyere, látogass meg öt hónap múlva – mondta a teknős.

Szót fogadott az indián, megint meglátogatta a teknőst. Kheni az ültetvényen várakozott. Most így szólt az indiánhoz: – Gyere, látogass meg másodszor is, és hozzál nekem újabb tupirókat.

Megint eljött, most már másodszor az indián. A teknős az ültetvényen rágcsálta a fizetségül kapott tupirót.

– Most irtsál erdőt, készíts ültetvényt, ültess újabb tupirót! – parancsolta a teknős.

Az indián kidöntötte az erdő fáit, és ültetett.

– Gyere el még egyszer, most már csakugyan utoljára, mert elmegyek innét – mondta a teknős.

Az indián eljött, hogy meglátogassa a teknőst, de sehol sem találta. „Becsapott” – mondta magában.

A teknős pedig az üregében üldögélt, mert már jóllakott. Ezért nem talált rá az indián.

HOGYAN TEREMTETTÉK A PEKARIT?

Sokszor éneklünk az iméről, a vaddisznóról, mielőtt ennénk a húsból, de a maszktánc közben is. Az iméről több ének szól, a teremtésüket is elmondja egy történet.

A maszktánc éneke egyenesen halad, a vaddisznó-betegség elleni ének pedig kanyarog, akár a patak. Szeretem a warime-éneket, és szeretem a vaddisznó-éneket is, mert érdekes.

A Szipari-ahe forrásvidékén, ott, ahol a szárazság idején Marepa kunyhója áll, van egy hegy, az Ime-tahtawinawa. Ott, azon a hegyen teremtették a nagy vaddisznót. Én tudom, hol áll a nagykőhegy, az Ime-tahtawinawa. Szemben a Szipari-patakkal, az őserdőben.

Ott énekelték a warimét, a vaddisznó szertartási énekét is. Számtalan a szava az éneknek. *Uhku-vaszruve*, azután *uhku-juwe-juwe*, azután *arikoto*. Sok az ilyen szó. Amikor szólnak a hangszerek, és a maszkok táncolnak, akkor hallható a warime-ének. Meg-megállnak a táncosok, mondják az ének szavait, és az asszonyok válaszolnak. Csak a válaszadó asszonyok ismerik az ének szavait, mások nem. S a válaszadók ontják-ontják torkukból a szót.

A táncosok-énekesek a hegyen maradnak egy ideig, talán egy órát, majd még feljebb indulnak. – *Arikoto* – mondják még lent. – *Nea-a parewa* – mert felfelé haladnak. Majd ismét felfelé mennek, le és fel: akárcsak a vaddisznók.

Ott, ahol megteremtették a vaddisznókat. Ez is Wahari műve. Purejdo a hely neve, ahol követik egymást a csúcsok. Maszk van az embereken; belépnek egy kunyhóba, majd egy másikba, majd egy harmadikba.

Mielőtt megteremtették volna a piaroákat, csak az őserdő meg a sok kőhegy létezett. A kőhegy elhagyott kunyhó volt. Mert a piaroák kunyhója olyan, akár a hegycsúcs. És Wahari megismerte az elhagyott kunyhókat, amikor gyilkosai elől menekült. Mert Kwojmoj, a Mérges Kígyó halálát kívánta. Ám Wahari, hogy fel ne ismeijék,

maszkot öltött magára: folyton változtatta alakját, és kunyhóról kunyhóra járt a maszkokban, és sok mindent adott az embereknek, míg végül az elhagyott kunyhóhoz jutott.

Ezért éneklünk arról a helyről. A Purejdo nincs közel, a Purejdo nagyon messze van.

A PEKARI ÉNEKE

Buóka érkezett elsőnek, őt követte Kwojmoj, a Mérges Kígyó. Buóka sosem látogatta meg Kwojmojt, mert félt tőle, hátha az rátámad és felfalja.

Wahari, miután Buóka megteremtette, meg akarta látogatni Kwojmojt, mert nem ismerte, és nem tudta: Kwojmoj többször megkísérelte, hogy Waharit és Buókát megölje, mert irigyelte tőlük a maszkos szertartásokat – el akarta őket rabolni tőlük, hogy felfalhassa az álarcos alakokat. A Mérges Kígyó mindenféle maszk mögé elrejtőzött, és csak azon törte a fejét, miként ölhetné meg a két fivért.

Kwojmoj azonban tudásban elmaradt Waharitól: gondolatai kisebbek voltak.

Wahari így szólt Kwojmojhoz: – Előbb öllek meg én téged, semmint te engem!

A két fivér elhatározta: nagy ünnepet tartanak, és tüstént nekifogtak az előkészületeknek. Kwojmoj közben magára öltött mindenféle állatokat, és megleste őket. A fivérek azonban résen voltak, észrevették az idegent, és elfutottak.

Buókának egyetlen vágya volt, hogy ő vezesse az első ünnepet. Wahari azonban megmondta: – Ne tedd! Nekünk együtt kell szerveznünk az ünnepet, hiszen te nem tudsz eleget, és csak baj származhat abból, ha egyedül ünnepelsz!

Buóka azonban nem hallgatott fivérére, s elment, hogy egymaga készítse elő a maszkos ünnepet. De Kwojmoj eljött, és felfalt minden szent tárgyat, amit csak Buóka az ünnepre előkészített.

Manapság a kis pekari, a mekira azoknak a táncosoknak a lelke, akiket Kwojmoj megevett. Ezek a pekarik a mai, nagy pekarinál is nagyobbak lehettek volna, ha Kwojmoj fel nem falja őket.

Utána Wahari készítette elő a szertartás eszközeit, de gondosan vigyázott rájuk. Buóka sírva szemlélte Wahari munkálkodását.

Wahari kérdezte fivérét: – Hogyan halad a szertartás előkészítése? Jól megy minden?

– Kwojmoj egy kivételével minden táncosomat felfalta - felelte Buóka. – Bizony, rosszul mennek a dolgok.

– Ugye, mondtam neked, készüljünk fel együtt. Én többet tudok, mint te – mondta Wahari.

Kwojmoj azonban csak a szertartás megkezdésére várt: Wahari maszktáncosaira is pályázott. Maszkot öltve magára közel férközött, és leskelődött. Ám hiába rejtőzködött, Wahari felismerte ellenfelét, és megmondta neki: – Ne gyere közelebb, a szertartási eszközök szent dolgok, és nincs szükség rá, hogy mások őrizték, elég, ha én, Wahari vigyázok rájuk.

Kwojmoj hazament, újabb álarcot keresett magának, de Wahari sejtette, mire készül. (Végül is Wahari bosszúból megölte Kwojmojt, amiért felfalta Buóka táncosait.)

Tudnunk kell, hogy Wahari felesége Kwawanyamu, Kwojmoj lánya volt. De Waharit feleségének fivérei is segítették apjuk ellen. Segíteni akarták sógorukat, Waharit, meg akarták menteni őt, és ez sikerült is *ajawa-kebá*-val. Ők adták Waharinak a gyümölcs-amulettet, hogy megóvjja magát Kwojmojtól. Wahari felhasználta, és megvédte magát Kwojmojtól.

A maszkos szertartás után visszaadta sógorainak a gyümölcsöt, és hálálkodott. Wahari sógorait, Kwawanyamu fivéreit így hívták: Kewijegu, Irekuwa és Kumatari.

A KUTYA ÉS A JAGUÁR TEREMTÉSE

Kwojmoj a jaguárt pusztá kézzel teremtette meg. Azért teremtette a jaguárt, hogy megegye a szemetet: – A jaguár az én kutyám – mondta, majd magával vitte az állatot Herenyefibe, családjának településére.

Wahari hallotta, hogy Kwojmoj különös és kitűnő vadász hírében álló kutyát teremtett.

Kwawanyamu így szólt: – Jól van, férjem. Menj atyám kunyhójába, és hozz el tőle egy kölyköt, ha lehet, egy nőtényt. Ha hím, az sem baj.

Wahari ráfűjt szivarjára és jopójára. Így védekezett a jaguár ellen, majd elbúcsúzott feleségétől: – Ha öt nap múlva nem térek haza, biztosan megöltek!

Wahari belépett Kwojmoj kunyhójába: a házigazda kisgyerekei játszottak. Wahari megkérdezte tőlük, hogy hol az apjuk. – Alszik – felelték a gyerekek. (Ugyanis az óvatos Wahari varázslattal elaltatta Kwojmojt.)

A gyerekek megrángatták a függőágyat, hogy felébresszék Kwojmojt, aki felnyögött, és álmos szemét dörzsölve kérdezte:

– Unokaöcsém, miért jöttél? Gyere közelebb, hadd lássalak! – De valójában azért hívta magához, hogy megölje.

A három gyerek tudta, hogy Kwojmoj gonosz, és szidták:

– Nem tudod, hogy a látogatóba érkező főnököt szivarral kell kínálni? Fogadd Waharit a tekintélyének megfelelően. Nem bánhatsz így a látogatóba érkezett főnökkel!

Kwojmoj még nagyon álmos volt, de szivarral kínálta Waharit, aki nem szívott belőle, csak hagyta, hogy füstölögjön. Kwojmoj viszont kért Wahari dohányából. Wahari előzőleg varázslatot üzött egy szivarral, és azt adta Kwojmojnak. A varázsszivar füstje elvette Kwojmoj gyilkos kedvét, és kisvártatva nevetve ölelgette Waharit.

Kwojmoj kérdezte: – Merre van a lányom, a feleséged? Szeretném látni őt. Hozd el, látogassatok meg. Nem vagyok rossz

ember, nem mondok csúnyákat rólad!

Wahari így válaszolt: – Lányod küldött hozzád, azért jöttem. Régen azt mondtad, ha nincs gyermekünk, tartsunk egy állatot, s úgy bánjunk vele, akár egy gyerekkel. Ezértjöttem hozzád.

Kwojmoj akkor azt kérdezte: – Mit fizetsz nekem érte? Ez a kutya drága dolog. Nem beszél és nem dolgozik, mint az ember, de sokat ér. Adj a kutyaért egy fúvócsövet, egy maniokareszelőt és gyöngyöket.

– Jó vadász a kutyád? – kérdezte Wahari. – Mindenfajta állatot elfog?

Kwojmoj így válaszolt: – Ez a kutya nem vadász. – Azért mondta ezt, mert nem akarta, hogy Wahari később szemrehányást tegyen neki, ha a kutya mégsem lenne jó vadász, mint gondolja. – Nem akarom, hogy majd vitám támadjon veled a kutya miatt. Tehát nem engedem meg, hogy elvidd.

Így hát Kwojmoj nem akarta elcserélni a kutyát.

Wahari így szólt: – Jó! Maradjon tiéd a kutya! – Wahari megharagudott, a kutyát veszélyessé tette minden ember számára, és emberevővé változtatta. A kutya ráadásul olyan veszélyeket is hordoz, hogy maga a kutya is meghal.

Kwojmoj három gyermeke javasolta: – Apánk, hajön valaki hozzánk, add neki a jaguárt. Mert mások is megharagszanak, és varázslatot űznek az állattal, akárcsak unokaöcséd tette!

Wahari így szólt Kwojmojhoz: – Te azt hiszed, ez igazi kutya? Nem jó vadász, nem jó kutya. Nekem nagy a családom, és sok a barátom, fehérek, guahibok és mások. Ők majd adnak nekem egy igazi kutyát. A tiéd nem kutya, hanem jaguár! Megyek, és megkeresem az igazi kutyát!

S távozott.

A WAIKUNI-MADARAK TEREMTÉSE

Wahari először megteremtette a waikunikat, egy nagy hímvesszővel, Tianawa Nenyawa, Nenyawa Jutiu vesszejével.

Wahari használta fel a hímvesszőt, hogy e madaraknak, a waikuniknak minden porcikáját megteremtse.

A Mariwekánál teremtette a waikunikat.

A piaroák Nenyawának hívnak egy embert, de nem biztosak benne, vajon Tianawa Nenyawa ember volt-e vagy állat.

A WAIKUNIK ÉNEKE

A waikunik Jó Cseheru fiai. A waikunik a Mariwekából valók, és településük neve: *Ruwejdu*.

Egy napon Jó Cseheru *dadá*-t ivott, de nem szűrte meg, ahogy kellett volna. S a gyomrában megakadt a sűrűje – ebből születtek a waikunik.

Az olyan állatbetegségek ellen, amelytől az ember egyre soványabb és vékonyabb lesz, a waikuniknak van egy énekük. Ez a waikunik éneke. Az Árva küldi ezt a betegséget, és ellene használják a piaroák ezt az éneket. A waikunik éneke elűzi a waikunik lázas betegségét.

TÖRTÉNET A KUTYÁRÓL

Wahari azt mondta, elmegy a fehér emberhez, hogy szerezzen egy nőtény kutyát, mert még nem volt kutyája.

Wahari hazatért kunyhójába, ahol felesége Cseheruval együtt dolgozott. Wahari nem hozott kutyát. – Hol a kutya? – kérdezte tőle a felesége.

Wahari így felelt: – Apád túl sokat kér az állatért, ráadásul nem jó vadászkutya.

Kwawanyamu megharagudott férjére, Waharira.

Wahari így szólt: – Nem tehetek az egésről, de barátaim megígérték, jobb kutyát adnak nekem. Elmegyek hozzájuk, és szerzek egyet. – Ezt mondta, mivel még mindig nem tudott kutyát szerezni.

Wahari nekifogott, és saját kezűleg teremtett kutyát. Először egy nagy kutyát a fehér embereknek, majd egy kisebbet a Felső-Orinoco népeinek. Egy nőtény és egy hím kutyát alkotott. A kisebb kutyát feleségének adta.

Kwojmoj hallotta, hogy Wahari jobb kutyákat teremt, mint ő: – Megyek, és kérek egyet Wahari kutyáiból. Az én kutyám nem jó vadász!

Kwojmoj Purejdóba ért, Wahari kunyhójához. A házigazda kérdezte Kwojmojt: – Miért jöttél? Ha főnök jön látogatóba, mindig akar valamit. A lányodhoz jöttél?

Kwojmoj így felelt: – Nem. Hallottam a kutyádról, s hogy igen jó vadász. Mindenfajta állatot elejt. Én is akarok enni a zsákmányból!

Mire Wahari: – Te nem adtál nekem kutyát. Én sem adok neked. Azt mondtad nekem, a kutyád nem jó vadász, és ezért veszekedni fogunk. Ugyanígy áll a dolog ezzel a kutyával is. Ezért én sem adhatok neked kutyát!

Kwojmoj így felelt: – Rendben van. – Azzal megátkozta a kutyát. – A te kutyád is meghal, akár a miénk. Vadászaton jaguár öli meg, és elviszik a gonosz szellemek.

Wahari azt mondta: – Hallgass ide, Kwojmoj. Amit most a kutyámról mondtál, azt hiszed, hazugság, pedig ez az igazság. Az én kutyám is meghal, ahogyan mondtad!

TÖRTÉNET A ROVAROKRÓL

A vérszívó rovarokat Kwojmoj teremtette, hogy megöljék Waharit. Megparancsolta nekik, hogy csípjék meg Waharit, amíg alszik. De Wahari „fújt” varázslattal védekezett, és nem tudtak közel kerülni hozzá.

Kwojmoj így szólt: – Hogyan ölhetném meg Waharit, hogy megehessem?

– Engem nem csípnék a rovarok, de halálom után megcsípják családom tagjait – mondta Wahari, majd a rovarokat Kwojmojra küldte, és egész éjszaka csípték őt. Kwojmoj nevetett az egészen, de képtelen volt elaludni. Egész éjszaka támadtak a rovarok, Kwojmoj pedig jajgatott. Néhány rovar mélyen belefúrta magát a bőrébe, és úgy megduzzadt Kwojmoj lába, hogy nem tudott ráállni. Kwojmoj jajgatott, ordítozott.

A fogfájással is hasonlóképp vagyunk, bár azt Kwojmoj teremtette Waharinak, de Wahari azonnal visszajuttatta Kwojmojnak.

Amíg Wahari vadászúton járt, Kwojmoj besurrant Wahari kunyhójába, és gonosz varázslatot űzött Wahari ételével. De Wahari ezt tudta, hát ugyanazt tette Kwojmoj ételével.

Egyik éjszaka Kwojmoj kínzó fogfájásra ébredt. Körbe-körbe szaladgált jajgatva: – Meghalok, meghalok! – S a földhöz verte a fejét. – Mit ettem, hogy így fáj?

Végül kitepte fájós fogát, de tüstént megfájdult a másik foga. Kitepte azt is, egyiket a másik után! A végén már nem maradt egyetlen foga sem.

A MAJMOKRÓL

A majom anyjának és apjának gyereke született. Wahari adott alakot a gyerekeknek: haját, szemet, csontot, húst s a többi. A majom nagyra nőtt. Minden majomfajta összegyűlt, és Wahari tanította őket. Keserű vizet és jopót adott nekik. De nem adott nekik sem dadát, sem tuipát, sem rájátüskét.

Wahari többfajta jopót adott a majmoknak, valamennyi nagyon erős volt.

Wahari különféle jopótartókat és szivarokat is készített számukra. A szent szivarok füstjét ráfújta a jopótartókra.

Wahari ezeket a jopókat adta nekik, egyik fajtát a másik után. S ők nagyra nőttek, és visítani kezdtek. Ugyanazokat a szavakat üvöltötték, mint manapság szokták. És látomásaikban megjelent a jövő. Wahari megmondta nekik, körülveszik őket ezek a veszélyek. Sívítotok, és ezentúl mindig így sívítotok. S hordozni fogjátok ezt a lázt (ha a piaroák betegek, ők is sívítoznak, akár az őrült).

Ott áll egy fa, a *K'elau Mák' ili'a*. Ez a neve a majombetegségnek is. Wahari alkotta a fát, hogy megóvja a majmot. A jopótól bódult majmok ráugrottak erre a fára, ahol lassan kijózanodtak.

Wahari azt kérdezte a majmokról: – Adtam nektek jopót. Milyennek láttátok a jövőtöket?

Így szóltak: – Ami a jövőnköt illeti, nem látszik túl nagynak. Meghalunk, akár a többi öreg. Ilyen lesz a jövőnk. Egy sas öl meg, egy ember öl meg bennünket fúvócsővel.

MAJOMÉNEK

A Fekete Majom apját így hívják: *Witutao Enyatszae* és *Turuode tszoipej*.

A Fekete Majom anyját így hívják: *Turuodetszoipej iscsu*.

A Fekete Majom apjának Nagy Péniszét így hívják: *Tetemekili Uutiu*.

Mialatt a Fekete Majom apja és anyja szeretkezett, körülöttük keringett egy kő, a neve: *Hilicsu wejmi* és *Pupuri idoki*.

Az asszony terhes lett.

A Fehér Majom apját így hívják: *Turuode Kwenyakej* és *Turuode Bororoi*.

A Fehér Majom anyját így hívják: *Turuode Bororoi iscsu*.

A Nagy Pénisz neve: *Tszacsani Telemekili Uutiu*.

A TAPÍR ÉNEKE

Wahari dadát ivott, és meglátta saját jövőjét a tapír képében.

De először meglátta minden állat, a vaddisznó, a majom és más állatok szent helyét, minden állatét, amelynek ő adott alakot. Majd meglátta azokat a helyeket is, ahonnan kellékeket szerez szertartásához. S azt is meglátta, hol leli majd halálát. S halálában tapírnak látta magát. Wahari látta, hogy tapír-szellem nem sokáig marad a földön. Vele is az történik majd, ami a majmokkal. Megölik őt a fehér emberek, és a húsát megeszik.

S látta, hogy a piaroák inakwegya-csoportja is eszi a húsát. Az inakwegya-csoport tagjai manapság is eszik a tapírhúst. Egy embert is látott, aki íjjal és nyíllal megöli.

Látta, hogy a jaguár is megöli.

S látott egy embert is, aki puskával öli meg, és másvalakit, aki dárdával.

E látomás után teremtetten meg Wahari az eget, a Holdat és a Napot.

ÉNEK A KAJMÁN-TÖRTÉNETBŐL

Wahari adott alakot a kajmánnak: egy asztalon megmintázta, majd bőrt adott neki, utána pedig gondolatokat fújt keserű vízzel, és mérges kukoricasört.

Ezért nincs nyelve a kajmánnak: a kukoricasör kiégette a nyelvét. Ezért mondta Wahari, jobb, ha a kajmán vízben él, ahol apja és anyja is él.

MINDEN ÁLLATBETEGSÉG ELLENI ÉNEK

Van a szent Tianawa-hegyen egy sas, amelyet a piaroák még sosem láttak. A neve: Muka Kujeli. Minden dalban énekelnek róla. Mukának is van egy éneke, amely megóvja a fiókáit a betegségtől, ha húst esznek, mivel ez a sas mindenféle állatot, majmot, vadpulykát, vaddisznót is eszik. Mukának ez a dala átalakítja az állatok húsát veszélytelen növényi élelemmé: olyan lesz, mint a burgonya. A piaroák saját betegségeik ellen is ennek a sasnak a dalát éneklük.

Muka Kujeli úgy él, akár Enemej és Redjo.

Sokan, emberek és állatok is találkoznak Jó Cseheru és Jó Enemej házában, és énekelnek az állatbetegségek ellen. Az övék volt az első ének a világon. S a piaroák most is éneklük.

A piaroa énekesek így mondják: „Szeretném, ha úgy tudnék enni, mint Muka, hogy a vadpulyka, a majom és más állatok húsa olyan legyen, akár a burgonya. Szeretném, ha úgy tudnék enni, mintjubeku, mint Enemej, mint Winilki...”

Cseheru őket csáo-nak, apámnak nevezte.

AZ ÖVESÁLLAT ÉNEKE

Kezdetben csak Remu, a nagy övesállat élt szent helyén, az Alsó-Orinocónál. Ez még Buóka megszületése előtt történt.

Remu azt mondta, Enemej Ofo'daa adott neki alakot, csontokat, bőrt. Még gyerek volt, amikor a föld felszínére jött: nem látott világosságot, nem látott vizet, sem hegyeket, sem csillagokat.

Azután megszületett testvére, Szerá, a kis övesállat, és ő is mint gyermek hagyta el a szent helyet. Amikor a felszínre ért, ő sem látott semmit.

Egy banánfa alatt jöttek a felszínre. Először jött Remu, azután Szerá.

– Szerá – kérdezte Remu –, hogyan látsz világosság nélkül, hogyan élhetsz víz nélkül?

Szerá így válaszolt: – Azért élek, mert gondolataimnak megparancsoltam, szerezzenek nekem vizet. Megszoktam, hogy így éljek.

A föld alatt hallották egy vízesés hangját. Remu tüstént nekifogott, beleásott a földbe, hogy megtalálja a vízesést. Pedig nem tudta, hogyan jusson a vízhez.

Testvére, Szerá, kisebb termetű és súlyú volt. Először maga felett hallotta a vízesést, s egy állat hangját is. Fülelt egy darabig, majd ismét a felszínre ment.

Akkor a vízesés hangját maga alatt hallotta: – Mi történik itt? – kérdezte. – Ez a hang mozog?

Szerá azt mondta, jopót szív, akkor talán meglesi a vizet. Előkészítette a jopót. Pálmaleveleket adott testvérének, hogy abba gyűjtsön vizet.

Szerá akkor ismét a föld alá ment. Láta, hogy a víz nem tud alulról feltörni, mert egy gát akadályozza. Szerá tovább ásta magát, és embereket látott, akik a vízre vigyáztak. Szóba elegyedett velük.

Utána megnyitotta a gátat, és a víz átfolyt rajta.

Fent Remu sok pálmalevelet gyűjtött, hogy vizet vehessen velük. De már valósággal ömlött a víz.

Szera feljött a földre, és kérdezte testvérét, hogyan mennek a dolgok.

Remu azt válaszolta: – Túl sok a víz, hogy mind összegyűjtsem.

Szera kérte: – Gyűjts össze minden vizet! – De nem bírt vele, mire Szera lement, s elzárta a gátat. Ha nyitva hagyja, a világon minden megfulladt volna.

Volt tehát már vizük: ebből alakult a Felső-Cuao egyik ága. A világ legjobb, soha ki nem száradó vize található ott, és onnan ered a föld minden folyója.

Ezek után Remu és Szera a földön kezdett dolgozni. Vörös, sárga és fehér földet készítettek. Vettek egy kevés földet és meggyúrták, akár egy lepényt. S a föld magától nőtt-növekedett.

A föld közepén kezdték el a munkát, és körös-körül egyre több föld alakult. Kezdetben vékony volt a talaj, de ők megvastagították.

Szera megparancsolta fivérének, hogy művelje a földet. De Remu nem tudott a jopóról semmit: – Nem tudsz semmit! – mondta Szera. Ezért hát Szera „fújta” a földet, amelyet megalkotott, s az attól növekedett.

Készen állt a föld, és volt egy kis folyója. Szera ismét a föld alá ment, hogy több vizet szerezzen a földnek. Megnyitotta a gátat, és a felbukkanó víz csatornákbán folyt szerteszéjjel.

Ezért van a víznek folyó alakja.

Szera megnevezte a folyókat és mellékágait. Amikor az első folyót megalkotta, az Orinoco még nem létezett, csak a Cuao.

Később, amikor Buóka és Wahari felnőtt, ők megnagyobbították maguknak az Orinocót: ők teremtették a „tenger folyóját” is.

AZ ÖVESÁLLAT ÉS A HANGYÁSZ ÉNEKE

Közvetlenül az övesállatok után megszületett Woja, a hangyász. Az ő szent helye az Alsó-Orinocónál egy hegy alatt van. Azt mondta magáról, Enemej Ofo'daától kapta alakját, bőrét, farkát. Amikor felcseperedett, feljött a földre. De nem látott semmit: sem vizet, sem fényt, sem csillagokat: – Hogy élhetnek ezek az emberek minden nélkül? Nincs élelem, nincs víz!

Előtte Wahari világosságot teremtett: lámpás volt a szemében, s azzal látott (minden állatnak volt ilyen, még a világosság előtt).

– Hogyan szerezzek embereket, barátokat? – kérdezte Woja. Nekivágott hát, körbejárta az egész világot, hogy barátokra leljen. S így jutott el az övesállatok házához.

A házban együtt lakott Remu és Szerá. Woja be akart lépni, de az ajtót zárva találta. Az övesállatok nem vették őt észre, ezért hazatért. Otthon azon töprengett, hogyan is mehetne be a házba. Jópót szívott, hogy gondolatai támadjanak: a jópószívó állatok nem esnek át a rájátüske-szertartáson. Igaz, nem volt senki, aki megtehetné volna velük.

Elkészítette a jópót, és felszívta. Majd elindult az övesállatok háza felé, de eltévedt. A levegőben hallotta a szavakat: – Eltévedtél!

Végül eljutott az övesállatok házához. Kívül állt, és gondolkozott: – „Az imént itt jártam, s nem engedtek be.”- Átváltozott kolibrivé, felrepült a ház tetején levő fára, és a *mejre*-madár hangján szólt.

A testvérek meghallották az éneket. Remu így szólt: – Megölheted ezt a madarat egy fúvócsővel. – Szerá megpróbálta, de elhibázta. A madár felnevetett.

– Ó, hisz ez a madár szórakozik rajtam! – mondta Szerá.

A madár két alakká változott; megmaradt kolibrinek, de egyszersmind ember is volt, aki az ösvényen jön a ház felé.

A férfi megszólította Szerát, aki ugyancsak elcsodálkozott, hiszen éppen azon fáradozott, hogy lelője a madarat.

Szera így szólt: – Én vagyok az idősebb testvér, de nem ismerlek. Beléphetsz. Fivérem biztosan tudni fogja, milyen törzshöz tartozol.

S a madár ott maradt a ház feletti fán, akárcsak manapság.

Remu a konyhája közepén, függőágyában nevetgélt, játszadozott.

– Miféle szerzet jött látogatóba hozzám? Nem ismerlek téged! Itt a függőágyad melletttem.

Szera tovább próbálkozott, hogy leterítse a madarat, de hasztalan.

Woja megmagyarázta, hogy ez a madár mindig elkíséri, s ha megölik, mindhárman meghalnak: – Ez a madár „gondolkodó”, aki elváltoztatta magát. Ne öljétek meg, mert mindhárman meghalunk!

Remu szólt testvérenek, hagyja abba a vadászatot, mert veszélyes. Szera bejött.

Woja azt kérdezte Remutól, van-e jopója. Remu elküldte Szerát jopóért. Világosságot hozott a konyhába.

Remu megkérdezte Woját: – Milyen törzshöz tartozol? Honnan jöttél?

Woja így felelt: – Adj először jopót, utána mindent elmondok.

Azután Remu is kért jopót Wojától.

De Woja azt mondta: – Én nagy gondolkodó vagyok, nem úgy, mint ti! Ha szívnál a jopómból, csúnya dolgokat mondanál rólam!

Remii mégis kért a porból, majd azt mondta, az ő jopója elkészült: – Add oda neki, Szera.

Woja így szólt: – Nem, nem akarom, hogy Szera adja nekem. Akkor nem ér semmit. A jopo tulajdonosának kell azt nekem adnia, teneked, Remu! Én nagyobb gondolkodó vagyok, mint te. Én szívтам jopót, és ittam dadát is.

Remu csak egy-egy kisebb adagot akart adni, de Woja az egészet egyszerre akarta. S valóban, egyből felszippantotta.

Woja azt mondta: – Jó. Te is szívhatasz jopót, s belőled is lehet gondolkodó, amilyen én vagyok.

S így Woja háromszor adott jopót Szerának. S kétszer Remunak.

Remu jopója nem hatott Wojára. De Woja jopója erősebb volt.

Szerára nem hatott, de Remura igen.

Remu hányt, és ordított: – Woja meg akar ölni, én embereket ölök!

Szera így szólt: – Ez látomás a jövőről.

Remu kiabált: – Ez az ember, aki házamba belépett, megöl engem!

Szera azt mondta Remunak: – Nem sokat érsz, ha ilyen gyorsan részeg leszel. Ez a te hibád, miért kértél a jopóból.

Remu csak kiabált és kiabált, és az övesállat képében, amely annak előtte ember volt, átrohant a kunyhón, ugrált, majd földre vetette magát: – Woja meg akar ölni! De inkább én ölöm meg őt!

Szera megkötözte fivérét, de Remu eltépte a köteléket. Nem volt mit tenni: Szera fivére feje fölött elhúzta a varázscsörgőt, s Remu meggyógyult.

Remu kérdezte fivérét: – Mi történt velem? A jövőről voltak látomásaim!

– Igen! – felelte Szera.

– Rossz dolgokat kiabáltam? Mi történt velem? – kérdezte Remu.

Woja közbeszólt, kérte Szerát, ne mondja el, mi történt, különben megharagszik.

Szera így szólt: – Nem tettél semmit. Ott ültél a zsámolyodon.

Woja kérdezte Remut: – Hogyan hatott az én jopóm? Milyen látomásaid voltak?

Remu: – Azt láttam, hogy megölsz engem! De biztosan hazugság volt.

Woja: – Mondtam neked, hogy veszélyes dolog a jopo. Nem szoktál az erős jopóhoz!

Remu: – Milyen törzshöz tartozol, Woja? Honnan jöttél?

Woja: – Én lentről jöttem, ahova visszatérek, és ahol én leszek az Állatok Apja.

Woja kérdezte Remut: – S te ki vagy?

Remu így felelt: – Az én földem itt van, ez az én földem. Én előttem érkeztem ide.

Woja velük maradt két napig. Majd visszatért saját házába.

Mielőtt elment volna, azt mondta: – Nemsokára megszületik W ahari, és ti mind az ő állatai lesztek. De tudd meg, a mekira, a kis pekari az én állatom lesz!

Utána elhagyta az övesállatok házat.

WAHARI MEGTEREMTI AZ ÉDES GYÜMÖLCSÖKET

Wahari gyomrából kinőtt egy hatalmas fa, s azon megtermett minden édes-ehető gyümölcs. Egy napon Wahari az Orinoco partján üldögélt, egy csónakot várt, hogy elszállítsa gyümölcsseit a folyón felfelé. Csakhamar megérkezett unokaöccse, aki, miután jóllakott gyümölccsel, elvitte Waharit a Rio Negrón levő San Carlosba. Kis idő múlva unokaöccsei elszállították Waharit a Puerto Ayacuchónál található sellő-rendszerhez, hogy ott több élelmet szerezzen.

Közben egy asszony, Parubu Awehtuva'hu, ugyancsak szeretett volna enni a gyümölcsből. Egy vízimadár repült el felette, és így szólt: – Wahari Ayacuchóban van, miért nem várod meg? – Az asszony a kikötő közelébe ment, és egy kősziklán üldögélve várakozott.

– Adjál nekem a gyümölcsödből – kérte az asszony az érkező Waharit. – Nem lehet – válaszolta az mert ettem belőlük, s mindegyiktől asszony-lázt kaptam: hasam megduzzadt, fajt és véreztem. Ezek a gyümölcsök veszélyesek!

Az asszonyt – aki mindenáron ragaszkodott a gyümölcssevéshez – Wahari megerőszakolta, majd elment.

Gyümölcs nőtt az asszony hasában; hányt és vért vizelt. A terhes asszony elindult a folyón felfelé, és egyik helyről a másikra kóborolt. Akárhol állt meg, vére a földre cseppent, s ott vadon nőttek Wahari gyümölcssei.

Mert vannak vad-édes gyümölcsök, és termesztett édes gyümölcsök. A helynevek elárulják, merre járt Parubu, aki szerette volna a keserű gyümölcsöket megédesíteni, de nem tudta.

A TERMESZTETT GYÜMÖLCSÖK TEREMTÉSE

A waikunik dolgoztak, majd pihentek. Még nem láttak vizet, hiszen akkor még nem voltak folyók. A waikunik vizet kértek Waharitól. De Wahari így válaszolt: – Férfiak nem isznak vizet, amikor dolgoznak. Csak asszonyok tesznek így. A férfiak jopót szívnak, vagy kaapit isznak. De ti mindig vizet akartok. Az nem jó! Én mindig jopóval dolgozom, nem pedig vízzel.

Pedig Waharinak volt vize, csak nem akart adni nekik.

Az ültetvényen több asszony is dolgozott, és Wahari adott nekik vizet. – Mi iszunk vizet munka közben – mondták –, de férfiak nem tesznek ilyesmit.

Wahari kérdezte tőlük, hol isznak vizet.

– Onnan vesszük az ivóvizet – mondták –, s a patak felé mutattak.

Wahari így szólt: – Jól van. Szomjas vagyok. – S a patakhoz ment.

S akkor történt, amikor a patakhoz ment, hogy a waikunik varázslatot küldtek a gondolataira. Wahari megzavarodott, és éveken át kóborolt az őserdőben.

De még előtte Wahari vastag kötelet készített és egymáshoz kötötte a fa ágait, hogy a waikunik ne vág hassák le.

Wahari megkérdezte a waikunikat, miért nem vágták ki a fát.

Megpróbálták, de nem sikerült.

Egy bogár felugrott a fára, és megette a kötelet. Boldogok voltak a waikunik! Hiszen most már ehettek a gyümölcsből. Vidáman ettek. Jött Enemej és Buóka is, hogy egyenek. Egyre-másra érkeztek emberek, szedték a gyümölcsöket, és hazavitték kunyhójukba.

Wahari eközben megzavarodva járta az őserdőt. – Hol a fám? – kérdezte. – Megkérdem a waikunikat: megették-e a gyümölcsömet?

Tanácskoztak a waikunik, és elhatározták, ha Wahari megérkezik, és a gyümölcs iránt érdeklődik, azt válaszolják: mi semmit sem tudunk a fáról. Nyilván más népeknek adtad. Nem ettük meg gyümölcsödet. Más népek ették meg. A fehérek, a makiritárék, a jabaranák, a guahibók.

Később Wahari meglátta a fát, de a fa csupasz volt. Semmi sem volt rajta, csak a pusztá törzs állt. Waharinak nem jutott ennivaló, hát a leveleket rágtá. – Ki ette meg a gyümölcsömet? – kérdezte.

A waikunik egyetlen ananászt hagytak meg. Minden egyebet elvittek, kivéve azt az egy ananászt. Wahari így szólt: – Ó, népem hagyott nekem egy ananászt! – De Buóka betegséget is hagyott a gyümölcsben, hogy Wahari megbetegedjék.

A levegő megtelt a waikunik hazugságaival. Wahari így szólt: – Rendben van. Megkérdezhetem ezeket a népeket, a makiritárékat, a jabaranákat, a guahibókat, nem ők ették-e meg a gyümölcsömet!

Wahari meghámozta az ananászt, és vágott magának egy szeletet. De nagy fájdalmat érzett, megbetegedett, feje, foga is befájdukt. A piaroák szerint az ananászban ma is megvan ez a betegség, de nem énekelnek róla. Ilyen betegsége minden állatnak van: főképp, ha állatfejet eszel, különösen halakét. Fiatalok azért nem ehetnek halfejet. A nagy vaddisznók egész testét átjárja.

Amint elmúlt a láza, Wahari belépett a kunyhójába, az *Iffaraka ohucsodé*-ba, ahol Buókával találkozott. Wahari kérdezte tőle: – Ki evett a fám gyümölcséből? Piaroák voltak?

Buóka így válaszolt: – Nem, öcsém, Minden Világ Főnöke! Mi nem ettünk belőle, a waikunik nem ettek belőle. Mi láttuk, hogy a patakhoz indulsz, de nem tértél vissza. Ezért keresésedre indultunk, nevedet kiáltottuk, de nem válaszoltál. Mi nem ettünk a gyümölcsödből, mi, waikunik és piaroák. S amikor visszatértünk keresésed után, már eltűnt a gyümölcs. Biztosan a makiritárék műve volt!

Wahari csak hallgatott, nem válaszolt. Tudta, hogy fivére hazudik. S akkor így szólt: – Fivérem, azt hiszem, ez hazugság. Te etted meg a gyümölcsömet. Amikor a fát megalkottam, a közelben sem voltak makiritárék. Azt hiszem, a waikunikkal együtt te etted meg a gyümölcsömet.

De Buóka tagadott és tagadott.

Ezért Wahari azt mondta, elmegy, és megkérdezi a fehéreket erről a dologról. S elindult a fehérek és a makiritárék földjére.

– Megettétek a gyümölcsömet? – kérdezte. Azt válaszolták, hogy nem jártak arra, s nem tudnak semmit az egésztől. Csupán hallották, hogy volt egy gyümölcsfája.

Wahari visszatért Buókához, és megmondta neki, hogy nem azok a népek ették meg. Buóka így felelt: – Talán a piaroák tették.

Így hát Wahari elment, hogy meglátogassa a piaroákat.

Belépett kunyhójukba, és megkérdezte tőlük, ettek-e a gyümölcsből. Ők tagadták. S azt állították, hogy nem is tudtak a fáról. – Hallottuk, hogy fivéreddel, unokaöcséiddel és nagybácsiddal együtt dolgozol. De nem tudtunk róla, hogy kivágtad a fát, vagy hogy mi meglátogattunk volna – ezt felelték.

A MANIOKALEPÉNY TEREMTÉSE

Kwojmoj a nagy kunyhóban aludt, miközben Wahari a kis kunyhóban jopót, bódítószeret készített. Wahari „rábeszél” Kwojmojra, ezért aludt Kwojmoj, míg ő dolgozott.

Kwojmoj felébredt, és megérezte Wahari bódítószerének illatát. S mint mindig, felnevetett, majd így szólt: – Akarok abból a jopóból! Jó az illata. Hadd egyem belőle!

De Wahari így szólt: – Nem, apósom, rossz étel ez, túl keserű.

Kwojmoj azonban mégis enni akart belőle.

Wahari azt válaszolta neki: később felszívhatja a jopóport.

Kwojmoj így szólt: – Adj egy keveset, olyan boldog leszek! – így hát Wahari készített Kwojmojnak egy kis jopót.

Kwojmoj megkérdezte Waharit, honnan vette ezt a jopót. – Én is szeretnék.

Wahari azt mondta, a fehérektől és a jármoktól vásárolta. – És ne használj belőle túl sokat, apósom, mert nagyon erős, és te nem szoktál hozzá.

S Wahari adott neki egy kevés jopót. De Kwojmoj még többet akart. – Többet akarok, hogy tanulhassak – mondta.

Wahari azt mondta Kwojmojnak, ha többet ad neki, látomásai lesznek, és elbódulva még Wahari halálát is megláthatja.

Kwojmoj így felelt: – Nem, vejem, nem akarok részeg lenni.

Így Wahari adott neki még. S Kwojmoj kissé elkábult. Wahari így szólt: – Többet ne!

De Kwojmoj ragaszkodott az újabb adaghoz. S nagyon megrészegült, és szidta Waharit, hogy részeggé tette. Üvöltött, és örült módjára szaladgált: – Meghalok, meghalok: vejem, lányom, adjatok nekem vizet. Wahari, vejem, megöllek!

Wahari így válaszolt: – Ne ölj meg. Inkább szeretkezz a lányoddal!

Kwawanyamu dühös lett férjére, Waharira: – Mit tettél apámmal! – Majd vizet öntött apjára, hogy kijózanítsa, de nem használt.

Wahari megszidta: – Feleségem, neked vérszagod van. Te nem vagy férfi. Tehát hiába öntesz vizet apádra, részegsége nem száll el gyorsabban!

Kwojmoj bódultán futkosott, lányát, Kwawanyamut kergette.

Majd átváltozott mindenféle állattá. S megjelent az övesállat alakjában.

Majd átváltozott kígyóvá, Ofo'daa lett belőle.

Kwojmoj a hajánál fogva ragadta meg lányát, Kwawanyamut, magával vitte, és szeretkezett vele.

S mialatt lányával szeretkezett, kimondta a szent helyek, a Mariweka és a Kurej Mariweka nevét.

Kwawanyamu ezek után teherbe esett. Nagy szenvedés árán szült, mivel apja megnevezte a szent helyeket, mialatt szeretkezett vele. Kwawanyamu Kwawawarunával, a kígyóval volt terhes.

S megszületett Kwawawaruna, a kígyó-fiúgyermek.

Miután a gyermek világra jött, Kwojmoj arról beszélt, hol teremti meg a maniokát.

Kwojmoj azt mondta, hogy lányának kígyó-fia Wahari gyermeke. Az én vejem fia. – Ő az én *csudd*-om, unokám. – Kwojmoj ugyanis egyáltalán nem emlékezett lányával folytatott szerelmi játékára.

A két kígyó, Kwawawaruna és Kwawawarahu (Buóka lánya) a föld belsejében szerelmeskedett, s ebből az egyesülésből született a maniokacserje. A manioka a két kígyó gyermeke.

Több maniokafajta létezik. S mind Kwojmoj ültetvényén, Herenyefiben nőttek.

A sámán a kígyóknak éneklí a maniokalepény énekét: *Kwawawarahu* és *Kwawawaruna*. Egy levél felett énekel, és gondolatait ráfujja a levélre. Utána a leveleket az ültetvényen több üregben elhelyezi. S ez segíti elő, hogy a manióka növekedjen – és egyúttal serkenti a többi természetett növényt is a növekedésben.

A SPANYOLOK TEREMTÉSE

Buóka elrejtőzve figyelte öccsét, Waharit. Azt akarta, Wahari neki is teremtsen családot. Beszélt apósával is erről a kérdésről: nem akar-e ő is családot? Puruna igennel válaszolt.

Buóka a guahibo indiánok barátja, a fehéreké Puruna. Wahari Főnök a fehéreket a Párakénál, a Sipapo vidékén levő hegyeknél teremtette. Ott volt egy tó, ahonnan a halakat kifogta, hogy megteremtse az embereket, akárcsak a piaroákat.

Puruna megkérte Waharit, készítsen neki is embereket. Buóka azt kérdezte Waharitól, nézheti-e, miként teremti a fehéreket. Wahari így szólt: – Ne törődj vele, ugyanúgy történik minden, mint azelőtt. – De Buóka azt mondta, ő úgy gondolja, másként lesz, s ezért szeretné látni: – Öcsém, szeretném nézni, hogyan készíted barátainkat. Szeretném látni, hogyan fogsz halat, és hogyan alkotod az embereket.

De Wahari így válaszolt: – Nem, bátyám, ha ketten figyelünk, a halak egyáltalán nem vagy alig harapnak, és nem lesz elegendő ember.

Wahari *kimondott* egy gátat a tóra, s így a piaroáknak szánt halak az egyik oldalra kerültek, a fehérek hala a másikra. Kimondta egy olyan nagy állat nevét is, amelyet a piaroák még sohasem láttak. Ennek az állatnak volt a feladata, hogy megijessze a fehéreket, veszélyessé tegye számukra az őserdőt. Wahari kimondta a fehérek irányát is. Egy alakot készített a tó közepére. Azért van a fehéreknek ábrájuk-képük az emberekről, állatokról. Az alakban bátyját, Buókát mintázta meg: Csubuo-Buóka, Aruttu-Buóka, Avika Hawikwo, Canyaha-Buóka.

Wahari ezek után eltüntette Buóka emlékezetéből, milyen volt a teremtés. Utána megparancsolta Buókának, menjen haza, és ott vigyázzon a dolgaira: – Menj, és vigyázz a kunyhómra, utána megláthatod az embereket.

Ezek után nyugodtan nekifogott a fehérek megteremtésének, nem nézte közben Buóka. Wahari mindenféle élelmet, rizst, kávé, babot összegyűjtött, hogy halat fogjon. (Ezért esznek a fehérek rizst, babot, és isznak kávé.) Ebből a keverékből kétágú horgot készített.

A kávéággal fogott halakból készítette a férfit, a babággal fogott halból pedig a nőt.

A fehérek készítéséhez Wahari csak két halat fogott, nem többet. Akár a piaroák esetében, csontokat, fogakat, haját, orrot, szemeket alakított. Majd *kimondta* a fehérek veszélyeit: megjelölte a veszélyes dolgokat. Beszért a fehérek göndör hajáról, hajszínük árnyalatairól. Beszért kék szemükről. Erőt és nagyságot fűjt beléjük. Később vízre tette őket, de elsüllyedtek. Wahari azt mondta, erről nem ő tehet. – A bátyám számára kellett volna embereket teremtenem, ahogyan a piaroákat teremtettem. – Így hát visszahúzta őket a folyóból, fejük kilátszott a vízből. S akkor már tudtak lélegezni. Wahari letépett egy virágot, és azzal halászta ki az embereket.

Jött Buóka, kérdezte, vajon ugyanolyannak teremtette-e őket.

– Igen – válaszolta Wahari –, nézd!

Buóka így szólt: – El kell döntenünk, hol éljenek? – Buóka azt is mondta, szeretné, ha vidéket cserélnének: éljenek a szavannán a piaroák, és az őserdőben a fehérek.

Wahari egyetértett, és elment hűgához, Cseheruhoz, és feleségéhez, Kwawanyamuhoz, és megkérdezte, helyesen cselekszik-e. Azt felelték: – Nem!

Ezért élnek manapság a piaroák az őserdőben, a fehérek pedig a szavannán.

Cseheru kérdezte Waharit: – Miért akarod a piaroákat lejjebb küldeni?

Wahari azt válaszolta, nem ő akarta, hanem bátyja. – ő kérte a cserét? Nem teheti ezt, a piaroák az Őserdőhöz tartoznak – mondta Cseheru.

Így Wahari elment, és beszért Buókával, vajon rendben lesz-e így.

Wahari megfordította az alakot a tapon, s az nem lefelé, Caracas irányába nézett. Így minden megvilágosodott. Majd azt mondta Buókának: – Nézd, merre néz az alak. Arra kell élniük a fehéreknek.

Buóka egyetértett: – Az én Fehér Családom a Felső-Orinoco alatt, Caracas táján fog élni.

KWOJMOJ HALÁLA

Kwojmoj régóta törte a fejét, miként ölje meg vejét, Waharit: meg akarta enni.

Lánya, Kwawanyamu, nem volt túl jó felesége Waharinak; kicsit bolond volt, és folyton panaszkodott Waharira. Egy napon elment apjához, és azt mondta neki: – Szeretném, ha megennéd a férjem.

S Kwojmoj gonoszul felnevetett, hiszen már hosszú ideje pontosan ezt akarta.

Kwojmoj éppen Wahari konyhójában járt, de Wahari tudta, hogy apósa arra készül, hogy megölje. Tanakodott: – „Vajon miért akar apósom megölni?”

Kwojmoj különféle állatok alakját öltötte magára, hogy Waharit észrevétlenül megfigyelje. Wahari is követte a példát, először jaguárrá, azután kígyóvá, végül sassá változott.

Egyik este Kwojmoj is jaguárnak álcázta magát, és bekúszott Wahari konyhájába, hogy felfalja. Ám Wahari sas alakjában jól elrejtőzött a tetőzetben – majd rácsapott Kwojmojra, belevágta csőrét ellenfele orrába, és felrepült vele a magasba. Addig repült a föld körül, amíg Kwojmoj meg nem halt.

BUÓKA HALÁLA

Buókát méreg ölte meg: a nyijaekwa. Ruwa'jai adta neki a mérget, mert Buóka nevetségessé tett egy gyermeket, és a szülei megharagudtak. Ők kérték Ruwa'jait: ölje meg Buókát!

Wahari nem tudott a történetekről. Egy napon elindult, hogy Buókát meglátogassa. Belépett a kunyhóba, és érdeklődött: – Hol van Buóka? – Elment, hogy meglátogassa a fehéreket vagy a waika indiánokat – mondták.

Wahari mindenfelé kereste fivérét: de senki sem tudott hollétéről. Annyit tudtak csak, hogy Waharinak volt egy bátyja, akit Buókának hívtak.

Wahari visszatért Buóka kunyhójához, és megvádolta az ottlakókat: – Ti öltétek meg Buókát. S nem meritek elmondani.

Buóka később újjászületett, olyan lett, mint régen volt. Enemej Ofo'daától kapta alakját, testének minden részletét. Újjászületett a vörös szarvas, Tuwa Nyemeh alakjában.

Buóka a két szemét Enemej Ofo'daától kapta: pontosan olyanok, mint az övé.

WAHARI HALÁLA

Wahari vándorútja során fehér emberek közé is eljutott, ahol mérges kutyák támadtak rá és elzavarták. S bárhol járt is, mindig megugatták a kutyák. A makiritaré, jabaranák vagy waikák kutyái.

Wahari Kolumbiáig futott, majd még tovább, délre. Puerto Ayacucho vízesése alatt alakot változtatott, és a víz alá bukott; a Mariweka felett ért partot. De ott meg a viruk kutyái kergették el. Futva menekült.

Wahari beugrott a vízbe, és a kutyák utána. Víz alá bukott, egyik földről a másikra ugrált, hol itt, hol ott bukkant fel. De a kutyák mindig a nyomában voltak.

Wahari Dimoróba ért. A mabu és wohitemu indiánok kutyái támadtak rá.

A Sipapo és Cuao között álló hegyekre menekült. Ott bemászott a hegybe, majd leült és gondolkodott: – „Miért kergetnek ezek a kutyák? Talán testem szaga miatt?” – Ezek után alaposan megmosdott, és kefével dörzsölte testét. De mit sem használt a tisztálkodás.

Alig indult el, a kutyák máris rárontottak! Wahari a futástól holtfáradtan végül is elvágódott, és a mabuk és wohitemuk dárdákkal megölték. A kikaipurok parancsát teljesítették.

Jubekunak, a Nagy Szivarozók egyikének látomásában megjelent Wahari halála. Jubeku Wahari húsát ehető növényé változtatta, és megette.

VADÁSZKALANDOK

Egy napon fogta magát az indián, s elindult vadászni. Több napig járta az erdőt, de zsákmány nélkül tért haza.

Másnap két indián, két sógor eredt útnak. Kutyát is vittek magukkal, kezükben bot volt. Hirtelen nagy eső zúdult rájuk, három napig szünet nélkül esett. A vadászok egy patakhoz értek, egyikük a parton egy barlangra bukkant, tele volt denevérral. A sógorok ott kerestek menedéket.

Mondta az egyik: – Lesz itt óriás övesállat is! – Sógora nekiindult a barlang belseje felé, kezében a bozótvágo késsel. A másik indián mögötte haladt. Hosszú ideje gyalogoltak, s azt hitték, már a barlang végénél járnak.

Hirtelen felriasztottak egy jaguárt. Az állat elrohant mellettük.

Az elől álló indián alaposan megijedt. Sógora így szólt: – Miért nem figyeltél, miért nem használtad a bozótvágo kést!

– Megijedt a kés is a kezemben – felelte a másik, pedig tudta: a kés azért volt a kezében, hogy a jaguárt kettéhasítsa.

A jaguár elrohant. Az egyik indián utánaeredt: – Jaguár, jaguár, olyan nagy vagy, hogy megijedtem tőled! Megijesztettél, mégis elrohantál! Menj csak, jobb, ha a magad útján haladsz.

Azután hívta sógorát és hazatértek, zsákmány nélkül.

*

Egy szép napon egy indián gödröt ásott – lehetett vagy tíz méter mély. Arra jött Viricsa, a törpe, óriási festett követ cipelt. A követ a festés akár a virág. Minden oldalán óriáspók, kígyó, hold, csillag volt ráfestve, azután meg sok-sok virág, májusfa-virág.

Jött a törpe, és észrevette a gödörben az indiánt. Az indián észrevétlenül kimászott, amikor meglátta a törpét a hatalmas kővel. A törpe meg akarta ölni az indiánt, fogta hát a nagy követ, és a gödörbe hajította.

A törpe tartozott az indiánnak, ezért akart végezni vele; a törpe lemászott a gödörbe, hogy kihozza a követ, de hirtelen zajt hallott. „Az indián még él!” – gondolta. Újból lehajította a követ. Csak nem szűntek meg a gödör mélyén a hangok: az indián életben maradt!

Harmadszor is a gödörbe dobta a követ, s többé nem hallott semmit. „Meghalt az indián” – gondolta a törpe. Felhozta a követ, s bár alatta nem talált semmit, a törpe továbbállt.

Az indián közben egy fa tetején üldögélt. S nevetve mondogatta magában: – „Ha a gödörben maradok, a hálátlan Viricsa megölt volna.”

*

Egyszer az indiánok az aguti ösvényén csapdát állítottak. Rengeteg apró állat jött, lehettek vagy ötszázan, és mind törpe! Nem tudták, hogy az ösvényen csapda áll.

A hosszú menet élén egy aprócska törpe haladt, s a csapda elkapta.

Egyszer egy indián az erdőbe ment, a pendare-fához, mert beérett a gyümölcse, a sok gyümölcse. Az indián, aki az erdőbe tartott, zsúfolt gyümölcsfűrtöket talált, ott az erdőben, ahova indult.

Egy fánál létrát talált, gyenge ágakból, vékony liánból font létrát. Így szólt magában az indián: – „Miféle népek állíthatták ide a létrát? Aligha lehetnek nálam nehezebbek.”

Hát felmászott a létrán, de rögtön lezuhant. A létra szétesett alatta. Az indián, akár egy majom, megkapaszkodott a fán. Már felért a koronájához, amikor sivítőző törpék jelentek meg és körülvették a pendare-fát.

– *Vopajutil* – ordították mind. – Nézzétek – mondták egymásnak –, valaki letépte a létránkat! Lehet, hogy egy indián?

– *Topi, topi* – mondták a törpék. – Oda nézzetek, ott van fenn a fán! Kerek a feje, mint a labda. Ott van, nézzétek! Lába lián, keze csillag, szeme akár egy gyümölcs. Mit tegyünk, hogyan öljük meg? Hogyan? – kiabálták.

– Fújjunk rá mérget – javasolta egyikük. – Nem, azt ne tegyük, mert keserű lesz tőle a húsa – mondták mások. – Ha lejön a fáról, a legjobb, ha vízbe fojtjuk – javasolták többen.

Beesteledett. Az indián a fa tetején közben sok-sok érett pendarét, gyümölcsöt összegyűjtött. Gyűjtögette, megfogta és

összekötötte a pendare-fürtöt, majd a földre dobta.

Valamennyi törpe ott termett, megragadták a pendarét, és eltűntek. Az indián később újabb fürtöt dobott a földre, és magában mondogatta: – „A gyümölccsel a törpék aludni térnek, én is alszom egyet.”

Már későre járt, amikor megint leengedett néhány érett pendare-gyümölcsöt. Néhány törpe, lehetek vagy öten, a szokásos zajongásukkal visszatértek a fához.

Az indián ismét, most már negyedszer ledobott valamit. De a koppanásra csak egy törpe került elő.

– *Topi, topi!* – kiabálta, s az indiánnak végleg kiment az álom a szeméből. Pedig arról álmodott, hogy a tiltott tapírhúsból eszik! S az indián hívta a tapírt, Wahari szellemét, segítse le a fáról. Jött is a tapír, odalépett a fához. Az indián a földre ugrott a tapír mellé, de közben egy törpére lépett. Ordított a törpe, azután a többi törpe is, és a rohanó tapír után eredtek.

Az indián a tapír védelmében vagy ötven métert futott, majd hirtelen oldalt ugrott, és felpattant egy faágra. A törpék pedig tovább szaladtak a tapír után.

A vékony fán üldögélve, mondogatta magában az indián:

– „Hányszor meg akartak ölni!” – És abban a pillanatban reccsent a száraz faág: az indián a földre zuhant. S máris elkapták a törpék: ütötték-verték. Utolsó szavai ezek voltak: – Lám, ezen a helyen utolértek a bajt okozó törpék, és most megölnek!

*

Egy indián elhatározta, hogy vöröshangyát fog. S útra kelt: megnézi a hangyák házát.

Útközben egy törpével találkozott, aki megkérdezte: – Hogy vannak a hangyák?

– Jól – felelte az indián –, a vöröshangyák jól vannak, nemsokára felrepülnek.

Azután tovább beszélgettek. Az indián így szólt: – Olyan kicsi vagy, mégis nagy és erős a hangod. – S azzal rávágott a törpe homlokára. – Tudom, hogy meg akarsz ölni, de inkább én öllek meg!

A törpe védekezett, karvastagságú botot ragadott, de az indián máris elszaladt, és egy fán keresett menedéket. A törpe azt hitte, az

indián elbújt a fa üregében, és betömte a nyílást.

Ám az indián egy aprócska nyílásra bukkant, egy kis lyukra a fa közepén, azon átbújt, majd a liánon a földre ereszkedett.

A törpe eközben egy másik fa mögött lesben állt, és összegyűjtötte a legmérgeesebb hangyákat, hogy velük csípéssé meg az indiánt.

„Hát így akar megölni – gondolta az indián –, de abból nem eszik!” S futva menekült.

Legénykorában már találkozott egyszer a törpével, egy rúd alatt feküdt. A törpe akkor elgáncsolta az indiánt, majd kérte, gyógyítsa meg.

– Nem, téged nem gyógyítlak meg – mondta az indián, és sírt, úgy megütötte magát. – Jobb, ha meghalsz!

A törpe így szólt: – Én nem halok meg, tudok segíteni magamon. – Meg is gyógyult, és most a hangyák segítségével akart bosszút állni.

MAI TÖRTÉNET

Volt egyszer egy kislány, aki elhagyta szülei kunyhóját, és nekivágott az erdei ösvénynek. Egy kisfiú, lehetett tizenegy éves, szintén úton volt.

– Merre mész, kislány? – kérdezte a fiú.

– Csak ide a közelbe – felelte a lány.

– Miért nem méggy messzebbre? – faggatta tovább a fiú. De a lány megint azt felelte, hogy csak ide, a közelbe megy.

A fiú elkísérte a lányt az ösvény végéig: találtak egy biciklit, ráültek. A fiú nem tudott gyorsan hajtani, menet közben kérte a lányt:

– Ne mozogj, különben gödörbe zuhanunk. – A lány így felelt: – Nem, nem eshetünk bele.

– Miért nem? – kérdezte a fiú, de választ nem kapott. – Fogódkodj, mert leesünk, nagyot zuhanunk.

Továbbhaladtak, és a fiú hirtelen kellemetlen szagot érzett, mintha dög volna a közelben. Talán kígyó, az ilyen bűdös. Kérdezte a lányt: – Mitől van ilyen szagod?

A lány azt felelte: – Családom sok halat fogott, és sokat ettünk. A piszkos kezemet pedig nem mostam meg, hanem a hajamba töröltem.

– Miért?

– A családomban ez a szokás – mondta a lány.

– Ha máskor halat eszel, mindig mosd meg a kezed – mondta a fiú.

Továbbhaladtak, majd a fiú megállt, hogy vizet igyon. A lány nem akart, de a fiú kérte: – Igyunk együtt, hiszen ez szent víz!

– Jó – mondta a lány, és együtt ittak, majd ismét biciklire szálltak.

Talán tíz kilométert haladtak, leszálltak pihenni, majd ismét továbbhajtottak.

A fiút ismét megcsapta az erős szag. – Olyan bűdös vagy, mi a bajod? – kérdezte.

– Már mondtam neked – felelte a lány –, hajamba töröltem a halas kezemet.

– Jobb, ha levágjuk a hajad egészen kopaszra – javasolta a legényke.

A lány tiltakozott: – Tiszta a hajam, amit a halszagról mondtam, csak tréfa volt.

De a fiú csak mondogatta: – Jobb, ha most azonnal levágjuk. Itt a harapófogóm, azzal is levághatjuk.

– Nem, nem vághatod le! – ellenkezett a lány.

A lány másnap sem maradt otthon szülei konyhójában. De nem találkozott a fiúval, mert az most másik ösvényt választott.

A fiú órákon át mendegélt, pontosan nyolc kilométert tett meg. Találkozott egy másik fiúval, aki állatot cipelt, az állat neve: Kohua, a denevér.

– Mit csinálsz itt? – kérdezte tőle.

A fiú így felelt: – Egy kis munkát végzek az amerikaiaknak, denevért fogok nekik.

– S nappal dolgozol? – kérdezte a biciklis.

– Nem – felelte a másik –, éjszaka dolgozom, hajnali ötig.

Ekkor megjelent a tizenegy éves lány. – Ő az a lány – mondta a fiú. – Milyen csinos, szép lány! – Majd hozzátette: – Jobb lesz, ha egyedül fogadom.

– Engem te ne fogadj – mondta a lány. – Csak erre járok. – Az indián nem válaszolt, bosszúsan felszállt a biciklire.

A másik, a denevéres ott maradt, s felszerelt egy hosszú hálót. A hálóba beakadnak a denevérek. Beesteledett, lehetett vagy tíz óra. Visszatért a biciklis indián, és kérdezte a legényt, aki zseblámpával világított (a batériája lehetett vagy tíz kiló):

– Hogy bírod ezt a nagy súlyt? Nekem is van zseblámpám, sőt a biciklimen is van lámpa. Hogyan bírod ezt a nehezet?

A másik így felelt: – Van egy oldalzsákom, kenyeret szoktam benne vinni, abban szállítom.

– Minek neked az oldalzsák?

– Abba teszem az elfogott kis állatokat, a denevéreket.

– Akkor ajándékozz nekem huszonöt táskát – kérte a legény. A másik indián nemet mondott: – Nem ajándékozhatok egyetlen táskát sem. A munkához, a denevérvadászathoz kaptam őket.

Ismét arra jött az indián lány. A legény így szólt: – Gyere ide, kapsz finom harapnivalót.

De a lány nem kért semmit. A másik indián is mondta:

– A lány nem kér a finom ételből. Jobban teszi, ha itt marad velem, s egy félórát együtt dolgozunk.

A biciklis indián azt mondta: – Én nem akarok dolgozni, inkább lefekszem. S jobb lenne, ha a lány is velem tartana: aludjunk együtt!
– A lány tiltakozott, s a denevérvadász sem akarta, hogy a lány a másikkal aludjon.

De csak tréfálkoztak, hiszen a biciklisnek sem függőágya, sem takarója nem volt.

A lány alváshoz készülődött, egy kutya mellé feküdt. A denevérvadásznak két függőágya volt, egyiket felajánlotta, de a lánynak nem akaródzott belefeküdni. A biciklis legény pedig elment egy raktárba, és ott aludt egyedül.

Hajnalban biciklire szállt, és elhajtott.

Egy óra elteltével egy rókát látott. A rókának mindkét keze meg volt kötözve. A legény annyira megijedt, hogy leesett a bicikliről, beütötte a fejét, és elájult. Húsz percig feküdt eszméletlenül.

Senki sem volt a közelben. A fiú később feltápáskodott, és vánszorogva megindult hazafelé. Pihent egyet, majd újabb félórát hajtott.

Odahaza az anyja szomorúan várta. A fiú elmesélte, hogy összekötött rókát látott, az állat meg akarta harapni, s ő egyszer csak azon kapta magát, hogy elájul.

Anyja kérlelte: – Többé ne menj el itthonról! – A fiú hallgatott a szóra, s nem hagyta el a kunyhót.

Hajnali három-négy felé beállított a denevérvadász, és érdeklődött, de a legény még javában aludt. Nemsokára azonban felkelt, és azt kérdezte az indiántól: – Mit csinálnak a kis állatok, a denevérek? S te hogy vagy?

Szomorú volt a fiú balesete miatt. – Rosszul vagyok, szomorú, mert megijesztettek, lehet, hogy meghaltam, ezt mondtam magamban. – így szólt a legény.

Akkor megszólalt az indián fiú idős apja: – Nem haltál meg, mert vigyáztam rád, mindvégig figyeltelek.

Anyja is megerősítette: – Ezért menekültél meg, fiam. – Így mondta.

A BÁTORSÁGRÓL

Egyszer történt, hogy egy kislány nekivágott az őserdőnek, és eltévedt. Megállt az ösvény közepén, és sírt.

Arra jött egy indián egy talicskával. A kislány ráült a talicskára, és azon utazott tovább. Jókora utat megtettek együtt.

A kislány megkérdezte: – Merre megyünk?

– A folyóparthoz – felelte az indián.

– Mit csinálunk ott? – tudakolta a lány.

– Megfürdünk, majd hazamegyünk a kunyhómba.

– Apád és anyád miért vert meg? – kérdezte az indián.

– Mert rossz voltam – felelte a lány. Mert a lány otthon soha nem csinált semmit, nem dolgozott, nem főzött, nem varrt, dolgait nem tartotta rendben. Helyette az ösvényen járkált, még napnyugta után, még éjszaka is.

– Nem otthon, hanem az ösvényeken töltöd az életed! – mondták neki.

Három napig büntették. De már nem bírta tovább, és elmenekült, akkor találkozott az indiánnal.

Továbbmentek: egy nagy teknőssel találkoztak először. Megint haladtak egy ideig, akkor meg egy óriáskígyóval kerültek szembe. A lány azt kérdezte a fiútól: – Te megeszed a kígyóhúst és a teknőshúst? Mert én nem szeretem a teknőst, rossz ízű.

– Dehogy, szerintem a teknősnek finom a húsa – felelte a fiú.

– És milyen a tojása? – kérdezte a lány.

– Kerek, akár a labda; menjünk vissza a teknőshöz, együk meg együtt – mondta a fiú.

Másnap odamentek, de útközben egy hatalmas jaguárral találkoztak.

– Mit keres itt az ösvényen ez a jaguár? – kérdezte a lány.

– A jaguár nem bánt – felelte az indián –, ha elfutunk mellette. – Sértetlenül továbbhaladtak, mire szembetalálták magukat egy félelmetes, nagy ökörrel.

– Ez félelmes vadállat – szólt az indián.

– Jobb, ha most igen lassan megyünk – szólt a lány.

De a fiú félt: – Ha lassan megyünk, ez a vadállat elkap bennünket. Jobb, ha futunk: mert az ökör, ha megvadul, a jaguárnál is gonoszabb!

A KÖVEK SORA

A történetet jól ismeri Hatopa, ő mesélte Nyemehnek, akitől apám hallotta.

Akkoriban már kevés piaroa élt, mert a keriminék megölték őket. A gyilkosok rátámadtak a kunyhókra: két-három embert elfogtak, megették őket, majd újabb kunyhókra támadtak. Azután a keriminék felmentek aへgyre, ahol ma sorban állnak a kövek: a Menyu-ruhewa-hegyre mentek, és mindegyikük követ cipelt magával.

Főnökük így parancsolta: – Ahányan csak vagyunk, mind vigyünk egy követ. – Mindenki magához vett egyet, és cipelte. Férfiak, asszonyok, gyerekek, annyi követ hordtak fel aへgyre, ahány piaroát megöltek, s a köveket a hegyen szép sorában elhelyezték, ahányan csak voltak ők, a keriminék.

A hegytetőről messzire ellátni. A keriminék az őserdőt szemlélték: a felszálló füstöt figyelték, mert ahol piaroák dolgoznak az ültetvényen, felégetik a gázt. Az őserdő felett pedig mindig szállt a füst. S mivel a hegyről messzire ellátni, a füst mutatta a keriminéknek az utat: elindultak a kunyhók felé, és gyilkoltak.

A kövek ott maradtak, meg lehetett számolni őket. Ha valaki felment, vitt magával egy követ. Így mindig tudták, hány piaroát öltek meg.

A magas hegyről minden kunyhót, minden ültetvényt jól láthattak, s ahol füst gomolygott, oda indultak. Ha egy kunyhót üresen találtak, továbbmentek. Mert ha egy házban elfogtak egy piaroát, hogy megegyék, annak híre ment, és menekültek az emberek. Egyik házba asszony, másikba férfi állított be a hírrel, hogy figyelmeztesse a piaroákat. Ha lakott kunyhót találtak a keriminék, három-négy, néha öt embert is elfogtak. Nagyon sokan voltak a keriminék, a piaroák pedig mind kevesebben.

Keresték, keresték a piaroák a hegyet – és végre rátaláltak. Menyu-ruhewa a neve. A piaroák mind együtt mentek fel aへgyre.

Hegycsúcsok között, jól látható helyen, liánból kötött hídfélét helyezték el.

Jöttek a hegyre a keriminék: néhányuk fején sisak volt, akár az alumíniumfazék, és igencsak örültek a hídnak. A piaroák pedig fent a hegyen várakoztak. A keriminék haladtak, egyre csak mentek felfelé. Már majdnem felértek, olyan közeljártak, hogy látni lehetett az egyik kerimine elővillanó piros-rózsaszín fogát. Közvetlenül a hegytető alá értek; s ekkor leszakadt az ügyesen felhelyezett híd: a keriminék a mélybe zuhantak! Egyetlen állapotos asszony maradt életben, a többiek mind meghaltak.

Mondják: az asszony megszülte gyermekét, aki azóta felnőtt, és ismét megsokasodtak a keriminék. Mondják azt is, hogy hasonlóan cselekszenek majd, akárcsak elődeik: visszatérnek a hegyhez!

De a hegynek van egy korábbi története is. Mielőtt a keriminék elhelyezték volna a köveket, Kwojmoj, a Mérges Kígyó járt arrafelé. A hegy, tudni kell, a piaroák világának, minden területnek a közepe. Négy neve, négy oldala, négy része van. A szemben levő hegy neve Ijakome, a másiké Nenyurekhu. Mondják, hogy Kwojmoj ott adott nevet a mérges állatoknak, s a mérget is ott adta, hiszen Kwojmoj maga a mérges kígyó. Az állatok tőle kapták méregfogukat.

De ez nagyon régen történt, mielőtt megszülettünk volna. Úgy mondják: egyszer egy ember felfedezte Kwojmoj veszedelmes rejtékhelyét a hegy túlsó oldalán. A férfi vadászúton járt, egészen bizonyos, hogy meglátta a mérget, azt a tiltott dolgot, majd nyugodtan továbbment, nem sejtve, hogy nem lett volna szabad a méregre tekintenie. Hazafelé indult, amikor hirtelen eleredt az eső, erős szél támadt, dörgött-villámlott az ég. Közeledett kunyhójához, s az ösvényen egy mérges kígyó halálra marta a férfit. Mindez ott történt, ahol Kwojmoj, a Mérges Kígyó keverte-festette a mérget.

Mondják, hogy a hegy túlsó oldalán még több a sziklára festett-rajzolt figura, mint ideát. S az ember, aki rájuk tekintett, meghalt. Minden festett alakot látott – ezért marta meg a kígyó. De halála előtt még elmesélte, mi van a sziklákon. Így mondta: – Ott vannak a festett figurák, s mint fonott tányérok tekerednek a kígyók. Kwojmoj is ott volt.

Kwojmoj készítette a mérget, festette az alakokat a sziklára, ott is, ahol a hegyből víz fakad. Azt a hegyet csak állatok láthatják. Ha

az ember rátekint, meghal. Ha valaki meg akar halni, hát csak nézze meg! De az innenső hegyoldal nem veszélyes: erre a sziklafalra réges-régen varázserejű, *fújt* gyantával festették a figurákat, a Mérges Kígyó ellen. S a Kígyó nem mert idejönni.

Akkoriban a piaroák először elképzelték a figurákat, majd a hegy közelében énekeltek, végül telefestették a sziklafalat. Csak azután tértek haza.

A férfi, aki mindezt nem tudta, felfedte a titkot, de a mérges kígyó megmarta, és a vadász meghalt. Azóta mi sem láthatjuk a titkot. Mert tiltott hely: a hegy nevét sem ejthetjük ki, ha szemünk elé tárul, még ha messze vagyunk is, akárcsak most.

A hegyet körülöleli a Verraz forrásvidéke, a Caracol-patak és a Paria-folyó, és nem esik messze a Cuoto felső folyásától. A hegy neve: Menyu-ruhewa.

APÁM NYEMEHTŐL TANULT ÉNEKELNI

Hallgatta, hallgatta az éneket, majd megkérdezte: – Nyemeh, ma este miről énekelsz?

– Megéneklek, megéneklek az *imé*-t, a vaddisznót, és annak betegségét.

– Jól van, csak énekelj – mondta apám.

Hallgatta, hallgatta az éneket; és az ének a fejében maradt. Itt történt, ahol ti most apám énekét hallhatjátok.

Apám az lhure-pataktól jött ide a Tembladorhoz. Megérkezett, és mindjárt megszólította Nyemeht: – Bácsikám! – mert mindig így hívta, én pedig nagyapámnak, mert apám szerint nagyapám fivére volt; így mondta neki: – Bácsikám, miről énekelsz ma este? Mit dolgozol? Hiszen ez a menyerua, az énekek emberének munkája.

– Tudok egy éneket a vaddisznó-betegségről – válaszolta Nyemeh.

– Jól van – mondta apám.

Lebukott már a nap, mire Nyemeh nekikészülődött, hogy jopót szívjon. Nemsokára megérkezett a lánya. Anyám akkor még nem volt ott. Én sem. És Nyemeh lánya megkérdezte apámat: – Mondd, miért nem hoztad a húgomat magaddal? Beszédem van vele.

– Nem jöhetett – válaszolta apám –, az ültetvényen dolgozik, a tisztást készíti elő.

– Becsapsz – így a lány –, miért hagytad otthon a húgomat? – így ékelődött apámmal.

Nyemeh énekelni kezdett. A lány pedig így szólt: – Jól van, húgom férje, te válaszolsz apám énekére. – Apám elfordult tőle, de a lány megismételte: – Ide hallgass, húgom férje, válaszolj arra, amit apám énekel.

– Én? – kérdezte apám. – Ajaj, én bizony nagyon álmos vagyok. – így mondta.

– Menj, szívjál jopót – szólt a sógornője. – Az majd elveszi az álmod.

– Elfáradtam – válaszolt apám –, sok maniokát cipeltem.

A lány csak mondogatta: – Menj, szívjál jopót, elveszi fáradságod, elveszi álmod. Menj, és válaszolj apámnak.

Apám így felelt: – Jól van, megyek, szívok jopót, és alszom egyet.

– Nem – szólt a lány –, lépj apámhoz, beszéljess vele.

– Igen, igen – mondta apám nevetve, játékosan.

Nyemeh ismét belefogott az énekbe. Apám a függőágyához lépett. A lány azt kérdezte: – Szívtál jopót?

– Szívtam hát, de azt mondtad: a jopó elveszi az álmod. De én még álmosabb lettem – mondta élcelődvé, és alvást színlelt. Mivel nem akart az énekre válaszolni. Egyetlen vágya volt: aludni.

– Sokat szívtál, vagy keveset? – kérdezte a lány.

– Sokat, de nem segített, csak álmosabb lettem – hangzott a felelet.

– Menj már, és válaszolj apámnak – kérlelte a lány, mire apám végre odalépett a menyeruához. Azután hajnalig énekeltek.

Közben anyám is megérkezett. Apám szokása szerint hozzálépett, és néhány játékos szót mondott neki. Anyám kérte, hagyja békén, mert nyugodtan szeretne társalogni. De apám nem tágitott, és tovább beszélt.

Később mégis otthagya, ment, és jopót szívott. És anyám akkor nyugodtan beszélgetett nővérével.

Apám kis idő múlva visszatért az asszonyokhoz, mire anyám megkérdezte: – Nem vagy már álmos?

– Ti mondtátok, hogy szívjak, nem? Szívtam egy keveset, de nem vette el az álmod; utána kértem Nyemeht, énekeljen a majombetegségről. – Nyemeh sámán volt, apám is az, bár fiatalabb: ezért látogatták meg Nyemeht, ő állt a középpontban. Apám ment, hogy segítsen neki, hiszen rokona volt.

Nyemeh így szólt apámhoz: – Figyelj, unokaöcsém, menj az *odud*-hoz – így mondják piaroául a vendégek kijelölt helyét –, kösd fel a függőágyad, és onnan énekelj. – Apám a függőágyban fekve énekelte a választ, néha csak egy-egy szót. A majombetegségről szólt az ének.

Később a többiek is megérkeztek, közöttük énekhez értő, válaszadó férfiak. Nyemeh fia megkérdezte apámat, mi történt.

– Apád küldött ide – mondta –, hogy innen válaszoljak – felelte apám.

– Jól van, csak énekeljetek. – Nemsokára mindenki énekelt, igen halkan.

Így történt. Nyemeh szólt apámnak: – Énekelj egyedül.

– Nem tudok énekelni – felelte apám, hiszen azért jött, hogy tanuljon, hallgassa az éneket.

Nyemeh a majomról énekelt. Apám hallgatta, tetszett neki a szó, fogta hát függőágyát, s Nyemeh közelében felkötötte, onnan válaszolt neki. Így mesélte ezt apám.

Azután Nyemeh lánya ismét megszólalt: – Apám kéri, most te énekelj valami másról.

– De én még csak egy éneket ismerek – válaszolta apám.

Azután végighallgatták a majoméneket, majd még egy másik éneket is.

AMIKOR ELŐSZÖR LÁTTAM FEHÉR EMBERT

Akk ortájt még a Caracol-pataknál laktunk, ott állt apám kunyhója. Jött néhány civilizált, olyan spanyolfélék voltak. Mi a patakban álltunk, ahol mérges növényekkel halásztunk, és fogtunk egy halomra való kis és nagy halat.

Kutyánk arany-nyúlra bukkant, és megkergette. Anyám húgának férje – akkor még nem marta meg a kígyó –, kezében bozótvágó késsel, a zsákmányra várakozott. Az arany-nyúl hirtelen beugrott egy lapos bozótba, ahol üreget talált. Az arany-nyúl tudta: ha előjön, megölik. De azért sem akart kibújni, mert kimerült a hajsztól. Akárcsak a kutyánk.

Elrejtőzött az arany-nyúl, nem talált rá a kutya. S ott állt anyám húgának a férje, kezében a bozótvágó késsel; bedugta karját az üregbe, és rácsapott az állatra: takk! S az arany-nyúl azonnal megdöglött. Azután anyám húgának a férje a zsákmánnyal odajött a nagy halom halhoz, ahol mi álldogáltunk.

– Nézd – mondta feleségének –, machetével megöltem az arany-nyulat. Nem akart kibújni üregéből, alig tudtam elkapni. A machete kettéhasította az állatot, csupa vér lett minden.

Tudni kell, hogy ha vadászunk, ruhánk mindig mocskos lesz. Nagybácsim kezembe nyomta hát a zsákmányt, felvett egy tiszta ágékkötőt, és hazafelé indult. Én a piszkos ágékkötőmben maradtam. Tíz óra lehetett, amikor a kunyhónál megláttam az álldogáló civilizáltakat, a spanyolokat. Ez 1949-ben vagy talán egy évre rá történhetett.

A spanyolok elkaptak, és azt mondták: lefényképeznek, kezemben az arany-nyúllal. A fényképezés több óráig tartott, lehetett már vagy fél kettő. Alaposan megéheztem! Akkor kaptam egy szem cukorkát, majd kekszet. Megettem.

Ott álldogáltam a kis piszkos ágyékkötőmben, és annyi, de annyi fényképet készítettek rólam. Ide állítottak, fényképeztek; elkapott egy másik spanyol, oda állított, megint fényképeztek. Talán két teljes tekercset is készítettek. Utána bementem a kunyhónkba.

Ám alighogy kiléptem, máris elkaptak: rengeteg képet készítettek!

Tudod, a hegyen található egy növény, nagy fehér levele van. Nagybácsim elküldött, hozzak ebből egyet, tegyük rá a véres arany-nyulat. S engem küldött, mert a többiek féltek a fényképezéstől. S csak engem kaptak le, másokat nem.

Újból fényképeztek, talán egy óra hosszat. Abban a piszkos ágyékkötőben. Minek kellett nekik ilyen fénykép?

Gyerekkoromban sosem láttam fényképet.

S tartottam kezemben az arany-nyulat, csak álltam, álltam, és fényképeztek. Talán három tekercs filmre is rákerültem, amikor még kicsi voltam. Azt hiszem, rajta vagyok a caracasi képeken.

SIRATÓ

Szomorúan látom naponta lenyugodni a Napot. Férjem, a te nagyapád mondta nekem: egész nap vigyázzak rád. Férjem azt mondta nekem: – Vigyázz lányod fiára mindennap.

Te vagy az egyetlen gyerek, és nagyapád azt mondta, nagyon szeret téged: – Jól vigyázz rá mindennap!

Mindennap szomorkodom. – A gyerek minden éjszaka felébreszt, s jól vigyázz rá! – mondta nekem.

– Nem vagyok férfi – mondtam neki. – Unokám beteg – mondtam neki. – Nem tudok vizet szerezni az unokámnak, aki beteg. Hiszen nem vagyok férfi!

– Holtfáradt vagyok, én nem tudok már vigyázni – mondta nekem nagyapád.

Sokszor szomorkodom esténként, mert nem vagyok férfi, s nem tudok vizet szerezni beteg unokámnak. Minden reggel bánattal ébredek. Minden reggel száraz a torkom.

Apám, apám... Ő mondta nekem: – Nem vagyok képes megállni a lábamon, mert halott vagyok. Lányom, te fiatal vagy, és még nem tudsz semmit! Korán elhagylak!

S még mindig élek, bár vénasszony lett belőlem. De most apámra emlékezem.

Anyám, anyám... Az ő földje nem itt van, s én az ő lánya vagyok. Tehát nem vagyunk idevalósiak. De én itt maradok ezen a helyen egyedül, szomorúan. Torkom száraz. De tisztán látom a hegyeket: a hegy sok időt megél, s nem hal meg, mint az ember. Látom a hegyet, és bánatos leszek.

Unokám, anyád, anyád... Oly sokáig beteg volt a gyomrával, s nem volt képes vigyázni a fiára. Ezért állandóan én hordoztalak. Gyógyító magyuha-levet adtam neki.

Itt, a K'erinya-hegy vidékén, nagybácsidnak lánya született, a gyerek boldoggá tette. Azt mondtam neki: – Nos, fiam, most már van

lányod. – De a gyerek már halott, halott. Milyen boldog voltam vele! Azután a te nagybácsid eltemette őt a K'erinya-hegy szikláiban.

Szomorkodom ezzel a gyerekekkel. Én jó piaroa vagyok, de gyakran bánkódom: mindennap sírok. Naponta nyelem könnyeimet. Napnyugta után mindig száraz a torkom, nyugtalanul alszom.

Unokám, elmesélem neked, milyen bánatosan, milyen nyugtalanul alszom. Mert anyád elküldött téged a városba, hogy iskolába járh. Amíg oda voltál, nappal és éjszaka szomorú voltam. Anyád azt mondta nekem: – Elküldöm a fiamat a városba, hogy tanuljon.

De én azt feleltem: – Amikor ez a gyerek még kicsi volt, ölemben tartottam egész éjjel, és mindig szomorúan aludtam.

Anyád azt mondta: – Sosem tartottad őt az öledben.

S azt feleltem: – Mindig cipeltem őt, s nem engedtem a földre. Minden éjszaka tartottam ezt a gyereket.

Az apád sosem adott a különös, *fújt* vízből. Másoknak adott belőle. S mondtam neki: – Adjál vizet a lányom fiának.

S apád azt felelte: – Nem akarok vizet adni neki.

S ha ez a gyerek meghal, nem sokáig maradok itt.

Férjem azt mondta, hogy gondoskodjam a gyerekről. Nagypád azt mondta, vigyázzak a gyerekekre. De most már nem vagyok képes rá, mert már nem maradok sokáig a földön.

Nagypád azt mondta: – Ha ez a gyerek meghal, te maradhatsz lányod férjével.

– De én mondom neked, nem élek tovább, ha ez a gyerek meghal. Ezért vagyok olyan szomorú.

Nem vagyok idevalósi, sha agyerekek meghal, elmegyek a Felső-Sipapóhoz, oda, ahol népem korábban, negyven éve lakott.

Még nagyon régen mondta egy férfi anyámnak: – Én mindenkit meg tudok menteni, csak a saját gyermeket nem. Orvosságos ember vagyok, de nem tudom a saját fiamat megmenteni!

Egy házaspár nagyon bánatos lett, mikor a fiuk megbetegedett. Eljött az orvosságos ember, de azt mondta, nem képes meggyógyítani a fiút, mivel megkapta a primitívek, a *marimuk* betegségét. A népek beszélték ezt régen.

A gyerek meghalt! S az orvosságos ember hiába mondta előtte, hogy ő gyógyító meg gondolkodó, meg hogy mindent tud. Nem tudta

életben tartani a fiút! S jöttek az emberek hozzá, és kérdezték: miért halt meg a gyerek? Azt mondtad előbb, hogy mindent tudsz!, mondták az orvoságosnak, de az ember csak hallgatott...

Anyám ezt hallotta az öregembertől: – Én nem idevalósi vagyok. Én az Umenaraa, a Paruahera, a Hakaedu vidékéről jöttem! – Szomorúan mondta ezt. – Apám is járt arrafelé. – Én nem jártam arra, amerre apám, de mindenütt primitívek éltek. Bár sok mindent tudok, mégsem tudom, hogyan kell megmenteni az embereket a primitívektől. Amikor fiam meghalt, mindenfélére gondoltam. Tudok mindent, amit ezek a primitívek csinálnak, mert láttam őket. Azt is tudom, hogyan játszottak a primitívek az *Aratteba Ruwode* körül. Én is velük játszottam. Volt szivarjuk, és velük szivaroztam én is. Az *Arattebe Ruwode* és a *Morohehadjou Csigyela Wokomi* a világ közepe. Jártam ott, az égben, ahol a primitívek játszottak, ahol a világ közepe van. Ott jártam gondolataimban.

Parakepahare: Láttam azt a helyet is, mikor tekintetemet arra fordítottam. Amikor elhagytam azt a helyet, majdnem olyan voltam, mint a primitívek, mégsem vagyok képes életet menteni úgy, mint a primitívek.

Ezt mondta anyám. Ezt hallottam, anyám mondta arról, amit ő hallott.

S az öregember azt mondta: – Én tudom, hogyan kell életet menteni, de nem tudom, hogyan tartsam életben a fiamat. S nem tudok életre kelteni valakit, átváltoztatni egy embert az életre. Nem tudom megmenteni a fiamat. Soha többé nem óvhatom szemeimet a könnyektől.

Ezt mondta a férfi.

En is ugyanazt mondom. Gyakran láttam nagyanyámat sírni, én is sírok.

Olyan vagyok, mint a primitívek. Tekintetem a primitívek minden helyét körbejárta. De nem vagyok képes megmenteni a saját fiamat. *Gondolkodó* vagyok, az vagyok. Tudom, miként öljem meg a primitíveket a varázskövemmel. A kövem, *maica idoki*, kicsi és zöld, s azt hiszem, ez a kő a legjobb.

Fiam halála után szomorúan vándoroltam mindenfelé. Ezekről az utakról hoztam ezt a három nevet: *maica idoki* és *kemui idoki*. Ezek olyan kövek, mint a *waruna idoki*. Azt hiszem, ezek a kövek

egyedülállóak. De azt hiszem, a három közül az utolsó, a *waruna idoki* a legjobb.

Most már emlékszem, hol hagytam a *festőecsetemet*. A Felső-Autana hegyei között, egy sírban hagytam. Nem volt igazi sír, mert sok volt arra a hangya s a lepke. A sziklában hagytam mindenemet, a fiamat. Gondolkodó vagyok, de nem tudok menteni. Sok kövem van, sokakat megmenthetek velük, de arra nem jók, hogy a fiaimat megmentsem.

Ő mondta ezt apámnak. Ezt mondta öreg Nővéred, dédanyád. Hasonlókat mondtam én is nagybácsidnak, anyád fivérének. De ő nem sokat értett belőle. Apád azt mondta nekem róla, hogy ő az egyetlen fiam, de nem gondolkozol eleget, és mindig szomorúan hagysz el, mivel a fiad meghalt.

Itt, itt már nincs senkim. De hallom a sasmadár elszomorító szavait. Lányod a korosko sírjában van, arra nem hangzik piaroa szó, csak a sasmadár hangja szól.

En nem idevaló vagyok. Rosszul érzem magam itt. Nincsenek rokonaim. Egész éjszaka szomorkodom. Ezt könnyezve mondom, bánkódom az elhunytak miatt éjszaka és nappal.

Itt, itt, ide-oda járkálok, de a könnyek csak nem szűnnek meg. Az emberek azt mondják nekem, hogy csak itt járok-kelek szomorúan, de én tudom, hogy más vidéken, a Felső-Cuaónál is szomorú voltam.

Itt meghalt egy gyermek. S az én földemen meghalt a lányom. Vele hagytam gyöngyeimet és érmés nyakláncomat.

Nagyapád hagyta a lányomat a sírban ezekkel a dolgokkal. Most emlékszem rá, hol van gyöngyöm és érmes nyakláncom. Szomorú maradok. Ott is az voltam. Hallottam a guakamajomadár szavait.

Egész nap szomorkodtam, étlen-szomjan hallgattam a madár szavait. Nagyapád azt mondta nekem: – Szegény asszony, nem olyan vagy, mint egy igaz, jó piaroa, hiszen mindig szomorkodsz. Nem maradsz itt sokáig, hiszen mindig szomorkodsz...

Azt mondta, nem maradok itt sokáig, mégis tovább maradtam, mint ő. Milyen szomorúan szól hozzám: – Szegény feleségem, szomorúan hagylak el. Sosem eszel semmit, folyton csak sírsz.

Ugyanazokat a szavakat hallottam, amelyeket most mondok fivérem anyjának. Ő azt mondta, hogy az asszonyok mindig

szomorúbbak, mint a férfiak. Asszonyok kis dolgoktól is elszomorodnak, ha például megbetegszik a gyerek. A férfiak sosem.

Mindig ébren vagyok, amikor az erdei kakas hajnalban szól, és szomorúan hallgatom. Sírok.

Itt, ezen a helyen, még szomorúbb lettem. Mert nincsenek rokonaim. Szomorú maradok, mert nincs már itt a nővérem, anyám vagy apám. Szomorú vagyok. Nagy családom volt. De szomorú vagyok, mert egyedül maradtam.

Másutt is szomorú vagyok. Sehol sincsenek már rokonaim. Mindenütt sírok. Mindenki elhagyott.

Van arra egy madár, de az nem beszél a piaroák nyelvén. Nem az emberek nyelvén szól hozzám. Nem segíthet rajtam. Ő sem mondja nekem: „Itt vagyok veled!” Hallom a vadgalamb hangját, de sosem mondja nekem: „Itt vagyok veled!” A madarak boldogan ébrednek. De én magam maradtam, hát szomorúan ébredek. Nincsenek rokonaim.

Víz folyik a szememből. Nincsen családom. Volt családom, de már előbb elhagyott engem. Nővérem is elhagyott. Mielőtt elment, így szólt: – Menjünk vadászni, szerezzünk élelmet gyermekeinknek.

Most már nem hallom e szavakat, mert egyedül maradtam. Nincsenek fivéreim, nincsenek nővéreim. Nővérem, akivel vadászni jártunk, előbb elhagyott, s én tovább élek szomorúan.

De emlékszem a nővéremre, aki vadászott velem. Mások azt mondták, túl régen meghalt, semhogy emlékezzünk rá. De én továbbra is emlékszem, és szomorkodom. Mások tudnak nevetni. De én egyedül maradtam, szomorúan, és csak az állatok hangját hallgatom. De az állatok nem mondják nekem: „Szomorúan alszunk.”

Apám nincs már itt, ezen a helyen. Én sem idevalósi vagyok. Most arra emlékszem, hol élt apám. S mondom neked: emlékszem rá, hol élt apám.

Te beteg vagy, s azt hiszem, előbb meghalsz, mint én. Te állandóan függőágyban fekszel. Amikor ott látalak, elszomorodom. Továbbra is szomorú vagyok, szomorúan ébredek. Cipeltelek, és saját mellemből tápláltalak. Mondtam neked, hogy én neveltelek fel. De anyád azt mondja, hogy nem is etettelek.

S most azt mondja nekem anyád, hogy elküldi fiát tanulni a városba.

Hallottam a szavakat anyádtól. Én jó asszony vagyok, de ha a városba még, képes leszek elmenni innen, és valahol felakasztom magam. Szomorú vagyok, nem tudok itt maradni!

De anyád azt mondja, jó dolog téged a városba küldeni, és neked boldogan kell ébredned.

De én azt hiszem, a piaroa legények a városban nem ébrednek boldogan. Anyám mondta, hogy fivére, aki a városba ment, nem boldogan, hanem betegen ébredt. A fiatal piaroák megbetegszenek a városban.

Anyám elvándorolt a teknősbékák partjához, és gyermeke beteg lett. A gyerek azt mondja, hogy az Orinoco partja nagyon szép: – Maradjunk itt, ne menjünk vissza az erdőbe! – Apám azt mondta: – Nem maradhatunk itt sokáig, mert beteg vagy. Ez itt nem a mi földünk. Nem a piaroák földje!

Elutaztam veled, gyermekem, a partokhoz, s akár a madár, nem gondoltam semmire. Úgy kóboroltam, akár egy állat. De az a gyerek, akinek más vidéken jár az esze, nem ismerheti meg otthonát.

Én mondom neked, lányom fia, ha elmegy a városba, csak vizet igyál, ne rumot, mert nem nősz nagyra. Ha effélét iszol, elgyengülsz. Én mondom neked. A rossz víztől beteg leszel. És megint szomorú leszek, és elmegyek, és többé nem lépek ebbe a házba. Ez a víz nem a piaroáknak való. Régen mesélte nekem a bátyám, milyen rossz ez a víz!

De más dolgokra is gondolok: hogy nem tudok vizet adni a lányom fiának. Ezért vagyok mindennap szomorú. Nem vagyok jó piaroa asszony. Ezen a vidéken minden ház elszomorít. Nem idevalósi vagyok. Szomorúan alszom.

Apám a halála előtt azt mondta nekem, hogy emlékezzem rá, ha megöregszem. Így mondta: – Lányom, én meghalok. Kár, hogy keveset tudsz. De emlékezzél rám, ha megöregszel. Halálomról beszélek neked, pedig te nem tudsz semmit. A fiatalok nem sírnak. Ha megöregszel, majd megérted.

Most, hogy már rég meghalt, valóban csak szomorúan gondolok mindenre. Mindig szomorú vagyok, és nem tudok nyugodtan aludni.

Anyám, az én anyám mondta nekem: ha egy asszonynak nincsenek gyermekei, semmire sem gondol. Ha felnősz, majd

megérted. Én mondom, öreg vagyok, meg vagyok törve. Képes vagyok rá, hogy elhagyjalak, ezt mondtam nagybácsidnak.

De apám azt mondta nekem, hogy otthagytalak téged a patak túlsó partján. Fiam, én nem idevalósi vagyok. Elmondom, fiam, lányom fia, hogy szellemem visszatér oda, ahol azelőtt éltem. Öreg vagyok, de emlékszem rá, hol nőttem fel, hol nőtt fel apám. Szomorú vagyok, ott, azokon a helyeken nőtt fel a bátyám is, az egész család.

Ott sincsenek már emberek, ott sincsenek már emberek! Egy kőhegy áll ott. Sok idő eltelt már, de azóta is ott áll. Hajnalban olyan a hegy, mintha füstölne. Tovább sírok. Anyám hallotta az öregembereket beszélgetni. Anyám sírt. Anyám azt mondta, mindenütt sírt, és szemében mindig könny volt. Sosem száradt fel a könnye. Bármerre járt, mindenütt sírt.

Anyád azt mondta, azelőtt nem voltam vén varjú. Manapság már csak sírni tudok. De apád és nagyapád azt mondták nekem, hogy képes leszek a lányom férjével maradni. – Tudsz vigyázni lányod férjére, szegény anyja a lányomnak, hogy parancsolnak neked!

– Nem készítettem neked ivóvizet. De, lányom fia, itt van a kaszave és víz, hogy ig^ayál. Továbbra is veled alszom, szomorúan. Gyermekem, te beteg vagy! Sovány a tested. Nem hiszed, milyen bánatos vagyok, ha megbetegszel; de én akkor is szomorú vagyok, ha nem vagyok igazi, jó piaró asszony. Mindig velem voltál, amikor kicsi voltál. Emlékszem, hogyan játszottál. De már nem vagyok képes erre. Ittál a mellemből, de ezt most már nem lehet.

Fivérem anyja úgy sírt, ahogyan most én sírok, amikor fia a tónál meghalt. Elvesztette furulyáját. A furulya nem volt jó, mert a beteg gyerek keveset tudott. Elvesztette a tukántoll koronát. Az sem volt jó, nem tudott eleget. Ez a tolikorona nem volt *jó fújó*, jó énekes. – Én tukántollam, én zsámolyom, nem volt jó énekes. Az én pendarebotom. Ezeket a dolgokat vesztettem el a sziklánál. Rovarok lepték el mindet. Még mindig szomorú vagyok.

Azt mondta nekem, hogy a gyöngyeim nem voltak jók. Szomorkodom, amiért nem voltak jók.

Arra a vidékre – ahol a fiam alszik, a Béka-folyónál, ahol elhaladtam nagyapáddal, s ahova anyád is ment, s ahol én aludtam azzal a férfival, aki nagyapád –, arra a vidékre emlékszem. Egy férfi beszélt, és anyám hallgatta. Élelmet szedett össze, ahogyan én

teszem manapság. Anyád nagyapja ezeket mondta: – Hazatérek, azokra az állatokra vágyom, amelyekből régen, a saját vidékemen ettem.

Itt, itt, egy más vidéken, lányom fia, de sovány vagy. Előbb halsz meg, mint én. Fiatal vagy és vékony, akárcsak én. A sírba jutsz, akárcsak én. Azt mondtam anyádnak és nagybácsidnak, hogy megyek, lenyugszom a sziklák között. Te sovány vagy. Sírok, mint egy gyerek, ha ilyennek látlak.

Nem idevalósi vagyok. Apám hosszú ideje halott. Bátyám volt az utolsó. Én érkeztem utána, apámmal. Ott nincsenek emberek, csak a hegyi sírokban.

Sírok, sok könny futja el a szemem.

UTÓSZÓ

Kötetünk elbeszélései az Orinoco folyó menti őserdőkben születtek, teremtetők pedig a piaroa indiánok, akik a dél-venezuelai Amazonas Területen élnek, és magukat „erdei embereknek” nevezik. A négyezer fős törzs életmódja alig különbözik Amazónia többi lakóitól, azaz ők is annak köszönhetik létüket, hogy őserdei tisztásokon földet művelnek, kiegészítésül pedig vadásznak és halásznak. Az ültetvények előkészítését, tehát az irtást és égetést férfiak végzik, de az ültetés és aratás asszonyok dolga, akárcsak a sütés-főzés. A férfiak az erdőt járják vad után, hogy a maniokalepény mellé legyen friss erdei hús.

A piaroa települések nem igazi falvak, hiszen a tisztásokon, az ültetvényekhez közel egyetlen közösségi kunyhó áll, amelyben hét-nyolc, esetleg több, egymással rokon család él. Vezetőjük egy „orvosságos” ember, piaroa nevén *menyerua*, aki nemcsak gyógyítani tud, hanem szellemi vezetője is törzsének.

Azt hinnénk, mivel kiegészítik egymást az élelemszerzésben, férfiak és nők teljes „háztartási” harmóniában élnek. Ezzel szemben a férfiak a hangadók a közösségen belül. Miből adódik ez? Elsősorban abból, hogy egy sor rituális tevékenységet kizárólag férfiak folytatnak, így például ők készítik és használják a szertartások „titkos” maszkjait és hangszereit, csak ők ismerik a „gyógyító varázssénekeket”, ők vesznek részt avatási szertartáson és így tovább.

A közösség élén, mint említettem, a *menyerua* áll. Legfontosabb és szinte mindennapos feladata a betegségek elleni küzdelem, és ő szervezi a közösségi rítusokat, a maszkok táncát, az avatást, és egyúttal neki kell legjobban ismernie a mitikus hagyományokat. S nemcsak ismernie kell őket, hanem gondoskodnia arról is, hogy ne merüljenek feledésbe. Nem utolsósorban pedig mesteri módon kell értenie a rituális eszközök, maszkok és hangszerek előállításához és használatához.

Tekintélyét a hétköznapiak során is megőrzi, sőt növeli, ha hibátlanul látja el munkáját. Vonatkozik ez főként a naponta előadott varázsénekekre. (Piaroa nyelven *menye* – ének, gyógyszer, és aki énekel, az a menyerua, azaz énekek embere.) Ezek az énekek a mitikus állatkapcsolatokkal foglalkoznak.

Jelen kötet zömét ezeknek az énekeknek a szövegei teszik ki. A menyeruáknak ezeket hibátlanul kell tudniuk: egy piaroacsoport elhagyta (sokak szerint „elűzte”) főnökét, mivel az az énekeket nem tudta kifogástalanul előadni. Az illető mértéktelenül fogyasztott narkotikumot – tehát az esti rituális éneklésen kívül, például délelőtt is –, ezért szó szerint elvesztette éleslátását, tudatzavarai támadtak, a vadászat során az állatokat sem tudta pontosan célba venni. Minthogy ez a törzs sem ismeri az írást, igencsak nagy a tekintélye a memóriának. Jaj annak, akinek kihagy az emlékezete! De egy vallási vezetőnek nemcsak a gyógyító varázsénekeket kell pontosan, hiba nélkül ismernie és előadnia, hanem egyúttal céloznia is pontosan kell vadászútjain. Mert nemcsak az énekkel való gyógyítás a feladata, hanem a hússzerzés is. A piaroák többnyire fúvócsővel vadásznak, amihez erős tüdő és tiszta látás kell: az indiánok felfogása szerint az összefüggés a fújás (lehelet) és az ének (kimondott szó) között teljesen egyértelmű.

Az említett és mértéket nem ismerő főnöknek mind gyakrabban hagyott ki a memóriája, a rituális szövegek felett sem tudott már úrrá lenni. Tekintélye folyamatosan megkopott, az egykori főnök egyfajta pária életet folytatva, alkalmanként hol itt, hol ott kért bebocsátást. Amikor – kezében tökhéjjal, abban tucatnyi döglött béka – megjelent egy településen, így fogadták: „Már vadászni sem tudsz? Csak békát tudsz fogni, akár az asszonyok!”

Ha a tekintély forrásai után kutatunk, el kell mondanunk, hogy a menyerua gondolkodásának középpontjában a vadászat, pontosabban a vadászott állat áll. Az állat is hordoz mágikus erőket, ezért kell a vadásztsákmányt esténként – még mielőtt bárki enne a húsból – a varázsénekekkel „megtisztítani”, különben megbetegszik, aki a húsból eszik. A menyerua ezzel jelképesen ellenőrzi az állatokat, és irányítja a vadászatot is, hiszen igyekszik kordában tartani a természetfeletti erőket – amelyekben egyetlen indián sem kételkedik.

Szólni kell ezeknek az indiánoknak a legfontosabb rituális eseményéről, a *warimé*-ről, amely összegezi a teljes őserdei művészetet, azaz a mítosz és a vallási elképzelések jegyében a rituális festészetet és szobrászatot, a zenét és a táncot. (A warime eredetéről szól a *Buóka és Wahari első ünnepe*.)

Az előkészületek is a szertartáshoz tartoznak. Ilyenkor egy elhagyott kunyhóban, több menyera irányításával – indián megfogalmazás szerint – „gondolkodó”, azaz felnőtt férfiak és beavatásra váró legények titokzatos körülmények közepette heteken át állítják össze a rítushoz szükséges kellékeket, maszkokat és hangszereket. Ez a sajátos őserdei műhely egyúttal iskola is, fiatalok és felnőttek egyaránt megfigyelhetik, hogy tekintélyes művészek miként fonják-mintázzák-festik a maszkokat, de közre is működhetnek: megismerhetik a „szent” nyersanyagok, pálmák, nádak, festékek lelőhelyét. Az idősebbek úgy adják át a törzsi hagyományt, hogy egyszersmind beavatják az ifjakat a barkácsolás rejtelmeibe is, közben megtanítva őket a szobrászat és tánc, festészet és zene piarosa sajátosságaira. Ezalatt szinte szünet nélkül hallgatják a mitikus történeteket: a rítus előkészületeinek talán nincs is olyan mozzanata, hogy ne kapcsolódna egy-egy mozdulathoz egy-egy orális élmény. A warime idején elhangzó mítoszok így több célt szolgálnak: részben elősegítik a tanulást, erősítik az emlékezést, részben pedig a szertartás forgatókönyvévé válnak, amelyből kiolvasható, kik a szereplők, és mit kell tenniük, hogy sikerrel járjanak.

Mert mire törekszenek? Arra, amire csaknem minden törzsi társadalom szertartásai: a termékenység, a bőség mágikus előmozdítására, hogy a rítusban megjelenített állatok szaporodjanak, és az indiánok ne éhezzenek. (Bővebben szólok erről *Wahari* című kötetemben. Gondolat Könyvkiadó, 1978.)

Az olvasó közelebb kerülhet a „vad” gondolkodáshoz, ha rámutatok a rituális művészet néhány alapvető vonására. A mítoszokban – mint olvashatjuk – egy alapgondolat vonul végig, és pedig a természet emberiesítésének koncepciója. Ennek több eszköze is van, és pedig az azonosulás és az átalakulás. Számos törzsi társadalom világképe szerint az ember azonosítja magát környezetével bizonyos jelenségével: több őserdei törzs az emberi élet

alakulását például párhuzamba hozza növényekkel, másutt az állatok állnak közelebb az emberhez. (Lásd *A tapír éneke* és *Ének a kajmán-történetből*.) Ez a törekvés a legnyíltabban a maszkos szertartás során figyelhető meg, ahol az állatokat forma, hang, mozgás is felidézi. A maszkosok az állatok vagy állatszellemeik mitikus urait ábrázolják, ami nemcsak formai megjelenítés, hanem tartalmilag azok „belülről” való megelevenítése is. A szellem felidézését csak a pontos ábrázolás teszi lehetővé, és az azonosulás folyamatát elősegíti a különleges, ritmikus hang és mozgás együttes megjelenése által teremtett, felfokozott helyzet. A maszkos szertartás eredetét magyarázó mítoszból megtudjuk, hogy az ember az állatokkal ősidők óta kapcsolatban van. Természetesen a történetekben meghatározott állatokról van szó, akár pozitív, akár negatív a szerepük az emberek szempontjából. Ez a tény is arra mutat, hogy az indiánok osztályozzák a világ dolgait: egyik lényeges csoport az „ehető – nem ehető” vagy „keserű – édes”. Ezek a határozott kategóriák azt is jelzik, hogy az indián nemcsak csoportosítja a világ dolgait, hanem igényli az átalakítást, a transzformációt is.

Az átalakítás igénye a mítoszokban, de a hétköznapiak rítusában is minduntalan megállapítható. A kultúrateremtő hős, Wahari is állandóan alakította a világ dolgait, és igyekezett mindent emberivé, hasznossá tenni. A kötetben szereplő mitológiai példák (*Minden állatbetegség elleni ének*, *Wahari megteremti az édes gyümölcsöket*) is kézzelfoghatóan hangsúlyozzák a fő törekvést, és pedig hogy az ének segítségével az állatok – esetleg betegséget hordozó – húsát ehető növényé alakítsák. Ám a növények közül sem mind ehető. Erre utal egy mítosz, amelyben „keserű”, pontosabban mérges növényeket „édessé” kívánnak alakítani, hogy ehetővé váljanak.

A mítoszok és varázsénekek mellett a kötetben olvashatunk olyan szóbeli alkotásokat is (mesét, „igaz” történetet), amelyek lényeges ismérve, hogy nem menyeruák adják elő rituális körülmények között. A *Vadászkalandok* című együttesről megállapítható, hogy a természeti jelenségekkel viaskodó vadász férfiak gondolatvilágából fakadnak. Az „igazi” eseményekkel teletűzdelt elbeszélések szerkezetileg ugyan emlékeztetnek az előbbiekre, de a megtörtént események halmozása, az

aránytalanságok, a bizonytalan előadásmód mind rögtönzésre utalnak. Ezek az elbeszélések is közönség előtt hangzottak el, de a hallgatók nem maradtak csendben, hanem beleszóltak, belekérdeztek.

Két alkalommal jártam venezuelai indiánok között: 1967-68-ban Halmos István zenekutatóval, 1974-ben pedig feleségemmel, aki a gyűjtemények feldolgozásában segített, és Jacques Willemont filmmel (mindkét úton készültek filmek: *Piaroák világa* és *L'Indien*). Első utamat a Wenner Gren Alapítvány finanszírozta, és a Néprajzi Múzeum és az amszterdami Tropicen Museum támogatta felszereléssel. Második utamat a tervureni Musée Royal d'Afrique Centralnak köszönhetem.

A kötet szövegeit a magyar expedíció tagjain kívül amerikai antropológus kollégák, Joanna és Myron Kaplan gyűjtötték. Hozzájárulásukkal, megfelelő szerkesztés után, a saját szövegeimmel együtt indiánokkal ellenőriztettem a fordítást. Az indián szavakat és neveket a hasonló néprajzi anyagok esetében szokásos, fonetikus átírással közöljük. A szöveg jelentős része, ha kivonatossan is, de megjelent a már említett *Wahari* c. kötetemben, és egy teljes kiadás jelent meg spanyol nyelven Caracasban (*Cuentos y mitos de los Piaroa*, 1978). Ez a gyűjtemény nem születhetett volna meg a piaroa anyanyelvű, spanyolul jól beszélő Jesús Caballero nélkül, ő nemcsak tolmács és fordító volt, hanem valamennyiünk jól informált informátoraként rengeteg ismeretet közvetített és adott át. Rajta kívül azonban sok piaroa barátunknak is köszönettel tartozunk, akik nemcsak elviselték jelenlétünket, hanem eltűrték a fordítással, ellenőrzéssel járó veszélyességeket is. Elbeszélőink név szerint a következők voltak: Pitah és Carlos menyeruák, a Solano házaspár, Joaquín és Carmen, valamint a hetvenes évek elején sajnálatosan elhunyt Ihure, Pharapha és Pinyua, első tolmácsunk.

Boglár Lajos

JEGYZETEK

Buóka teremtése

A piaroa mitológia fő alakjai testvérek: Wahari és Buóka, valamint húguk, Cseheru. Amazonas Szövetségi Terület székhelye, Puerto Ayacucho közelében áll egy hatalmas, háromcsúcsú hegy. Ez az indiánok szerint a mitikus hősök nevét viseli. – A mítoszt Carlos *menyerua*-tól (orvosságos embertől) gyűjtöttük, fia, Jesús Caballero tolmácsolásában.

Hogyan született Buóka?

A *menyeruák* számos narkotikus növényt ismernek, amelyek előidézik a látomásokat, révületet. *Ku-upa* = villám, de puskadörrenést is jelent. A *menyeruá*-k avatásához hozzátartoznak különféle próbák is: nyelvüket átfújják rájatüskével, testüket centiméteres hangyákkal csípetik. Megjegyzendő: a pekari nyelvéen is van egy természetes lyuk, és a nyelvátfúrás fájdalmas rítusa azt szolgálja, hogy az avatott férfi „azonosulhasson” a mitikus rokonnal. A jelölteket előbb megitatják narkotikus növények levével, hogy jobban elviseljék a fájdalmat. – Carlos elbeszélése.

Wahari megteremti Cseherut

Purunát néha Jézusnak nevezik: őt ugyancsak a piaroa teremő hērosz, Wahari hozta létre: ezért van annyi „civilizált holmi” a történetben. – A mítoszt Pitah *menyeruá*-tól hallottuk.

Kareru

Egy hosszabb mítosz részlete. – Carlos elbeszélése.

Wahari embert alkot

A történet többek között a maszkok funkcióiról tudósít. – Carlos elbeszélése.

A piaroák teremtése

A teremtő halból mintázza meg az indiánokat, de fontos mozzanat, hogy a horog a természet növényekből készül. Az étrend jelentőségére utal az is, hogy Wahari az idegenek között azzal válik baráttá, hogy eszik az ételükből. Ez a hétköznapi gyakorlatban manapság is így van. – A történetet Pitahtól hallottuk.

Két teremtő párbeszéde

Ebben a történetben is sűrűn szerepel a „fújt víz”, a *menyeruá*-k egyik, szinte naponta használt eszköze: tulajdonképpen vízben elkevert vadméz, amelyet tökhéjban vagy üvegpalackban tartanak: esténként, amikor a *jopo* nevű narkotikus porból kellő mennyiséget szívott magába, a menyerua órákig éneklő csörgő kísérettel a mitikus varázsénekeket. Az ének végén hosszú szivarja füstjét (és mindazt az „erőt”, ami felgyülemlett benne a rítus során) belefújja a kunyhó lakóinak víztartóiba. Ezzel jelképesen nemcsak megtisztítja – a vadhús mellett – az ivóvizet is, hanem hozzájárul a közösség összetartásához is. (Az arasnyi szivart saját termésű dohányból sodorják, és hogy fokozzák füstjét, apró gyantaszemcséket is belesodornak. Lásd a *Buóka és Wahari első ünnepe* című történetet.) Minthogy a piaroák világképe szerint a Föld áll, és a Nap mozog, Wahari kénytelen volt mindenfelé követni a Napot, hogy azután rátalálva, „elcserélje”. Mi mást adhatott volna a híres nyílméregkészítő piaroa? Természetesen kurárét, nyílmérget! (Ha az Orinoco folyó vidékén egy törzs erős, azaz hatékony nyílmérget akart, a piaroákhoz fordult. A fúvócsövek apró nyilai ugyanis hatástalanok méreg nélkül, így a specialista piaroák jóformán minden csereügyletüket a kuraréval intézhették el.)

Mariweka

Az itt közölt szöveg csak egy töredéke egy hosszabb mítosznak, és tolmácsunk magyarázatait is tartalmazza. Wahari és Cseheru incesztuózus, a törzs tagjai szerint tiltott szerelmének gyümölcse természetből fogva nem lehetett emberi lény, hanem a „félíg ember, félíg állat” pekari, a dél-amerikai vaddisznó! Emiatt hordoz egyébként minden állat betegséget is, és ha nem tisztítják meg varázsénekekkel, megbetegszik az, aki a húsból eszik.

Megtudhatjuk azt is, hogy a maszk a betegségektől is megvéd: „... aki álarcban érkezik, nem foghatja láz.” – „Az ének a mi gyógyszerünk... ” – mondják, és egyúttal utálnak az „orvosságos” ember nevére is (*menye* = ének, orvosság, *rua* = ember). – Pitah valóságos személy, nagy tekintélyű menyerua, akinél mi is többször jártunk, más kutatókhoz hasonlóan.

Buóka és Wahari első ünnepe

Ez a történet lényegében a maszkos szertartások „forgatókönyve”. A rítus során parázsló, gyantás fadarabokat helyeznek a táncosok lába elé, hogy a „fújt füst illata” távol tartsa az ártó szellemeket. – Tolmácsunk rendre a spanyol „primitivo” kifejezést használta, ha támadó szellemű, vad indiánokról vagy ártó szellemekről volt szó. – A történetet Pitahtól gyűjtöttük.

Wahari és a hangszerek

A felsorolt fúvós hangszerek a maszktánc rituális zenekarát alkotják, ehhez kiegészítésül még használnak csörgőt és zúgattyút is. – Carlos elbeszélése.

Kwojmoj felfalja a maszkokat

A történetben megfogalmazzák a törzsfőnöki intézmény egyik fő vonását, a bőkezűséget, a lemondást. – A szitkozódás emlékeztet az európai „kígyót-békát mondtak egymásra” formulára. – A *jopo* egy Dél-Amerika-szerte elterjedt narkotikum, amelynek bonyolult eljárással készült összetevői között található egy mimózaféle termése és egy fa kérgének hamuja. Ezt mozsárban összetörik, majd vadmézzel összegyúróják, végül tűznél kiszáritják. A sötétbarna színű, édeskés illatú, kristályos anyagot külön e célra fonott kosárban tartják a menyeruák. Használat előtt kis fatálon mozsártörő segítségével finom porrá őrlik, és egy madárcsontokból összeállított szívókával orron át felszívják. – Pitah elbeszélése.

Wahari, Waikuni és a terhesség

Utalás történik a kannibalizmusra. Más erre vonatkozó adatunk nincsen (az endokannibalizmusról lásd *A bátorságról* című mítoszt.) – Pitah elbeszélése.

Ének Wahariról, húgáról, Cseheruról és Hureweiről

A testvérek szerelmével kapcsolatban lásd a *Mariweka* című történetet. A piaroákat egykoron a „fúvócső népének” nevezték, sosem használtak íjat-nyilat. Nem lehet véletlen, hogy a játszadozó gyermek elszakítja az íj húrját. – Pitah elbeszélése.

Cseheru megőrül, és a piaroák elvesztik a fehér holmikat

Kitetszik az elbeszélésből az indián (kóbor-vándor) és a „fehér” (megtelepedett) életmód közötti különbség. A kóborlás miatt az indiánok nem juthatnak „fehér holmikhoz”, és nem házasodhatnak fehérekkel. – Pitah elbeszélése.

Redjo, az emberevő és a teknős

Az egyetlen elbeszélés, amelyet asszonytól gyűjtöttünk, 1968-ban. A történet központi alakja Redjo, a mítoszokban és a maszktáncban is szereplő lény. Erdei szellem, gyakran veszélyt hoz az indiánokra. A menyerua egy különös varázserővel, egy smaragddal védelmezi közösségét a szellemtől. Több formában is megjelenik az elbeszélésekben. – Carmen Solano elbeszélése, Joaquín Solano interpretálásában.

Hogyan teremtették a pekarit?

Sosem tapasztaltam még, hogy a meseszöveg vonalát lerajzolják! Jesús Caballero, aki az apja által elmondott mítoszt tolmácsolta számunkra, megkülönböztette az „egyenesen haladó” éneket a „patakszerűen kanyargó” énektől! Lényegében arra utal ezzel a fordító, hogy egyetlen történés vagy több, párhuzamos történés hallható-e.

A pekari éneke

Jawa-keba = egy fekete színű, pálmadióból készített amulett. Rendkívüli erőt tulajdonítanak neki, megvédi viselőjét az ártó szellemektől. Úton levő piaroák övükre kötve viszik, és mint mondják, még ellenséges területen is megvédi őket. Állandó munkatársunk és tolmácsunk spanyolul hozzátette: „Olyan ez, mint nektek az útlevál!” (Úgy vélem, ismerve a szomszédos törzseket is, a vándor piaroákat a pálmadión kívül az a félelemmel vegyes

tisztelet is óvta, ami a hírneves méregkészítőknek kijár...) – Carlos elbeszélése.

A kutya és a jaguár teremtése

A cserére szánt javak között a már említett kurárén kívül szerepel még a fúvócső, a maniokareszelő (egy gránitszilánkokkal borított kemény falap), és a maniokaliszt vagy -lepény. – Pitah elbeszélése.

A waikuni-madarák teremtése

Részlet egy hosszabb énekből. – Pitah elbeszélése.

A waikunik éneke

A *dada* növényi eredetű narkotikus ital. Azok után, hogy a fivérével való szeretkezés után vaddisznót szült, most csak az italtól esett teherbe – ezért „Jó Cseheru” a neve. – Az „Árva” ez esetben azonos Redjóval, az erdei szellemmel (lásd a *Redjo, az emberevő és a teknős* című történetet). – Pitah elbeszélése.

Történet a kutyáról

A „gonosz szellemek” helyett itt a többértelmű „vad” kifejezést használta Carlos szövegének fordítója.

Történet a rovarokról

Carlostól gyűjtött elbeszélés.

A majmokról

Pitah elbeszélése.

Majomének

Carlos elbeszélése.

A tapír éneke

A tapírt a mitikus történetben „nagyapának” szólítják, és általában az „állatok ura” elképzelésekkel áll rokonságban. – Carlos elbeszélése.

Ének a kajmán-történetből

Részlet egy hosszabb énekből. A „gondolatok” alatt az elbeszélők azt értik, hogy a kajmán ezentúl megláthatja jövőjét, tehát látomásai

lehetnek, és betegséget is hordozhat. – Pitah elbeszélése.

Minden állatbetegség elleni ének

Ez az „általános” varázsének példa arra, hogy a „vad gondolkodásnak” (lásd Utószó) igénye a természet „átalakítása”: egyrészt a húst növényre változtatni, másrészt „édessé” változtatni a „keserű”, azaz mérges növényeket. – Pitah elbeszélése.

Az övesállat éneke

Pálmalevélből néhány ügyes mozdulattal alkalmi tartókat, tálcákat hajtogattak a piaroák, hogy azokban folyadékot tároljanak. – Pitah elbeszélése.

Az övesállat és a hangyász éneke

A következő mondat: „Ez a madár »gondolkodó«, aki elváltoztatta magát”, annyit jelent, hogy egy *menyerua*, akárcsak az óvilági sámánok, égi útjához madáralarcot ölt. – Több mitológiában, vallási rendszerben megtaláljuk az „állatok ura”, „állatok apja” fogalmakat. Woja, a hangyász szeretett volna az övesállatok „ura” lenni, csak hogy nem azonos fajtához tartoznak, ezért szüntelenül kérdik tőle, „miféle törzshöz” tartozik. Az indiánok ugyanis valóban osztályozzák az állatokat is, de a mesefigura, Woja ezt nem tudhatja. Végül is, mintha beletörődne sorsába, megjegyzi: ha Wahari megérkezik, ő lesz valamennyi állat „ura”, de neki, a hangyásznak csak a kis pekari jut. – Pitah elbeszélése.

Wahari megteremti az édes gyümölcsöket

Carlos története.

A termesztett gyümölcsök teremtése

Makiritare, guahibo, jabarana = a piaroák közvetlen vagy távolabbi szomszéda, törzsek, amelyekkel rendszeres kapcsolatban állnak. – Carlos elbeszélése.

A maniokalepény teremtése

A maniokalisztból sült lepény, a kasszave a trópusi indiánok mindennapi kenyeré, de nemcsak indiánok, hanem félvérek, sőt több helyen a fehér lakosság is fogyasztja. A mítosz részlet egy

hosszabb, termékenységi rítusok során előadott ciklusból. – „Rábeszél” = varázsigét mond. – Jaruro = indián törzs az Orinoco folyó kolumbiai oldalán. – Carlos elbeszélése.

A spanyolok teremtése

Carlos elbeszélése.

Kwojmoj halála

Pitahtól gyűjtött történet.

Buóka halála

Pitah elbeszélése.

Wahari halála

Egykoron trópusi törzsek rituális gyakorlatához tartozott az endokannibalizmus: az elhunytak hamvait vagy porrá őrölt csontjait elkeverték szertartási italba, és rítusok alkalmával megitták. Általános nézet volt, hogy az elhunyt „jobban érzi magát rokonaiban, mint a földben”. Feltűnő mozzanat, hogy az egyik *menyerua* úgy eszi meg Waharit, hogy húsát előzőleg ehető növényé változtatja. Lásd a *Wahari megteremti az édes gyümölcsöket* című történetet. – Pitah elbeszélése.

Vadászkalandok

Az „igaz” történeteket Joaquín Solano, egyik tolmácsunk mondta magnetofonba, közvetlenül spanyol nyelven. Jesús Caballero szerint: „Ezeket gyerekeknek, fiataloknak mesélik, de azt a mesét, amelyben törpék is szerepelnek, gyógyításhoz is használják.”

Mai történet

Joaquín Solano elbeszélése.

A bátorságról

Joaquín Solanótól gyűjtött történet.

A kövek sora

A történet érdekessége, hogy a hegy a valóságban is létezik: egy alkalommal piaroák elvittek oda, ahol látható a kövek sora, és ahol

elképzelésük szerint a világ közepe van, az a hely, ahova az elhunytak szelleme eljut. Egy filmemben (*Piaroák világa*, MOKÉP 1969) látható a hegy és a kövek sora. – Carlos története.

Apám Nyemehtől tanult énekelni

Jesús Caballero elbeszélése apjáról, Carlosról, és jól példázza, milyen az „őserdei iskola”, ahol írás nélkül, többszöri meghallgatással és ismétléssel, többen együttműködve tanulják a törzs mítoszait, varázssénekeit.

Amikor először láttam fehér embert

Jesús Caballero életrajzi részlete világos vallomás arról, hogy mennyire agresszív lehet a csak fotografálni akaró fehér ember is.

Sírató

A Carlos vezette piaroa település legidősebb asszonya énekelte ezt a siratót: a szóban forgó írnoka maga a tolmács, Jesús Caballero, aki az „elátkozott városban” tanult spanyolul.

IRODALOM

Boglár L.: Wahari – az őserdei kultúra. Gondolat Könyvkiadó, 1978.

Boglár L.: Cuentos y mitos de los Piaroa. Caracas, 1978.

Boglár L.: Eine südamerikanische Urwaldkultur. Leipzig – Weimar, 1982.

Káplán, J. O.: The Piaroa. London, 1975.

Monod, J.: Un riche cannibale. Paris, 1972.

Wilbert, J.: In diós de la región Orinoco-Ventuari. Caracas, 1963